Öğrenci Gözüyle DKAB

Arzu Bozkurt

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
SAMER

Ortaokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Değerlendirmeleri

Arzu BOZKURT

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
SAMER

Kitap Adı	:	Öğrenci Gözüyle DKAB
Yazar	:	Arzu BOZKURT
ISBN	:	978-975-6497-43-2
SAMER Yayınları	:	13
Dizgi	:	SAMER
Kapak	:	SAMER
Genel Yayın Yönetmeni	:	Doç. Dr. Feyza Betül Köse

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER Yayınları

Adres : KSÜ Avşar Kampüsü
Onikişubat/Kahramanmaraş

İletişim : 0344 300 47 59

e-posta : samer@ksu.edu.tr

Kahramanmaraş 2019

Bu kitap, "Ortaokul (5. ve 8.Sınıf) Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Görüşlerinin Değerlendirmesi" adlı yüksek lisans tezinin gözden geçirilmiş yayım halidir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında zorunlu dersler arasında yer almaktadır. Bu zorunluluk, öğrencilerin derse karşı olumlu veya olumsuz tepki geliştirmelerini doğrudan etkileyen bir husustur. Ayrıca dersin müfredatı, bu müfredatın eğitimciler tarafından sunuş usulleri, eğitimcilerin öğrencilere yaklaşımı, ders kitapları ve kullanılan diğer materyaller de öğrencilerin derse olan ilgilerini doğrudan etkilemektedir. Bu da öğrenme süreçlerine tesirde bulunmaktadır.

Bilindiği üzere ders içerikleri, daha iyiye ulaşmak amacıyla zaman zaman değiştirilmektedir. Derslere yönelik öğrenci tepkilerinin bilinmesi ilerleyen süreçlerde ders içeriklerinin geliştirilmesinde son derece hayati bir önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Gaziantep ilinin Şahinbey ve Şehitkamil ilçesinde bulunan üç ayrı devlet okulunda, 5. ve 8. Sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı görüşlerinin değerlendirilmesi esas alınmış olup, konu çerçevesi içinde bulunan kavramlar hakkında genel bilgiler verilmiş, yine bu çerçevede bir görüşme formu uygulaması yapılıp, öğrencilerin her bir soruya vermiş oldukları cevaplar soru soru analiz edilerek ve değerlendirmesi yapılarak sonuca ulaşmak hedeflenmiştir.

Ortaokul 5. ve 8. Sınıf ders müfredatı göz önünde bulundurularak, farklı sayıda seçenekleri olan 23 sorunun yer aldığı görüşme formu materyali hazırlanmış ve her bir sorunun tüm seçenekleriyle yer aldığı istatistiki veri tespit imkânı veren bir cetvel tasarlanmış, böylece her bir soru ayrı ayrı ince-

lenmeye alınmıştır. Elde edilen veriler ışığında, ilgili tespit ve değerlendirmelerimiz yine tarafımızdan hazırlanmış bulunan, tablolar eşliğinde sunulmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmamızı hazırlama aşamasında, gerek akademik gerekse manevi olarak katkı ve desteklerini şahsımdan esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ömer Cide'ye, çalışmamın yayımlanmasını üstlenen SAMER Yayınlarına teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Arzu BOZKURT
Kilis-2019

— GİRİŞ —

Bu çalışmada ortaokul 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine karşı görüşlerinin değerlendirmesi üzerine odaklanılmıştır. Çalışmamızda öncelikle eğitim, öğretim, öğrenme, öğretmen, tutum, ilgi, din, gelişim kavramları üzerinde durulmuş; ayrıca çocukların okuldaki eğitimlerinin yanı sıra ailedeki eğitimlerinden de söz edilmiştir. Konumuz eğitim ve çocuk eksenli olduğu için çocuğun gelişim özelliklerinin de bilinmesinin önemine binaen çalışmanın yapıldığı yaş aralığındaki çocukların gelişim ve dini gelişim özelliklerine de yer verilmiştir. Toplumun temel taşı olan ailenin, çocuğun eğitimi üzerindeki etkisinin büyük olduğu bilinen bir gerçektir. Çocuğun ilerideki davranış ve tutumlarının kaynağı aileden alınan eğitimle yakından alakalıdır. Tabi çocuk hep aile ortamında bulunmamakta ve ilk çocukluk döneminden sonra yavaş yavaş çevreyle ilişki içerisinde olmakta ve sosyalleşmeye başlamaktadır. Okul çağında bulunan çocuk, ailesinin yanında öğretmeni, arkadaş çevresi ve pek çok dış etkenlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu faktörler ve gelişim dönemi özellikleri, ilgileri ve ihtiyaçlarının, çocuklara yönelik bir çalışmada önemli faktörler olarak göz önünde bulundurulmalarının önemi açıktır.

1. Araştırmanın konusu ve Amacı

Araştırmanın konusu ortaokul (5. ve 8. sınıf) öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı görüşlerinin değerlendirmesidir. Ortaokul

çağının ilk basamağı olan 5. Sınıf öğrencilerinin ve ortaokul çağının son basamağı olan 8. sınıf öğrencilerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik görüşlerinin yaş, cinsiyet, sınıf, okul, öğretmen, farklı sosyoekonomik çevrelerde bulunma gibi değişkenlerin etkisinin de göz önünde bulundurularak, belirtilen görüşlerin değerlendirmesi, bu görüşlerin öğrencilerin yazılı kâğıtlarına ve ders etkinliklerindeki performanslarıyla mukayesesi yapılarak farkların ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmamıza konu olan 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin seçilmesiyle de aradaki yaş farkının değişkenler üzerindeki farklılıklarının ortaya konulması hedeflenmiştir.

2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada ortaokul çağında bulunan öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik görüşlerinin;

1. Aradaki yaş farkına.

2. Cinsiyet farklılıklarına.

3. Farklı okulda bulunmalarına.

4. Farklı öğretmenlerin öğrencileri olma durumlarına.

5. Farklı sosyoekonomik çevrelerde bulunmalarına göre ortaya çıkan farklılıkların değerlendirmesi yapılarak derse karşı olan görüşlerin ortaya çıkarılmasıdır.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Gaziantep ilinin Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde bulunan 3 devlet okulunun öğrencileriyle sınırlıdır.

2. Araştırma 10-15 yaş aralığında bulunan öğrencilerle sınırlıdır.

3. Araştırmanın gerçekleştirildiği sınıf düzeyleri 5. ve 8. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

4. Araştırma her sınıf düzeyinde 5 öğretmenin 20 öğrencisi ile sınırlıdır.

5. Araştırma toplamda 9 ayrı öğretmenin öğrencileriyle sınırlıdır.

6. Araştırma DKAB dersi 5. ve 8. sınıf ders müfredat konularıyla sınırlıdır.

7. Araştırma 100 5. sınıf, 100 8. sınıf öğrencisinin vermiş oldukları cevaplarla sınırlıdır.

4.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Gaziantep ilinin Şahinbey ve Şehitkamil ilçesinde farklı sosyoekonomik çevrelerde bulunan 3 ayrı devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Toplamda 200 öğrenciye hazırlanan görüşme formları uygulanmıştır. 200 öğrencinin 100'ü 5. Sınıf, 100'ü 8. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Her iki sınıf bazında da bu öğrenciler belirlenirken 5 farklı öğretmenin 20 öğrencisine görüşme formu uygulanması hususuna riayet edilmiştir. Toplamda 9 ayrı öğretmenin öğrencileri tarafından görüşme formu doldurulmuştur.

Araştırmada DKAB dersine yönelik görüşleri alınan öğrencilerin müfredat konularının tamamının bitişi sonunda görüşme formu uygulanmıştır.

Araştırma ile ilgili oluşturulan kavramsal çerçeve yapılan literatür taramasıyla ortaya konulmuştur. Araştırma ile ilgili teorik kısımlardan da faydalanılarak öğrencilere uygulanmak üzere bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken oluşturulan sorular danışman hoca ve bu işte uzman kişilerin de görüşlerine başvurularak ve düzeltmeler yapılarak son şekli verilmiştir. Hazırlanan görüşme formu içerisinde 23 soru bulunmaktadır. Formun ilk kısmında öğrencilerin sınıflarının, cinsiyetlerinin, yaş ve okullarının doldurulması gereken bölüm bulunmaktadır. Öğrencilerin isimlerini belirtmeleri ise istenmemiştir. Görüşme formunda bulunan soruların seçenekleri evet ve hayır ile sınırlandırılmıştır. Öğrencilerin sebep belirtmelerini istenilen sorularda seçenek sayısı arttırılarak, cevabını seçeneklerde bulamayan öğrenciler için ise doldurmaları için boş alanlar bırakılmıştır.

Görüşme formları içerisinde müfredat konularıyla ilgili olan soru bulunması durumundan dolayı tüm konuların işlenip, bitirildiği bir zamana

denk getirilerek dönem sonunda uygulanmıştır. Görüşme formları uygulandıktan sonra her öğretmenin öğrencilerinin doldurmuş oldukları formlar ayrı bir şekilde toplanmıştır. Görüşme formlarının değerlendirmesi için excel programında oluşturulan bir değerlendirme cetveli kullanılmıştır. Değerlendirme yapıldıktan sonra çıkan sonuçlar yine elle oluşturulan tablolar eşliğinde çalışmaya eklenerek sonuçların yorumlaması yapılmıştır. Form dolduran öğrencilerin bulundukları okullarda kendim de görev yapmış bulunmaktan dolayı ve ders öğretmenleriyle çıkan sonuçları değerlendirme imkânımızın olmasından, öğrencilerin DKAB dersi yazılı kâğıtlarıyla ve ders etkinliklerinde göstermiş oldukları performansların mukayesesi de yapılarak çalışmaya eklenmiştir.

5. Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

1. Arıcı, İsmail, Öğrencilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları, F.Ü.İ.F.D, ss. 161-175, 2008.

Bu çalışmada öğrencilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine yönelik tutumları tutum ölçeği kullanılarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin derse olan tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyleri ve öğretmen değişkenlerinin etkileri de ortaya konularak incelenmiştir.

2. Kavas, Erkan, Demografik Değişkenlere Göre Dini Tutum, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:38, Eylül-Ekim 2013.

Bu çalışmada öncelikle konunun en önemli noktası olan tutum kavramına genişçe yer verilmiş ayrıca dini tutum üzerinde de durulmuştur. Dini tutum ölçeği kullanılarak 15 yaş ve üstü deneklerin dini tutumlarının pek çok değişkenler açısından incelenerek ortaya çıkan farklılıklar ele alınmıştır.

3. Kaya, Mevlüt, İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları, OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:12-13, ss.43-78, 2001.

Bu çalışmada ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin bazı değişkenler açısından DKAB dersine karşı tutumları incelenmiştir. Bu değişkenlerin der-

se olan tutumların oluşmasında önemli bir etken olduğu ortaya konulmuştur.

4. Zengin, Mahmut, Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Değerler Eğitimi Dergisi, Sayı:25, Cilt: 11, ss. 271-301, Haziran, 2013.

Bu çalışmada ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından DKAB dersine olan tutumları incelenmiştir. Konunun kilit noktası olan tutum kavramına genişçe yer verilmiş, tutumun oluşmasında etkili olan bileşenlerden de bahsedilmiştir. Çalışmamız açısından da önem taşıyan tutum kavramının açıklanmasında eserden yararlanılmıştır.

— BİRİNCİ BÖLÜM —

EĞİTİM VE ÇOCUĞA YÖNELİK DİN EĞİTİMİ

A. Kavramsal Çerçeve

1. Eğitim: Eğitim, yaşadığımız hayatın tamamlayıcı bir parçasıdır. Konu insanlık olunca, insan hayatını eğitimsiz düşünmek mümkün görülmemektedir. İnsanın hayat hakkında bir düşünceye sahip olması, onun yaşamındaki eğitimin etkisinin bir sonucudur. Eğitim, insanın hayatına etki eden ve daha güzel bir hayat yaşamanın bir yolu olarak görülmektedir.[1]

Eğitim, en genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Eğitim sürecinden geçen insanın davranışlarında değişimler gözlenir. Bu değişme; eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum, davranış ve değerler yoluyla gerçekleşmektedir. Eğitimin ilk ve en önemli basamağı ailede gerçekleşir. Eğitim için aileden sonra en önemli ikinci kurum ise okullardır. Eğitim, yalnız ailede ve okulda gerçekleşen bir süreç değildir. Eğitim insanların bulunduğu her yerde gerçekleşebilir.[2]

Eğitim insanlığın başlangıcından bu yana var olduğundan beri insanlığın bir sorunu olduğu için, üzerinde çokça çalışmalar yapılmıştır. Eğitim üzerine yapılan çalışmalar pek çok eğitim kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Eğitim kavramı oldukça geniş bir kavramı ifade etmektedir.

---

[1] Bayraktar Bayraklı, *Mukayeseli Eğitim* Felsefesi *Sistemleri*, İstanbul, 2002, s. 12.
[2] Nurettin Fidan, Okulda Öğrenme ve Öğretme, Pegem Akademi, Ankara, 2012, s. 4.

Ayrıca eğitim üzerine yapılan çalışmalar pek çok eğitim tanımının da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu tanımlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz. “Eğitim; doğaya, topluma, insana, kültüre, sanata, özetle tüm varlık, bilgi ve değerler alanına yönelik öğretim, tanıtım, tecrübe, eylem ve her türlü eğitsel etkinlik ve durumu ifade etmek üzere kullanılan zengin bir kavramdır.”[3] “ Eğitim; değiştirme, geliştirme ve olgunlaştırmadır.”[4] Genel olarak kabul gören eğitim tanımı ise “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak, istendik değişme meydana getirme süreci“[5] olarak ifade edilmektedir. Eğitim, insan hayatının en önemli unsurlarından biridir. İnsanın günlük hayatında her zaman eğitimle iç içe olması da bunun bir göstergesidir.

Eğitim insanı çok yönlü olarak etkilemektedir. İnsanın yaşamını devam ettirebilmesi için nasıl su ve yiyeceğe ihtiyacı varsa, eğitime de ihtiyacı vardır. Eğitim her yaşta önem verilmesi gereken önemli bir konudur. Ancak çocukken verilen eğitim daha büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü çocuklukta alınan eğitim, bir inşaatın başlangıç safhası misali, temellerini oluşturmaktadır. Bu temel ne kadar sağlam olursa yapılan binanın kalitesini de o denli arttıracaktır.

Bireyin çocukluk döneminde aldığı eğitim, onun gelişimi ve ruh sağlığı açısından oldukça önemlidir. Eğitimin etkisi yaşın büyümesiyle azaldığından dolayı küçük yaşların eğitim açısından önemi artmaktadır.[6] Genel olarak eğitimciler, çocuğun eğitim sürecinde, altı aylıktan başlayarak, 7 yaşına gelinceye kadar geçen süreye dikkat çekmektedirler. Bu yaşların çocuğun eğitimi için önemli olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Çocuğun eğitim için en değerli olan bu yaş aralıkları aynı zamanda çocuğun ailede aldığı eğitimin ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir.

---

[3] Nurullah Altaş ve İsmail Arıcı, *Din Eğitimi (Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci*), Ensar Neşriyat, 2016, s. 48.

[4] Vehbi Karakaş, *Nasıl Bir Din Eğitimi*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2014, s. 20.

[5] Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2010, s. 19.

[6] F. Menderes Bilgili, *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2005, s. 16.

2. Öğretmen: Eğitim denilince tabii olarak aklımıza toplumumuzda bu işi kendine meslek edinmiş öğretmenlerimiz gelmektedir. Öğretmen: "Eğitimin/insan yetiştirme düzeninin mimar-mühendisidir. Öğretmen, uygun özelliklere, yeteneklere sahip olma yanında düzenli bir eğitimle istenilen davranışları kazanmış, öğretmenlik kişiliğini, ruhunu, özünü benimsemiş ve özümsemiş kişidir." [7]

Öğretmen, bir çocuğun üzerinde ailesinden sonra en etkili kişidir. Özellikle ilkokula yeni başlamış bir öğrenci için öğretmeni her şeyi bilen, örnek alınması gereken kişilerin başında yer alır. Eğer işimiz eğitimse, öğretmen bu işin olmazsa olmazlarındandır. Öğretmenlik mesleğine kutsallık atfedilmesi onun önemini bir kere daha ortaya koymaktadır. Bu kadar önem verilen bir mesleği hakkıyla yerine getiren öğretmenlerimize önemli görevler düşmektedir. Unutulmamalıdır ki bir öğretmen, bir öğrencinin hayatını değiştirebilecek güçtedir. Onun iyi, ahlaklı, topluma yararlı bir öğrenci olmasına da, başarısız, ilgisiz bir öğrenci olmasına da büyük oranda etkiye sahiptir. Çocuk sürekli şefkat ve merhamete muhtaçtır. Bir öğretmenin öncelikle öğrencilerle iyi iletişim kurabilmesi gerekmektedir. Öğrencilerle iyi iletişim kurabilmenin sırrı öncelikle, şefkatli ve merhametli olmaktan geçmektedir.

Vurgulanması gereken ve önem taşıyan bir diğer husus da; çocuğun, sergileyeceği davranışları baskı ve zorlama olmaksızın isteyerek yapabilmesi, kendi içinde iyi olanı ve kötü olanı anlamlandırarak kendi tercihini yapabilme özgürlüğüne sahip olabilmesidir. Bunun sağlanması için de öncelikle aileye sonra da öğretmene büyük sorumluluklar düşmektedir. Baskı ve zorlamayla çocuğun davranışlarında anlık değişmeler meydana gelir. Bu ise bir eğitimin ve eğitimcinin hedefiyle bağdaşmamaktadır. Öğretmen, öğrenciye karşı anlayışlı olmalı ve onun da bir birey olduğunu unutmamalıdır.

Konumuz din ve din eğitimi olunca aklımıza din konusunda eğitim veren öğretmenlerin bu iş için öneminden de bahsetmek yerinde olacaktır. Bir

---

[7] M. Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*, Ensar Neşriyat, 2016, s. 19.

öğretimin başarısı, şüphe yok ki öğretimi yapacak olan kişinin şahsiyetiyle yakından alakalıdır. Din öğretimi konusunda ise önemli olan husus öğretimi yapacak olan öğretmenin öncelikle inanmış olması gerektiğidir. Öğretmen anlatacağı konuları yaşaması gerekir ki öğrenciye etki gücü olabilsin. Şüphesiz samimiyetle dersini işleyen ve karşısındakine güven veren bir öğretmen, konuları anlatırken o duyguları yaşatan bir öğretmenin yapacağı öğretim daha tesirli ve verimli olacaktır.[8] Çoğu öğrencinin gözlem yeteneği güçlü olduğundan, öğretmenlerini sadece ders esnasında değil dersin dışında da gözlemlemektedirler. Yani burada öğretmenin derste anlattıklarıyla yaşantısını karşılaştırabilme yeteneğine sahip olan öğrencilere yaşantısıyla da örnek bir din öğretmeni olabilmek, öğretmenin öğrenci üzerindeki etki gücünü arttıracaktır. Ayrıca öğrencilerini tanımaya gayret gösteren bir öğretmen, onlarla yakından iletişim kurarak, onlara her yönden rehberlik edebilmelidir. Bu rehberliğin yapılabilmesi için; öğretmenler öğrencilerle iyi iletişim kurabilmeli, çocukların içinde yaşadıkları çevrenin özelliklerini iyi bilmeli ve din eğitimi konusunda yaşantısı dine ters olan öğrencilerin olabileceğini de göz önünde bulundurarak, öğrencinin yaşadığı yaşama ters düşecek davranışlardan ve konuşmalardan uzak durmalıdır.

3. Öğrenme ve Öğretim: Eğitim, öğrenme ve öğretme tanımları birbirlerinin tamamlayıcısı olan kavramlardır. Bu kavramlar birbirlerine bir zincirin halkaları gibi bağlıdırlar. Bu kavramları birbirinden ayrı düşünmek imkânsızdır. Öğrenme, bireyin yaşantısı sonucu davranışlarında kalıcı izli bir değişiklik oluşturma sürecinin tamamını kapsamaktadır. Birey, hayatının her alanında bir takım etkileşimler içerisinde olmasına rağmen, her etkileşim kendisinde kalıcı bir davranış değişikliği oluşturmaz. Bundan dolayı, bireyin yaşamındaki her etkileşimde bir öğrenme olayı gerçekleşmez.[9] Birey her anında eğitimle iç içe olduğuna konunun başında değinmiştik. Yalnız eğitimle iç içe olmak demek her şeyi öğrendiğimiz anlamına gelmemektedir.

[8] Neda Armaner, Okullarımızda Din Öğretimi Üzerine, A.Ü.İ.F.D. , Cilt: VII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1960, s. 115.
[9] Münire Erden ve Nurettin Fidan, *Eğitime Giriş*, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998, s. 10-11.

Örnek olarak; birey yaşadığı toplumun doğru ve yanlışlarını bilir ve sürekli bunlarla birlikte yaşar. Eğer bir çocuk; yalan söylemenin yanlış bir şey olduğunu biliyor fakat yalan söylemeye devam ediyorsa, bu çocuğun bu davranışı yeterince öğrenmediği ve kendi zihninde anlamlandıramadığının göstergesidir. Öğretimin olmazsa olmazı, bir kurumun varlığıdır. Zira öğretim, "kurumlarda yapılan planlı ve programlı etkinlikler bütünüdür."[10] Öğretim deyince akla eğitim ve öğretim kurumu olan okullarımız gelmektedir.

Eğitim aslına bakıldığı zaman öğretimin uygulamaya konulmasıdır. Eğitim; hal, fiil ve eylemlerden oluşan bir bütündür. Öğretim ise; o fiilin ve eylemin bilgisini içerir. İkisi birbirine kenetlenmiş durumdadır. Her ikisini de birbirinden ayrı düşünmek olmaz. Eğitim ve öğretim kavramları eski zamanlarda talim ve terbiye olarak adlandırılmıştır. Talim; öğretime, terbiye ise eğitime karşılık olarak kullanılmıştır.[11] Ne kadar bilgimiz olursa olsun faydalı olan bilgilerimizi hayatımıza uygulayamadıktan sonra bu kadar bilmenin bizim için hiçbir önemi bulunmamaktadır. Uygulamaya dönüştürülemeyen bilgiler, unutulmaya yüz tutmuş bilgilerdir. Eğitim ve öğretimin birbirine olan bağlılıkları burada da karşımıza çıkmaktadır. Bu konu hakkında dini vecibeler üzerinden bir misal verecek olursak; çocuk namaz kılmanın her ne kadar dini bir gereklilik olduğunu bilse de bu vecibeyi yerine getirmemiş ve hayatında iz bırakmamışsa bu yapılan öğretimin gerektiği gibi yapılmaktan yoksun olduğunun göstergesidir. Yani öğretim amacına ulaşamamıştır.

Öğretim akla hitap ederek insanı geliştiren bilgileri kazandırırken, eğitim ise, akla seslenmekle birlikte kalbe de etki ederek, bilgileri olgunlaştırmayı hedef alarak, duyguların ahlak açısından gelişmesine yardımcı olmaktadır.[12]

---

[10] Erden, *a. g .e.*, s., 10-11.

[11] Karakaş, *a. g. e.*, s. 25.

[12] Bilgili, *a. g. e.*, s. 181.

4. Tutum: Konumuzun kilit noktasını oluşturan diğer bir kavram ise tutumdur. Tutum kavramı, bireyin çevresinde gördüğü olgu, olay ve nesnelere karşı ortaya koyması beklenilen tepkiyi ifade eder. Tutum konusunda yapılan tanımlar oldukça fazladır. Psikologlar, sosyologlar ve davranış bilimciler tutum tanımı yaparken kendi alanlarına ilişkin tanımlar yapmışlardır. Bu durum sonucunda pek çok tutum tanımı ortaya çıkmıştır.[13] Bu tanımlara bakılarak genel bir tutum tanımı vermek gerekirse: " Tutum; bireyin bir nesne, kişi ya da durumla ilişki kurma anında davranışa geçme öncesinde aldığı tavır, ortaya koyduğu duruş, başka bir deyişle eyleme hazırlanma ya da hazır durma halidir."[14]

Tutumların zihinsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç boyutu vardır ve bu ögeler arasında bir uyum ve iç tutarlılık söz konusudur.[15] Bir nesneye ilişkin tutuma bakıldığı zaman, o nesneyle ilgili bilgi ve inançlarımız bilişsel bileşeni oluşturur. Bu nesne hakkındaki duygu ve değerlendirmelerimiz ise, duygusal bileşeni oluşturur.[16] Duygusal bileşen ve davranışsal bileşen arasında yakın bir ilişki vardır. Bunun sebebi ise, bir tutum davranış olarak ortaya çıkmadığı sürece bu tutumun arkasındaki duygusal durumu anlamanın zorluğundan ileri gelmektedir. Bireyin bir nesneye olan duygusal tutumunun nasıl olduğunu anlayabilmek için, o duygusal tepkinin davranış olarak sergilenmesi gerekir. Tabii olarak da bu duygusal tepkinin oluşmasına bazı toplumsal ve çevresel etkenlerin de önemli etkilerinin olduğu da göz ardı edilmemelidir. [17] Bu üç bileşen tutumların oluşmasındaki temellerdir. Kişinin bir nesneye olan tutumu, o nesneye olan bilgilerinin, inançlarının ve duygularının birleşiminden davranışsal olarak ortaya çıkmasının oluşturduğu bir bütünden ibarettir. Örnek olarak; korktuğumuz veya

---

[13] Metin İnceoğlu, Tutum Algı İletişim, Siyasal Kitapevi Yayınları, Eylül, 2011, Ankara, s. 17.

[14] İnceoğlu, *a. g. e.,* s. 25.

[15] Metin İnceoğlu, *Tutum Algı İletişim*, Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 7, s. 20.

[16] S. Güney, Tutumlar ve Önyargı, Davranış Bilimlerine Giriş, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000, s.222. (akt. Mahmut Zengin, Öğrencilerin DKAB Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, s. 275).

[17] M. İnceoğlu, Tutum, Algı İletişim, 2010, s.22. (akt. Zengin, *a. g. m.*, s. 276).

sevmediğimiz bir hayvanla karşılaştığımızda ona karşı verdiğimiz tepki, anında olan bir korku sonucu olarak değil, ona karşı önceden sahip olduğumuz korku duygusundan kaynaklanmaktadır.

Tutumlar doğuştan getirilmeyip, sonradan öğrenilirler. Dolayısıyla tutumların öğrenilmesinde sosyalleşme sürecinin içinde yer aldığı görülmektedir. Bireyin bir nesneye karşı geliştirdiği olumlu veya olumsuz tutumlar o nesneye yönelik deneyimlerinden kaynaklanır. Bu deneyim ve tecrübenin yaşanmasında doğduğu ve büyüdüğü çevre, cinsiyet farklılıkları, almış olduğu eğitim ve daha sayabileceğimiz pek çok faktör bireyin hayatında önemli rol oynar.[18]

Tutumlar bireyin hayatı boyunca onu farklı nesnelere karşı tavır almasında etkileyen kuvvetli bir güçtür. Çocuğun okula karşı, öğretmene karşı, derse karşı olan tutumu çocuğun ilerideki başarısı için oldukça önem arz etmektedir. Yine öğrencinin öğretmene karşı olan tutumu, onun derse karşı olan ilgisini belirlemektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi açısından olaya baktığımız zaman; öğretmeni ile arasında oluşan sevgi bağı çocuğun derse olan ilgisini arttırmakta ve derse katılımını olumlu yönde etkilemektedir. Dolayısıyla öğretmene ve derse karşı olumsuz tutum sergileyen öğrenci ise tam tersi bir durum yansıtacaktır. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine olumlu tutum sergileyen öğrencinin, dini ve ahlaki davranışları da ilerleme kaydedebilecektir.[19] Bu açıdan öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin konularına olan tutumlarını bu bağlamda değerlendirmeyi göz ardı etmemek gerekir. Zira her öğrencinin derse yaklaşımı aynı oranda olmamaktadır. Çünkü her birinin derse olan tutumu okul, aile, öğretmen vb. gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Eğitim ve öğretimin yararlı ve verimli olması için tutum ve davranışların nasıl olduğunun da bilinmesi gerekir. Çocuğun nasıl davranması gerektiğini belirleyen tutumlar akıl ve duyguların ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Akıl bilginin

---

[18] Erkan Kavas, Demografik Değişkenlere Göre Dini Tutum, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:38, Eylül-Ekim 2013, s.5.

[19] Zengin, *a. g. m.*, ss. 279-280.

öğrenilmesi ve anlaşılması noktasında önem taşırken, duygularla da bu bilgilerin yaşanması gerçekleşmektedir. Bunun sonucu olarak da duyguların, harekete geçirilmesi önem taşımaktadır.[20]His ve duygulara hitap ederek akılda bulunan bilgilerin harekete geçirilmesi gerekmektedir.

İnsanlar, duyguları ve inançlarıyla hareket etmektedirler. Din, insan için olduğundan ve insanlığın bir problemi olduğundan insanı ilgilendiren bir konudur. Aynı zamanda din de bir tutum konusudur. Bu sebeple insanların dine karşı farklı tutumlar geliştirmeleri pek tabii bir olgudur. Dini tutumu ise; kişinin dinle ilgili duygu, düşünce ve davranışlarının bütününü oluşturmaktadır.[21] İnanç, tutumların bilişsel ögesinde yer alır. İnanca duygusal ögeler de katıldığı zaman, inanç tutuma dönüşür. Her tutumda inanç var iken, her inanç tutum oluşturmayabilir.[22] Dini bilgilerin bilinmesi ve bunlara olan inanç bilgi boyutunu, bu bilgilere karşı hissedilen sevgi ve isteklilik duygu boyutunu, bunların birleşiminin davranışsal olarak ortaya çıkması ise; dini tutumun davranışsal boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Örneğin; bir kimsenin Kur' an-ı Kerim' in Allah'ın kelamı olduğunu bilmesi, Kur' an-ı Kerim okuyan birini dinlediğinde güzel olan farklı duygular hissetmesi, içinde beliren o eşsiz güzellik ve sevginin bilincinde olmasının sonucunda bu kişinin Kur' an-ı Kerim okumaya ve dinlemeye olumlu tutum geliştirdiği görülecektir.

Tutum kavramının eğitim için oldukça önemli bir kavram olduğunu ifade etmiştik. Belki de özelde ilk tutum edinimindeki, genelde ise eğitimindeki rolü açısından çocuk için ailenin de öncelikli bir önemi haizdir. Çocukların tutumlarının belirli bir yaşa kadar ailede şekillendiği tartışılmaz bir gerçektir. Çocuğun dine karşı geliştirmiş olduğu olumlu veya olumsuz tutumun kaynağı da ilk eğitiminin gerçekleştiği aile ortamıdır. Çocuğun din dersine olan ilgisinin fazla olmasının en büyük etkenlerinden birisi ailedir. Yapılan pek çok araştırmaya göre; daha gelenekçi ve eğitim düzeylerinin

---

20 Bilgili, *a. g. e.,* s. 206.
21 Kavas, *a. g. m.*, s.2.
22 İnceoğlu, Tutum, Algı İletişim, 2010. (akt. Kavas, *a. g. m.*, s.3.)

düşük olduğu ailelerde dine karşı olan ilgi daha yüksek iken, eğitim düzeylerinin yükselmesi ile ailelerin dine karşı olan ilgilerinin azaldığı görülmektedir.[23] Dolayısıyla öğrencilerin tutumları da bu sebebe bağlı olarak farklılaşabilmektedir.

Tutumların oluşmasında duygusal ögenin daha ağır bastığı ortamlardan biri de aile ortamıdır.[24] Birbirlerine sevgi bağı ile bağlanan ve aynı ortamı paylaşan aile üyeleri, aynı ortamda iken, davranışlar konusunda daha esnek davranan bir birey halini almaktadırlar. Örneğin; dışarıda iken herhangi bir durum karşısında bireye verilen tepki, bireyin bu tepkiyi kabul etmemesi ve bunun sonucu olarak karşıdaki kişiye olumsuz bir tutum geliştirebilecekken, aile üyelerinden biri aynı söz ya da davranışı yaptığında, arada kırgınlık olmasın diye bazı yanlışlara boyun eğdiği görülmesi yaşanan gerçekliklerdendir.

5. İlgi: Çalışmamamızın ana unsurunu çocuklar oluşturduğundan, onların duygularının ve tutumlarının oluşmasında etkili olan ilgi konusuna da değinmeden geçmek istemedik. Konumuz için tutum kavramı ne kadar önemliyse, tutumların oluşmasında önemli olan ilgiler de oldukça önem arz etmektedir. İnsanoğlu yapısı ve fıtratı gereği merak duygusunu içinde barındırmaktadır. Merakın oluşması aşamasında ise ilgileri ortaya çıkar. Kişi hangi konuya ilgi duyarsa, o konuyla ilgili olan meraklarını giderme isteğinde bulunur.

O halde ilgi kavramını tanımlayacak olursak; Herhangi bir nesneye, olaya, duruma, duyulan merak, yakınlık gibi kelimelerle sözlükte anlam bulan bu kavram, zihnimizde ve irademizde güçlü bir duygu ile birlikte bulunan, hayalde veya düşüncede gerçekte var olan bir şeye karşı merak, düşkünlük ve sevgi duymaktır.[25]

---

[23] H. Hökelekli, Din Psikolojisi, AÖF. Yayın No:1085, Eskişehir.
[24] İnceoğlu, *a. g. e.,* s. 33.
[25] Abdülkerim Bahadır, Çocukta Dini İlgi ve Düşüncenin Gelişmesi ve Allah İnancının Öğretilmesinde Metodlar, Mehir Dergisi, 1999, s. 60.

Okul yıllarının ilk dönemlerinde ilgi ve merakların artış dönemi olduğu gözlenmektedir. Bu ilgi ve meraklar okul yıllarının sonlarına doğru azalmaya başlar. Bu duruma sebep olarak, çocuğun merak ettiği çoğu şeyi yaşı ilerledikçe tecrübe ettiği gösterilebilir. Çocuk 10-11 yaşlarına doğru gelecekle ilgili hayaller kurmaya başlar. İlgisini çeken pek çok eğilimler, geleceğinin planlarında belirleyici roller üstlenir.[26] Bu sebeplerden dolayı çocuğa örnek teşkil eden çevre çok önemlidir. Bu konuda da ilk görev anne ve babalara düşmektedir. Anne ve babalar çocuğun küçük yaşlardan itibaren merak ettiği ve sorduğu sorulara geçiştirici cevaplar vermemeli, bu konuda onlara doyurucu cevaplar vermelidirler.

İnsan yapısı gereği soru sormaya ve öğrenmeye meraklı bir canlıdır. Ancak; bireysel farklılıklar doğal olduğu gibi ilgiler ve meraklar da farklılık göstermektedirler. Bir bireyin bir nesneye karşı ilgisi olumlu yönde olabileceği gibi, başka bir bireyin aynı nesneye karşı ilgisi olumsuz yönde olabilmektedir. İlgi, kişinin içinde bulunan bir dürtü olduğundan eğitim ve öğretim açısından da önemli olduğu açıktır. Öğrencinin bir takım dışsal sebeplerden dolayı bir derse karşı ilgisi az ise dersteki başarısı da bu doğrultuda etkilenecektir. İlginin olumlu ya da olumsuz olmasında çevre faktörü oldukça etkilidir. Bu faktörler; evde aile, okulda arkadaşlar, öğretmen, dışarıda arkadaş çevresi vb. olabilmektedir. Çocukların olumlu davranışlara karşı ilgisini çekecek ortamlar oluşturulabilmelidir. Bu görev okulda öğretmenlere düşmektedir. Çocuğun derse karşı ilgisini etkileyen en büyük etkenlerden biri şüphesiz öğretmendir. Öğretmenin her öğrencisini tanıyabilme kabiliyetine sahip olması gerekmektedir. Örneğin; derse bir hikâye ile başlamak bazı öğrencilerin dikkatini çekmeyebilir. Bunun için hikâyeye karşı merak uyandırmak gerekmektedir. Hikâyeyi olduğu gibi okumak yerine, bölümlere ayırarak öğrencilere aralarda sorular sorarak onların ilgileri uyandırılabilmelidir.

---

[26] Bilgili, *a. g. e.* , s. 113.

Yaşın ilerlemesiyle, ilgilerin de değiştiğinden bahsetmiştik. Yaş arlıklarına göre belirlenen ilgi alanlarını incelemekte fayda olduğu görüşündeyiz.

2-7 Yaş: Subjektif İlgiler

7-10 Yaş: Objektifleşen İlgiler

10-15 Yaş: Sürekli kalıcı İlgiler[27] olarak belirlenmiştir. Çalışmamıza konu ettiğimiz 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin, yaş aralığı gereği sürekli kalıcı ilgiler kısmına girdikleri belirtilebilir.

6. Din: Daha önce de değindiğimiz gibi konumuz insan olduğundan, insan için olan bir bütünden, dinden de bahsetmek gerekmektedir. Burada sadece din kelimesinin ne anlama geldiğinden, kullanım yerlerinden ve insan için olan öneminden bahsedilecektir. Din eğitimine ise ileride daha geniş bir şekilde yer verilecektir.

Din kelimesi sözlükte; hizmet etmek, hâkim, yargılama gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise; insanın tecrübesinde gizlice yaşayan bir hakikat olarak tanımlanabilir.[28] Ayrıca insan ile ilgili olan her faaliyette din, bir eğitim ve ahlak bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır.[29]

“Din, insanın varoluş mücadelesinde bir güç ve araçtır. İnsanın, nasıl kendisini kardan ve yağmurdan koruyabilmek için bir çatıya ihtiyacı varsa insani değerlerin erozyonuna ve ahlaki yozlaşmaya engel olabilmek için de bir dine ve o dini doğru şekilde öğretecek din öğretimine de ihtiyacı ve hakkı vardır.”[30] Gerçekten de din insanoğlunun hayatında önemli bir etkiye sahiptir. Din, insanoğlunun yaşamı boyunca düzenli bir hayat yaşamasının nedenidir.

---

[27] Kerim Yavuz, Çocuğun Dünyası ve Gelişme, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul,1998, s. 50. (akt. Bilgili, *a. g. e.* , s. 111.)

[28] Nakıb Attas, İslami Düşünüşün Problemleri, s. 13-81. (akt. Bilgili, *a. g. e.* , s. 179.)

[29] M. Fatih Genç, Öğretmenler Gözüyle İDKAB Dersinde Değerler Eğitimi, Etüt Yayınları, Eylül, 2013, Samsun, s. 32.

[30] DKAB Öğretim Programı, 2010, s. 6.

7. Gelişim: Çocuk söz konusu olduğunda, onun eğitimi için konuşuyorsak öncelikle gelişim özelliklerinin bilinmesi temel ihtiyaçtır. Ancak bu başlık altında sadece gelişim kavramından bahsedeceğimizden ne anlama geldiğini vermekle yetineceğiz. Çocuğun gelişim özelliklerine ise, çalışmamızın ilerleyen kısımlarında ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Gelişme organizmaların, büyüme, olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimiyle sürekli olarak ilerleme kaydeden değişmesi olarak tanımlanmaktadır. Gelişim bir süreçtir ve gelişim devamlıdır. Gelişim organizmanın, ilk oluşum anından başlayarak bedensel, zihinsel, dil, duygusal, sosyal gibi çok yönlü ilerleyen, belli koşulları olan en son aşamasına ulaşıncaya kadar sürekli ilerlemeyle devam eden bir değişimidir.[31] Gelişim sürekli ilerlemeyle devam ettiği için buna bağlı olarak fiziksel görünümde değişim, yaşanmış tecrübelerle birlikte duygularda değişme, ilgi ve meraklarda da değişmeler görülmektedir. Bu durum gelişimin çok yönlü olduğunun bir göstergesidir.

B. Çocuğun Ailede Eğitimi

Ailede eğitim konusuna geçmeden önce öncelikle ailenin tanımını yapmak yerinde olur. Aile, kan bağıyla birbirine bağlılıkları bulunan, aralarında toplum tarafından belirlenmiş haklara ve ödevlere sahip bireylerin oluşturduğu bir kurumu ifade eder.[32] İnsanların, kişiliklerinin temelini oluşturan davranışların kazanılmasında ailenin ve aile ortamının etkisi büyüktür. Çocuklar, küçük yaşlarında anne babalarını ve ailede sevdikleri ve kendilerine yakın buldukları büyüklerini taklit ederek onlarla özdeşleşmeye başlar. Çocuklar, ailesiyle yaşadığı süreç boyunca, ailenin temel davranış kalıplarını ve değerlerini öğrenir ve davranışlarını bunlara göre şekillendirirler.[33] Ailede öğrenilen davranışlar bireyin yaşamında kalıcıdır, kolay kolay unutulamaz. Bu nedenle ailede verilen eğitim konusunda oldukça hassas davranmak önem arz etmektedir.

---

[31] Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Pegem Akademi, Ankara, 2012, s. 3.

[32] M. Zeki Aydın, Ailede Ahlak Eğitimi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: VII, Sayı: 2, Aralık 2003, Sivas, s. 127.

[33] Fidan, *a. g. e.* , s. 6.

Aile en büyük eğitim kurumlarından biridir. Çünkü çocuk, din, ahlak dil ve kültürle ilgili olan davranışları, ilk olarak dünyaya geldiği andan itibaren içinde bulunduğu ve onun için önemli bir kurum olan ailede öğrenir. Görüldüğü gibi aile rastgele oluşturulan bir birliktelik değildir. İnsanın üretim yeri oluşu yanında, bir soyluluğu ve kutsallığı da vardır. Aynı zamanda aile ile çocuğun ilerideki hayat başarısı arasında da önemli bir ilişki vardır. Mesela, başarılı insanların hayatlarına bakıldığı zaman; bu insanların daha çok sorumluluğunu yerine getiren ailelerde yetiştiği dikkat çeker.[34] Ailenin etkisi birey üzerinde yaşamı boyunca sürekli devam eder. Dikkat çekilmesi gereken bir husus da ailede eğitim, okul başladıktan sonra da devam eden bir süreçtir. Okula başlayan çocuğun eğitimi aile ve okulda bulunan öğretmen tarafından ortaklaşa yürütülür.[35] Yine bazı aileler tarafından yanlış algılanan bir durum da çocuk okula başladıktan sonra üzerine düşen görevlerin hafiflediğini düşünürler ve çocuğun eğitimini okula ve öğretmene yüklerler. Bu durum oldukça tehlikelidir ve dikkat edilmesi gereken bir husustur.

C. Çocuğun Okulda Eğitimi

Toplumlar kendileri için uygun olan davranışları sergileyen insanları kendilerine özgü olan eğitim süreci içinde yetiştirirler. İşte bu sebepten dolayıdır ki, toplumlar insanı, tesadüflere ve kültürün gelişigüzel etkilerine bütünüyle bırakmamışlardır. Toplumlar insanlara birlikte yaşamanın gerekliliğini öğretmek ve toplum bilincini yerleştirmek için eğitim süreçlerinin amaçlarını ve içeriğini belirlemiş ve eğitimi kontrol altına almışlardır. Bu sebeple eğitim bir kamu hizmeti olarak kurumsallaştırılmıştır.[36] Toplum için eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü kurum okullardır. Okullar, bireylerin toplumun ortak değerlerini öğrenerek sosyalleşmeye başladığı ortamlardır. Toplum açısından önem taşıyan bu kurum insanı çok yönlü geliştirmeyi hedeflemektedir.

---

[34] Abdullah Özbek, *Ailede Dini Sorumluluk Eğitimi (Aile ve Eğitim Tartışmalı İlmi Toplantı)*, İstanbul, 2010, s. 320.

[35] Aydın, Ailede Ahlak Eğitimi, *a. g. m.*, s. 142.

[36] Fidan, *a. g. e.* , s. 6.

Bireyin sosyalleşmesi, birlikte yaşadığı toplumun değer ve normlarını öğrenerek, bireysel ve sosyal kişiliğini oluşturarak, toplumun üyesi olmasını gerektirecek inanç, bilgi ve tutumları kazanması ve buna uygun olarak davranışlar sergilemesi ile sosyal olabilmesi sürecidir.[37] Çocuğun sosyalleşmeye başladığı dönem okula başladığı döneme denk gelmektedir. Çocuk okula başladığı ilk dönemden itibaren yeni arkadaşlar edinerek, farklı arkadaş ortamlarında bulunarak sosyalleşmenin başlangıç adımlarını atmaya başlar. Çalışmamızın kapsadığı 5. ve 8. sınıf öğrenci gruplarına bakılacak olursa; 5. sınıf öğrencilerinde aileye bağımlılık 8. sınıf öğrencilerine göre daha fazla olduğundan sosyalleşme 8. sınıftaki yaş grubunda bulunan öğrencilere göre daha azdır. Diğer taraftan 8. sınıf yaş grubunda bulunan öğrenciler, ergenlik dönemiyle birlikte, öğrencinin girdiği ortamların farklılaşması ve aileye olan bağımlılık eskiye nazaran daha da azaldığından, sosyalleşmenin daha fazla olduğu görülmektedir.

Okul aynı zamanda eğitimin oluştuğu bir kurumdur. Okul, çocuğun ilk eğitim adresi olan aile ortamından dışarı çıkmaya başladığı dönemden sonra onun için önemli bir eğitim ortamıdır. Son yıllarda kadınların zorlaşan hayat şartlarına karşı ev bütçelerine katkı sağlamak amacıyla çalışma hayatına girmeleriyle birlikte çocukların okul ile tanışmaları daha küçük yaşlarda başlamakta ve çocuğun eğitiminde etkili olan aile durum itibariyle okul ile birlikte çocuk için etkin bir eğitim ortamı olmaktadır. Daha önceleri okul çağına gelen 5 veya 6 yaşlarında okul ortamına giren çocuklar, artık üç yaşından itibaren ya da daha erken yaşlarda kreş ve ana sınıfı gibi kurumlarda eğitim ortamına dâhil olmakta ve diğer bireylerle veya çocuklarla karşılaşarak sosyalleşmeye daha erken yaşlarda başlamaktadırlar. Okul tek başına eğitimin yapıldığı ortam olmaktan ziyade rol model olma ve sosyalleşmenin

[37] Muhiddin Okumuşlar, Sosyalleşme Sürecinde Din Eğitimi, Yediveren Kitap, Aralık, 2013, s. 28.

gerçekleştiği alan olması bakımından bireyin hayatında önem arz eden bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.[38]

Hem çalışmamızın sınırı gereği hem de eğitimi bir bakış açısı olarak görmemiz durumunda, onun yöneldiği bir alan olması hasebiyle din eğitimine, ilgili ve gerekli açıklamalara yer vermemiz icap edecektir.

D. Din Eğitimi

Din nedir? Sorusuna din yan başlığı içerisinde yer vermiş olup, şimdi ise din eğitimi konusuna ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir. Din eğitimi "Bireyin fıtratında bulunan inanma, duygu ve ihtiyacı çerçevesinde din olgusunu kavramasına rehberlik etme ve kabul ettiği dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesine yardımcı olma süreci"[39] olarak tanımlanmaktadır.

Her toplum, kendi değerlerine özgü, kendi tarihi, kültürü ve sosyal yapısı gereği, din dersi konusunda farklı uygulamaları esas alarak ve buna uygun bir model geliştirerek, sistemlerini kurmuşlardır.[40] Toplumumuzun mayasını oluşturan İslam dini de, eğitime büyük önem vermiştir. Dinin gereklerini yerine getirmenin yanında bilgi sahibi olmayı, ilim öğrenmeyi ikinci bir gereklilik olarak kabul etmesi bunun açık bir emaresidir. Yine Kur'an-ı Kerim'in inen ilk ayetinin "Oku" (Alak,96/1-5) emriyle başlaması da İslam dininin öğrenmeye verdiği önemi ortaya koymaktadır. "De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar."(Zümer, 39/8-9) ayetleri de ilim öğrenmeyi destekleyen başka ayetlerdir. Öğrenmeyi önemseyen ve kendisini insanlık rehberi olarak sunan İslam'ın eğitime özel bir önem vermesinin garipsenecek bir olay olmadığını ifade edebiliriz. Rehber'in asıl amacı, doğru olanı göstermek olduğuna göre, bu da ancak, insan davranışlarının belirlenen ölçülerde değişmesiyle olacaktır ki, bunun adı da

---

[38] Yıldız Kızılabdullah, *Kavramsal Çerçeve: Eğitim, Öğretim ve Din (Din Eğitimi)*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s. 40-41.

[39] Muhiddin Okumuşlar ve Fatih Genç, *Din eğitimi (Din Eğitiminin Bilimselleşmesi)*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s. 55.

[40] M. Zeki Aydın, *Din Eğitimi (Dünyada Din Eğitim ve Öğretimi)*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s. 259.

eğitimdir.[41] Bu sebeple din ve eğitim ayrılmaz bir bütündür. Eğitim, insan ile ilgili olan bütün bilimlerden yararlanarak, insanı çok yönlü geliştirmeyi gaye edinmektedir. Din ise; insanın manevi yönüne hitap etmektedir. İnsanın ruhsal yönünün gelişmesine yardım etmektedir.[42] O halde sağlıklı olan ve insanın davranışlarına etki eden din, ahlak ve değerler ile ilgili olan her şey ancak sağlam bir eğitimle verilebilir. Din eğitimi verilirken değerler eğitimini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Değerler eğitimi de en az din eğitimi kadar önemli bir konudur. Din eğitimi verilirken çocuğun ahlakını geliştirmek oldukça önemli olduğundan, değerler eğitimiyle de desteklenmelidir. Okullarda değerler eğitimi adı altında seçmeli derslere yer verilip, çocukların ahlaki gelişimlerine katkı sağlanmalıdır.

Günümüzde çocuklarımız ve gençlerimiz, her gün hızla gelişmeye devam eden, teknolojinin etkisi altındadır. Toplumumuz özellikle medya yoluyla yabancı kültürlerin etkisi altında kalmaktan kurtulamamaktadır.[43] Kendi kültürümüzü unutmamak adına öncelikle kültürün en önemli parçalarında biri olan din eğitimine önem vermeli, değerler eğitimi konusunda hassasiyet gösterebilme bilincine sahip olmalıyız.

E. Ortaokul Dönemi Çocuğunun Din Eğitimi

Ortaokul çocuğunun din eğitiminde rolü bulunan unsurlar içerisinde aile ve okul olmak üzere iki önemli faktörü görmekteyiz. Bu iki önemli faktörü sırasıyla iki başlık altında ele alarak kimi açıklamalara yer vereceğiz.

1. Ailede Din Eğitimi-Öğretimi

İslam dininin geleneklerine bakıldığı zaman çocuğun eğitimi dünyaya geldikten sonra değil, daha dünyaya gelmeden yani anne karnındayken başlar. Bu sebeple çocuk sahibi olacak eşler, çocuk anne karnındayken helal

---

41 Zeki Salih Zengin, *Din Eğitimi (Başlangıçtan Cumhuriyet Dönemine Din Eğitimi),* Ensar Neşriyat, 2016, s. 23.

42 Bilgili, *a. g. e.* , s. 180.

43 Nevzat Yaşar Aşıkoğlu, Toplum Hayatımızda Dinin Yeri ve Din Eğitiminin Önemi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2. Sayı, Sivas, 1998, s.49.

daire içinde yaşamaya özen gösterirler. İslam'a uygun olmayan davranışları sergilemek anne karnındaki çocuğa etki edeceğine inanırlar.[44]

Çocuğun eğitimi, ilk olarak ve tabii olarak toplumun temel taşı olan ailede başlar. Açıktır ki ailede alınan eğitim kişinin tüm hayatını etkiler. Ailede alınan din ve ahlak eğitimi her çocuk için aynı düzeyde olamamaktadır. Bazı çocukların, ailede sağlıklı bir din ve ahlak eğitimi almalarının önünde bazı engeller olabilmektedir. Bu bağlamda bazı ailelerin dine karşı ilgisiz bir tutum ve davranış içinde olmaları; ilgili olan ailelerin de bazılarının etkili bir din eğitiminin metot ve yöntemlerini bilmemeleri sonucunda, çocukların büyük çoğunluğunun, bu kritik dönemi, din eğitimi açısından verimli geçirememelerine neden olmaktadır.[45] "Aile ortamında verilen din eğitimi tarzının, sonraki yıllarda çocuğu dinden uzaklaştıran ya da dini değerlere bir daha kopmamak üzere bağlayan iki yönünün bulunması bakımından oldukça önem arz ettiği söylenebilir."[46]

Birey doğumdan itibaren getirdiği kapasitesi ve yetenekleri ile çevresiyle etkileşim sürecinde toplumsallaşır ve sosyalleşir. Birey içinde yaşadığı toplumun inanç ve dini uygulamalarından etkilenir ve yaşadığı toplumun bir parçası olarak dinini öğrenir. Ailesinin ve içinde yaşadığı toplumun dinini öğrenerek, din ile ilgili davranış ve tutumlarını şekillendirir.[47]

"Amerikalı din eğitimcisi olan James M. Lee, geleceğin din eğitiminin aile temelli olması gerektiğini belirterek özetle şunları söylemektedir: Potansiyel olarak en kapsamlı ve en başarılı din eğitimi programı aile temelli din eğitimidir. Yaşam en derin ve kişisel seviyede aile içinde yaşanmaktadır. Hatta bu durum parçalanmış ya da tek anne ve babadan oluşan aileler için bile geçerlidir. Psikolojik veriler şunu ortaya koymaktadır ki; kişinin değer

---

[44] Ramazan Altıntaş, Aile ve Okulda İnanç Eğitimi, Mehir Dergisi, İlkbahar 1999, s.55.

[45] Mustafa Köylü ve Bayramali Nazıroğlu, *Din Eğitimi (İlköğretimde Din Eğitimi)*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2016, s. 149.

[46] M. Emin Ay, *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 361.

[47] Süleyman Akyürek, *İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi: Kuramsal Çerçeve (Din Eğitimi)*, Grafiker Yayınları, 2012, s. 84.

ve tutum yapısı ilk altı yaşında oluşmaktadır. Bu da büyük ölçüde aile içinde yaşanmaktadır. O bakımdan aile hayatı ve aile temelli din eğitimi, son derece önemli görülmektedir."[48]

Bireyin gençlik ve yetişkinlik dönemindeki dini inanç, duygu, tutum ve davranışlarının temeli de büyük ölçüde çocukluk döneminde ailede atıldığından dolayı, verilecek iyi bir eğitimle çocukta din duygusunun sağlıklı bir gelişimi sağlanabileceği gibi, bireyin ilerideki sağlıklı bir dini yaşam sürmesine katkı sağlayacaktır. Aksi durumda yanlış ya da baskı ve zorlamalarla bir eğitim vermek suretiyle ondaki din duygusunun körelmesine hatta ileriki dönemlerde dinden uzaklaşmasına neden olunabilir.[49]

Bu nedenle bu konuda oldukça hassas davranmak gerekmektedir. Genel olarak bizler "Anne babalar ve din eğitimcileri olarak, çocuklarımızın bizim inandığımız dine inanmalarını, ona bağlanmalarını arzu ederiz. Gönlümüz bunu ister. Bu, son derece doğal bir durumdur. Ancak bu arzumuzu gerçekleştirmek amacıyla kendi inanç dünyamızı onlara dayatmaya, empoze etmeye, buyurgan bir tavır takınmaya, bizim sunduklarımızı onların hiç sorgulamadan kabullenmelerini, bizi aynen taklit etmelerini istemeye kalkışmamız, hoş görülecek bir tutum değildir; bundan olumlu sonuç alınmaz. Din eğitimi adına böylesi bir yaklaşım, çocuklarımızın özgürleşmelerini değil tutsaklaşmalarını doğurur."[50] Anne babaların bu tutumları çocukların hayatlarının tamamını etkileyebilmektedir. Örneğin; bir çocuğun baskı ve zorlamalarla namaz kılmaya alıştırılmaya çalışılması, bu çocuğun sadece anne ve babasının yanındayken namaz kılması ve onlar yokken namazı terk etmesi hatta belli bir yaştan sonra bir daha namaz kılmak istememesi baskı ve zorlamayla çocuğa hiçbir davranış kazandıramayacağımızın göstergesidir. Bu yüzden çocuğa din eğitimi verirken ona biraz zaman vermek gerekir.

---

[48] Mustafa Köylü, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi,* A.Ü.İ.F.D, Sayı:11, 2004, s. 151.

[49] Köylü, *a. g. m.*, s. 137.

[50] M. Şevki Aydın, *Açık Toplumda Din Eğitimi (Yeni Paradigma İhtiyacı)*, Nobel Yayın, 2011, s. s. 65-66.

Öncelikle çocuğun yapması istenilen davranışı anlatmak, ona öğretmek gerekir ki çocukta farkındalık oluşsun. Tabi önemli konulardan biri de çocuktan yapmasını istediğimiz davranışları örnek olarak görebileceği rol model olabilmek. Yani çocuktan yapılması istenen davranış anne baba tarafından sergilenmiyorsa anne babasının bu isteği çocuk tarafından karşılıksız bırakılır. Yani anne veya baba çocuğa sürekli kitap okumasını emrederek onun kitap okumasını istiyor ve hatta kitap okumanın yararlarını sürekli olarak çocuğa anlatıyorsa, bu durum çocuğun belki de kitap okumaktan nefret etme derecesine ulaşmasına neden olabilmektedir. Hal bu ki evde yarım saatte olsa tüm ailenin bir araya gelip belli bir kitap okuma saatinin olması durumunda okumak, çocuk için eziyet değil, bir zevk haline gelebilecektir.

Çocuk doğası gereği oyun oynamaya, eğlenmeye ihtiyaç duyar. Bundan dolayı ailede bireylerinin dikkat etmesi gereken bir husus da; çocuğu küçük yaşlardan itibaren yoğun dini sohbetler ortamında bırakılarak, oyun ve eğlence isteğinin bastırılması davranışıdır. Bu durum, dindarlık seviyesi oldukça yüksek olan ailelerde çocuğun oyun isteği bastırıldığı veya engellendiği durumlarda, dini eğitimin ölçüsüz yapıldığı ailelerde çocuğun gençlik dönemlerinde ailenin değerlerine ve kutsal kabul ettiklerine karşı isyankâr tavırlar sergilediği görülmektedir.[51] Bu sebeple çocuğa din eğitimi verilirken de kararında verilmeli, çocuğu yaşının vermiş olduğu vazgeçilmez bir dönem olan oyun ve eğlenceden mahrum etmenin getireceği sonuçlar öngörülmelidir.

Bazı aileler, çocuklarının küçük yaşlarda yaptıkları yanlış davranışlara çocuk büyüdüğü zaman bu davranışından vazgeçer beklentisine girmektedirler. Hatta bazı aileler uygun olmayan davranışlarına alkış tutup çocuğun bu davranışını destekleme mesajı vermekte, daha sonra çocuk biraz büyümeye başladığı zaman bu davranıştan vazgeçirmeye çalıştıklarında bunu başarmakta güçlük çekmektedirler. Bu durumda, tutarlı davranmayan anne babaya bakan çocukta davranışlarında tutarlı olmamaya başlamaktadır. Bu

[51] Altıntaş, a. g. m., s.57.

gibi zamanında müdahale edilmeyen yanlış davranışlar, ileride anne babanın çocuktan şikâyet etme sebebi haline gelmektedir. Bu sebeplerden dolayı, çocuklar küçük yaşlardan itibaren; ana babaya, öğretmene ve büyüklere itaate, küçüklere karşı sevgi ve şefkatle davranmaya sevk edilmeli, kaba davranışları düzeltilmeli ve bu davranışların bilinci verilmelidir. Çocuğun iyi davranışları takdir edilerek kontrollü bir şekilde ödüllendirilmeli, hatalı davranışlarında, hemen kızmak yerine yapıcı olmalı ve doğruya yönlendirerek uyarılmalı, çocuğun gururunu incitecek davranışlardan, fiziksel şiddetten ve eleştirilerden kaçınılmalıdır. Unutulmaması gereken en önemli nokta ise; çocuğun yanlış davranışı ve tutumunu engellenmeye çalışılırken, mutlaka davranışın doğrusu da anlatılmalıdır. Hataların düzeltilmesinde, hakaret etme, azarlama, bağırıp çağırma, arkadaşlarıyla arasında bir takım kıyaslamalar yapma ve kıskandırma gibi fayda getireceği zannedilen davranışlar, çocuğa faydadan çok zarar getirir. Çünkü bu hareketler çocuğu arsızlığa ve inat ederek aynı yanlış işi tekrarlamaya sevk eder. Esasen bu gibi tutumlar sözlü

eğitimin çocuk üzerindeki etkisini kaldırır.[52]

Günümüzde çocuk eğitiminde karşılaşılan sorunlardan birisi de toplumumuzda var olan otoriter anlayışa bir tepki olarak gelişen aşırı özgürlük anlayışıdır. Bu anlayışın yaygınlaşmasının bir sonucu olarak da kimsenin sözünü dinlemeyen, her istediğini yapmak isteyen, sınır tanımayan, şımarık ve bencil çocuklar yetişmeye ve çoğalmaya başlamıştır.[53] Tabii olarak bu anlayışın yerleşmesinde ailede alınan eğitimin önemli rolü vardır. Günümüzdeki ebeveynlerde 'Ben görmedim çocuğum görsün, ben yaşamadım o yaşasın' anlayışı çocuklara çokça yansıtıldığından, çocuklar her şeyi yapabilme özgürlüğüne sahip olduklarını bilinçaltlarına işlemekte zorluk çekmemektedirler. Ne yazık ki bu durum da ölçüsüz davranışlar sergileyen yeni nesillerin artmasına sebebiyet vermektedir.

---

[52] Hayati Hökelekli (Akt.), *Çocuk*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt:8, 1993, s. 358.

[53] Aydın, *a. g. m.*, s. 146.

Ailelerin önemle takip etmesi gereken bir diğer konu da çocuğun evde ne izlediğine ve teknolojik aletlerle ne kadar vakit geçirdiğine dikkat etmesidir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının hayatımıza olan etkileri büyüktür. Dolayısıyla çocuğun bu araçlarla olan takibi titizlikle yapılmalıdır. Örneğin; evde oturup hep beraber izlenebilecek, ahlaki açıdan izlenmesinde sakınca olmayan filmler özenle seçilerek izletilmelidir. Çocuğun okumak istediği veya okuması için eline verilen kitapların dahi içeriğini öncelikle kontrol edip, daha sonra okumaları için verilmelidir. Bilgisayar başında geçirdikleri zaman kontrol edilmeli ve geçireceği zamanın belirleyicisi çocuğun yaptığı ödevin karşılığı olmamalıdır. Günümüz toplumunda çocukların kontrolü ve takibi daha çok güçleştiğinden ailelere düşen görev artmaktadır. Bir kez daha önemini belirtmek gerekirse; değişen yaşam koşulları içerisinde din eğitimi veren anne babalar eskide kalmamalı, günümüz şartlarına göre dini konuları güncelleyebilmeli ve buna göre bir eğitim uygulayabilmelidirler. Çalışmamıza konu olan öğrenci yaş gruplarında, kitle iletişim araçlarından televizyon, sosyalleşmede önemli etkiye sahiptir. Özelliklede bu yaş grubu içerisinde bulunan çocuklar, televizyonda izledikleri pek çok olumsuz olayların davranışlarına önemli ölçüde yansıdığı görülmektedir. Özellikle dizi ve filmlerde bulunan karakterler, çocukların kişiliklerini etkileyebilmektedirler. Bu durum ergenlik dönemine girmeye aday çocuklar üzerinde daha çok etkiye sahip olmaktadır. Genel olarak şiddet yanlısı film veya dizi karakterlerine olan özen daha fazla gözlenmektedir.

Anne babaların dikkat etmesi gereken konulardan biri de çocuklarına karşı hoşgörülü olması ve dolayısıyla da ona bu davranışın örnek olarak gösterilmesi gerektiğidir. Hoşgörülü evlerde büyüyen çocuklar, daha atak ve girişken olmaktadırlar. Çocuklara bir şeyleri kızarak yasaklamak yerine, onlara hatalarını görme şansı tanınmalıdır. Özellikle çocukların sorduğu dini sorulara cevap verirken daha dikkatli olunmalı ve onların sordukları sorulara onların seviyelerine göre anlayabilecekleri tarzda cevaplar verilmeye çalışılmalıdır. "Bu söylediğin günahtır, sakın bir daha tekrarlama" şeklindeki baştan savma cevapların verilmesi, çocuğun şüphelerinin daha da

artmasına sebep olabildiği gibi onu soru sormaktan da uzaklaştırabilir.[54] Bunun için din eğitimini verirken çocuğun sorularından yararlanarak onların sevebilecekleri bir dini hayata yönelmelerine fırsat tanımaya çalışmak gerekmektedir. Çocuklara yaklaşım tarzlarından biri de onun dünyasıyla düşünebilmek ve onları anlamaya çalışabilmektir.

Din eğitimi konusundan bahsederken değerlerin öğretilmesinden ve din eğitiminin sağlam temellere oturtulması açısından destekleyici öneminin bulunduğundan bahsetmiştik. Yine ailenin bu konuda ne kadar önemli olduğu bilinen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal olan süreçte çocuk doğduğu an itibariyle kendisini ailesinin içinde bulunduğu ve kabullendiği değerler içerisinde bulur.[55] Bu sebeple çocuğun ilk kabul ettiği değerler ailesinin kabul ettiği değerlerdir. Bireylerin sağlam karaktere sahip olması, değerleri sadece anlamasıyla değil, içselleştirmesiyle gerçekleşecektir. Bir çocuk toplumun ve ailesinin kendisinden beklediği ahlak kurallarına uygun davranışları çok iyi bilebilir. Fakat bu davranışları yerine göre uygulama yoluna giriyorsa yani bu davranışları bazı durumlarda yerine getirmeyi bir görev gibi görüyorsa, bu birey değerleri içselleştirememiş demektir. Örneğin; bir çocuk ailesi içerisinde yaptığında ceza aldığı yasaklanmış bir davranışı ailesinin yanında uygulayıp, diğer insanların bulunduğu başka ortamlarda bu davranışları sergilemekten çekinmiyorsa, bu durum değerleri içselleştiremediği anlamına gelmektedir. Özellikle değerlerin anlatılması ve tutarlılık göstererek doğru uygulanması yoluyla çocuklara örnek olmak gerekmektedir.

Ailede verilen eğitim süreci içerisinde çocuklara kötü davranıştan kaçınması gerektiği bilgisi verilirken, bunun sebebinin öncelikle Allah rızası olduğu anlatılmalıdır. Daha çok bu dünyadaki gazabından emin olma, sadece bu dünyada yaptıklarının karşılığı karşısına çıkacak gibi bir beklentiden çocuğu uzak tutmalıdır. Aksi halde kötü bir davranışa maruz kalanların,

---

[54] Şuayip Özdemir, *Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü*, Din Eğitimi Araştırma Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, 2002, s. 128.

[55] Genç, *a. g. e.* , s. 39.

zalimlerin başına felaket getirmesi gerektiği beklentisine giren çocuk, bu durumun gerçekleşmemesi halinde onda isyan duygusunun ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir.[56]

2. Okulda Din Eğitim-Öğretimi

"Okullar girdisi ve çıktısı insan olan kurumlardır. Dolayısıyla okullar insan eliyle insanların eğitildiği böylece insanların/toplumun ihtiyaçlarının karşılandığı kurumlardır.[57] "Okulun amacı sadece öğrencilere bilgi kazandırmak, onları zihin ve bedenen eğitmek değil, aynı zamanda onların fikir ve iradelerini güçlendirerek, sağlam karakterde insan olmalarına yardımcı olmaktır. Okul bireyi çok yönlü olarak etkilemektedir. Okulun işlevlerini yerine getirmede ona katkı sağlayan alanlardan biri de dindir."[58] Okullar toplumun ihtiyaçlarını karşılayan kurum niteliğinde olmasından dolayı bireylerin din konusunda olan ihtiyacını da karşılamak durumundadır. Bireyleri çok yönlü geliştirmeyi ilke edinen okulun din eğitimindeki genel hedefi; "Yetişmekte olan nesle din hakkında doğru bilgi vermek, onların toplumda yaygın olan zihniyetler üzerinde düşünmelerini sağlamak ve gençleri bilinçlendirmek"[59] olarak ifade edilebilir. Bu sayede öğrenciler din hakkında bilinçlenmiş olacaklardır.

Din eğitiminde dini değerleri öğrenciye hazır olarak sunmak yerine öğrencinin o değeri anlaması ve kendi değeri haline getirmesi amaçlanmalıdır. Kuru kuruya hazır olarak sunulan bilgilerin davranışlara çok az bir etkisi olmaktadır. Öğretim, öğrencilerin bu değerleri anlamlandırıp, kendi davranışları haline getirmesine yardımcı olacak şekilde ve bunu gerçekleştirmeye dönük olarak düzenlenmelidir. Din eğitimi ile öğrencinin kendi değerlerini

---

56 Genç, *a. g. e.* , s. 74.

57 Akyürek, *Din Eğitimi*, *a. g. e.* , s s. 88-89.

58 Faruk Bayraktar, İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, MÜİFV Yayınları, İstanbul, 2008, s. 24. (akt. M. Fatih Genç, *a. g. e.* , s. 14.)

59 Akyürek (Akt.), *a. g. e.* , s. 89.

anlaması, geliştirmesi, bunları kişiliğinin ifadesi haline getirilmesinin yolu gösterilmelidir.[60]

Günümüzde okullara, öğrencilerin davranışlarının iyileştirilmesi ve değerlerini unutmayan, yaşatan bireyler yetiştirmesi açısından büyük görevler düşmektedir. İstenilen sonuçların ortaya çıkabilmesi için de en büyük pay özellikle din kültürü öğretmenlerimize düşmektedir. Değerleri öğrencilere aşılamada öğretmenlerin etkili rehberliğine ihtiyaç vardır.

Çocuğun dine dair merak ettiği soruları öğretmeni ile paylaşması, olması gereken bir davranıştır. Hatta din eğitimin etkili bir şekilde yapılmasını sağlayan olmazsa olmazlardan birisi de merak edilen ve cevap bulunması istenen sorulardır. Bu, dikkat edilecek bir noktadır. Öğrenciye din hakkında sorduğu sorulara cevap verme üslubu çok önemlidir. Öğrenciyi sorduğu sorudan dolayı yargılamamak, katı ve yasaklayıcı bir tavırla terslememek gerekir. Soruya daha makul bir şekilde cevap verme yönteminin bulunması gerekmektedir Aynı zamanda verilen cevaplar çocuğun gelişim seviyesine uygun olmalıdır. Bu yüzden bir din dersi öğretmeni sabırlı olmalı ve kendini geliştirerek yeni nesle ayak uydurabilmelidir. Bir din dersi öğretmeni her öğrenciye zorla dersle ilgili herhangi bir şey yaptıramayacağını bilmelidir. Kesinlikle unutulmaması gereken en önemli nokta ise ancak isteyen öğrenci öğrenebilir. Öğrencinin din dersine karşı tutumlarında din dersi öğretmeninin de payı büyüktür. Bu nedenle öğretmen, öğrencilere önce kendini sevdirmelidir. Bunu yapacak öğretmen ise önce kendini severek işe başlamalıdır. Kendini ve işini seven insan mutlu bir insandır ve ancak böyle bir insan çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilme yeteneğine sahiptir. Bu nedenle öncelikle öğrenciyle arasında sevgi bağı kurabilen öğretmen başarılı bir öğretmendir.

---

[60] Akyürek, *a. g. e.*, s. 94.

F. Ortaokul Çağındaki Çocuğun Gelişim Özellikleri

Gelişme yan başlığı adı altında da yapmış olduğumuz tanıma göre gelişme; organizmaların, büyüme, olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimiyle sürekli olarak ilerleme kaydeden değişmesi olarak tanımlanmaktadır. Gelişim bir süreçtir ve gelişim devamlıdır. Gelişim organizmanın, ilk oluşum anından başlayarak bedensel, zihinsel, dil, duygusal, sosyal gibi çok yönlü ilerleyen, belli koşulları olan en son aşamasına ulaşıncaya kadar sürekli ilerlemeyle devam eden bir değişimidir.[61]

"Çocuk eğitimi söz konusu olunca, gelişim evrelerinin ve gelişim özelliklerinin bilinmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır."[62] Gelişim, sürekli olduğundan, çocuğun ilerleyen her yaşında devam etmektedir. Çocuğun gelişim dönemi özelliklerinin bilinmesi, eğitimci ve öğretmenlerin dikkat etmesi gereken önemli konulardandır, çünkü bu durum çocukları tanımalarına ve onlara daha kolay ulaşabilmelerine yardımcı olur. Her gelişim döneminin kendine özgü bir özelliği vardır.[63] "Bireyin hayatını genel hatlarıyla; çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi ana gelişim dönemlerine ayırarak incelemek mümkündür."[64]

Eğitimin etkili olabilmesi insan yapısının ve gelişim özelliklerinin iyice anlaşılmasına ve ona göre eğitim-öğretim ortamlarının hazırlanmasına bağlıdır. Bunun için, insanın gelişim özelliklerini ve ona nasıl ulaşılabileceğini bilmek ve öğrenme olayının nasıl gerçekleştiğini bilmek, eğitimle uğraşanlar için büyük önem taşır.[65]

---

[61] Nuray Senemoğlu, a. g. e. , s. 3.

[62] Eyüp Şimşek, Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, 2004, s. 220.

[63] Erden, *a. g. e.*, s.132.

[64] Mustafa Koç, *Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:17, 2004, s. 232.

[65] Salih Aybey, 6-14 Yaş Arası Çocuğun Dini Gelişim Dönemi Özelliklerinin Bilinmesinin Din Eğitimi Açısından Önemi, Electronic Turkish Studies, Ankara, 2016, s. 73.

"Psikolog ve pedagoglar çocukların ortak eğilimlerini ve davranış kalıplarını göz önünde bulundurarak, çocuğun gelişim çağını çeşitli evrelere ayırmışlardır."[66]

Tablo-1 Gelişim Evreleri:

Evreler	**Yaş Aralığı**
Bebeklik Evresi	Doğum - 2 Yaş
İlk çocukluk evresi	İki-Altı (2 - 6) Yaşlar
Son Çocukluk Evresi	Altı-Onbir (6 - 11) Yaşlar
İlk Ergenlik	Onbir-Ondört (11 - 14) Yaşlar
Ergenlik	Ondört-Onsekiz (14 -18) Yaşlar

Biz bu çalışmamızı, ilk ergenlik dönemi (11-14) yaşlar arasında bulunan öğrenciler üzerinde yürüttüğümüzden dolayı bu dönemin gelişim özelliklerini öne çıkaracağız.

İlk ergenlik döneminden hemen önce son çocukluk dönemi içerisinde olan çocuk, bilişsel gelişim açısından somut işlemler döneminde olduğu için soyut kavramları somutlaştırma davranışı gözlemlenmektedir. Aynı zamanda sosyal gelişim açısından da çocuk için, kendini okulda, arkadaş ve oyun grubu içinde bulduğu ve sosyalleşmenin ilk adımlarını atmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde çocukta kolay etkilenebilme, karşıt görüşe yönelme ve rekabet özellikleri ağır basar. Yine bu dönemde bilinçli bir sorumluluk anlayışı başlar.[67]

İlk ergenlik döneminin yaş aralığına bakılacak olursa; 11 yaşında başlar ve ergenlik çağı ile son bulur. Bu dönem, çocuğun gelişip güçlenme dönemi

[66] Habil Şentürk, *Din Psikolojisi*, Esra Yayınları, Konya, 1997, s. 13-14.
[67] Abdurrahman Dodurgalı, *Ailede Din Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 322-323.

olduğu kadar, duygusal alanda da önemli değişikliklerin gerçekleşmeye başladığı bir dönemdir. Olgunlaşma çağının da ilk basamağıdır.[68]

İlköğretim çağındaki bütün çocuklar, biyolojik, duygusal ve sosyal gelişim açısından önemli bir değişim ve ilerleme kaydetmektedirler. Bu değişim ve ilerlemelerle birlikte, çocukların dini gelişim düzeyleri de farklılıklar arz etmektedir. Dönemin sonlarına doğru çocukların zihninde daha önceleri taklit veya sadece ezberden ibaret bir kavram olarak karşılarında duran; inanç, ibadet, dua vb. pek çok dini kavram daha açıklanabilir ve çocuğun zihninde daha anlamlı bir hale gelmektedir.[69]

Aynı gelişim dönemi içerisinde bulunan çocukların aynı davranışları sergilemeleri mümkün olmamaktadır. Çünkü çocuğun gelişimine etki eden pek çok faktör vardır. Bunların başında aile, kalıtım ve çevre gelmektedir. Bundan dolayı çocukların davranışlarında sadece belirlenen gelişim evrelerini ele alarak incelemek eksik bilgiler edinmemize neden olacaktır. Bu açıdan bu faktörlerin hepsi birlikte incelenip ele alınmalıdır.

G. Ortaokul Çağındaki Çocuğunun Dini Gelişim Özellikleri

Bir önceki başlığımız altında çocuk eğitimi söz konusu olunca gelişim evrelerinin özelliklerinin bilinmesinin önemli bir şart olduğundan bahsetmiştik. Aynı zamanda aynı gelişim dönemindeki her çocuğun aynı davranışları sergilemelerinin beklenmeyeceğine de değinilmişti. Çünkü gelişim, çevre ve kalıtımla yakından ilişkilidir. Kalıtım insanın biyolojik ve fizyolojik özellikleriyle ilgilidir. Çevre ise çocuğun gelişimini etkileyen önemli bir dış faktördür. Bireyin gelişimini etkileyen bu faktörler, aynı zamanda dini gelişimini de etkilemektedir.

Ortaokul çağı çocuğunun dini gelişimi temellerinin ilk çocukluk, hatta bebeklik döneminde atıldığından dolayı, bu başlık altında öncelikle bu dönemlerdeki dini gelişim özellikleri üzerinde durulacaktır.

---

[68] Dodurgalı, *a. g. e.*, s.359.
[69] Köylü ve Nazıroğlu, *a. g. e.*, s. 151.

Çocuktaki dini gelişim, diğer gelişim alanlarına nazaran daha yavaş bir ilerleme kaydeder. Çocuk çoğu zaman içeriğini anlamadığı halde çevresinden görüp öğrendiği ve içselleştirdiği davranış tarzlarını ortaya koyar. İleri yaşlarda fiziksel olgunluğa ulaşan birey bu davranışlarla ilgili bağlantıları algılamaya başlar.[70]

Çocuğun dini gelişiminin temeli ailede atılır. Nitekim Ebu Hureyre (r. a.) 'den rivayet edildiğine göre Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar."[71] Buradaki fıtratın kelime anlamı "yaratılış, belli yeteneklere sahip olma" dır. Bu hadiste Peygamberimiz (s. a. v), bir çocuk hangi ırktan ve soydan olursa olsun Allah'a inanma potansiyeline sahip olarak dünyaya geldiğini belirtmektedir. Bu açıdan ailedeki dini eğitimin, çocuğun ileriki yaşlarında dini olaylara bakış açısını önemli ölçüde etkilemektedir. Burada işin önemli kısmı aileye düşmektedir.

Çocuğun gelişim özellikleri dikkate alındığında, çocuğun dini gelişimini sadece okula bırakmamak gerekmektedir. Gelişimde kritik dönemler vardır. Bundan dolayı bir dönemde kazanılması gereken dini bir davranış, kaçırıldığı takdirde diğer dönemde kazanması zorlaşacak, hatta belki bu davranış kazanılamayacaktır. Bu durum da çocuğun, dini gelişiminin, bir sonraki kazanılması gereken davranışı da kazanamamasına ve çocuğun dini gelişiminin aksaklıklara uğramasına neden olacaktır. Çocuğun dini gelişim özellikleri birbirine bir zincirin halkaları gibi bağlıdır, sürekli devam eder ve belli aşamalarda gerçekleşir. Örneğin; çocukta öncelikle dil gelişimi çocuğun gelişim özelliklerinin ilk basamağı sayılabilir. Çocuğun dil gelişimi ikinci yaşın ve üçüncü yaşın sonlarına doğru epeyce bir gelişme gösterir. Konuşmanın bu yaşta başlayamaması dini gelişimine de önemli bir etki eder. Çocuklarının dini gelişimi dil gelişimiyle yakından alakalıdır. Çocuğa bu dö-

---

[70] Mustafa Köylü, Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi, Nobel Yayıncılık, Eylül, 2017, s. 33.

[71] Bkz. Buhari, Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahih,* Cenaiz, 80, Dâru Tavki'n-Necât, I-X, Beyrut, h. 1422, c:2, s. 94, ; Müslim, Ebu'l-Hasan Müslim b. Haccac el-Kuşeyri en-Nisaburi, *el-Câmiu's-Sahih*, Kader, 22, Daru İhyai't- Turasi'l-Arabi, I-V, Beyrut, Ts., c:4, s. 2047.

nemde iyi bir rol model olma önemlidir çünkü bu dönemde çocuklar taklit seviyesindedirler ve çevresinde konuşulanlara dikkat kesilirler.[72]

Çocuğun dil gelişimi açısından Hz. Peygamber bir hadisinde "Çocuklarınıza ilk öğreteceğiniz kelime La İlahe illallah olsun" buyurmuş ve böylece çocuğun konuşmaya başladığı ilk zamanlarda Kelime-i Tevhid' in öğretilmesini tavsiye etmiştir.[73] Çocuklara küçük yaşlardan itibaren dua ve sureler öğretilmeye başlanabilir, çünkü bu yaşta çocukların zihni berrak olduğu için, bir şeyleri öğrenmeye daha elverişlidir ve bu yaşlarda öğrenilen dini bilgiler çocukların zihninde daha kalıcı olmaktadır. Yine bu konuda başarılı bir şekilde ilerleyebilmek için çocukların merak duygusundan yararlanarak ilgilerini çekecek materyallerle işe koyulmalıdır.

Bebeklikten itibaren çocuklara sevgi ve şefkatle yaklaşmak son derece önemlidir. Bu yaşlarda onların en çok ihtiyaç duydukları şey sevgidir. Ancak sevgi ve şefkat ortamında büyüyen bir çocuğun ileriki yaşlarında merhamet sahibi ve güzel huylu olması beklenilebilir. Çocuklarımıza nasıl hitap etmemiz gerektiği de son derece önemlidir. Çocuğa hitap ederken, ona karşı olan sevgi ve şefkati ona hissettirmeliyiz. Bunlar aslında çoğu zaman ihmal edilen konular olsa da gelişim açısından önem ihtiva etmektedir. Örneğin, çocuğa karşı "Hey sana diyorum" , " Bana baksana" gibi kaba bir hitap, çocuğu yanlış bir davranış yapsa dahi, söylenmemesi gereken sözcüklerdir. Ayrıca çocuğun, bu hitaplarla uyarılacak olsa dahi yaptığı yanlışa karşı bakış açılarını değiştirmiş oluyoruz. Çocuğu, bu hitap şekline tepki olarak aynı yanlış davranışı yapmakta inat edecek bir duruma getirebiliyoruz. Sevgi ve şefkati içine alan bir ifade ile hitap etmenin örneği, Kur'an-ı Kerim 'de Lokman Suresi'nde verilmiştir. Lokman (a. s.) oğluna hitap ederken "Oğulcuğum", "Yavrucuğum" sözcüklerini hitap şeklinde kullanarak bizlere en güzel örneği teşkil etmiştir. (Lokman,31 /13-20)

---

[72] Bkz. Tosun, *a. g. e.* , s. 166 - 167.

[73] Bkz. M. Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s. 62.

Çocuğun dini gelişiminde bir diğer önemli nokta ise onlara öğretilecek Allah sevgisi ve Allah korkusudur. Genel olarak çocuk yaptığı bir yanlış davranıştan sonra onu korkutmak için ve bu davranıştan vazgeçmesi için kullanılan cümleler "Allah seni çarpar", "Allah seni taş eder" ya da "Allah seni cehenneminde yakar" şeklinde olmaktadır. Maalesef bu türden ifadeler, bizim toplumumuzda, çoğu anne baba tarafından çocuklarını hata yapmaktan uzak tutmak için kullanılmaktadır. Burada yapılan aslında kolay olanı seçmektir; yani doğruyu çocuğa uzun uzun anlatmak, bunun için çaba harcamak yerine bu yol daha kestirme bir yol olarak görülmekte ancak bunun çocuğa olan kötü etkilerini göz ardı etmektedirler. Daha sonrasında çocuk Allah'ı sadece korkulacak varlık olarak algılamaya başlamakta ve bu bilgi zihninde yer etmektedir. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse; En çok Allah'ı mı Peygamber'i mi sevdiği sorulan çocuk, Hz. Peygamber'i daha çok sevdiğini belirtir. Neden Allah'ı değil de Peygamberi daha çok sevdiği sorulunca da şu cevabı verir: "Çünkü onun cehennemi yok."[74] Bu konu oldukça hassas bir konudur ve örneklerini verdiğimiz ifadeler kullanılmaması gereken sakıncalı cümlelerdir. Çocuklara İslam'ı bir bütün olarak anlatmak gerekir, yapılması gereken küçük çocukların, Allah'ın cehennemde yakmasından korkutmak yerine, Allah'ın bizleri sevdiğini ve merhamet sahibi olduğunu, aslında bizi cennetle nimetlendirmek istediği için bizim bazı davranışları yapmamızı istemediğinin anlatılması öncelikli hedefimiz olmalıdır.[75]

İlk çocukluk evresinde bulunan çocuk zihinsel bakımdan, öğrendiklerini ve duyduklarını sorgulama özelliğine kavuşmadığından dolayı söylenilen her şeyi doğru kabul eder. Bu durum çocuğun bu evredeki kolay inanırlık özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu dönemdeki çocuklar somut işlemler döneminde olduklarından dolayı, görünmeyen varlıklara karşı olan ilgileri büyüktür. Bu konuda çokça sorular sorarlar. Melek, şeytan gibi kavramlar onlar için anlaşılması güç konulardır. Burada iş yine anne babalara düşmek-

---

[74] Aydın, *Açık toplumda Din Eğitimi*, a. g. e. , s. 16.
[75] Aydın, M. Zeki, *a. g. e.* , s. 304.

tedir. Onların bu konudaki sorulara çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak cevap vermeleri gerekir.[76]

Çocuğun ilk çocukluk dönemindeki "Allah Tasavvuru"[77] soyut işlemler döneminde olduğu için, soyut varlıkları somutlaştırma ve Allah'ı insani özelliklerle anlatma eğilimini gösterirler. Son çocukluk döneminin ortalarına doğru, soyut düşünme evresi başlar. Bu sayede son çocukluk döneminde özellikle dini bir takım kavramları daha iyi anlamaya ve anlamlandırmaya başlar. İlk çocukluk dönemindeki her şeyi olduğu gibi kabullenme anlayışı yerini duyduklarını sorgulama ve anlamlandırmaya çalışmaya bırakır. Çocukluktan kalan bilgileri mukayese ederek onları kabul etme ya da reddetme yoluna gider[78] Bu duruma örnek olarak; son çocukluk döneminin ortalarında olan bir öğrencinin küçükken Allah'a dua ederek ondan bir helikopter istemesi ve helikopteri olmayınca da 'Ben Allah'a küstüm' diyerek tepki vermesi, Allah'a insani özellikler atfetmesinin bir örneğidir. Şimdiki düşüncesine bakılacak olursa; küçükken böyle bir imkânının olmaması ve helikopteri olsa bile onu kullanacak yeteneğe ve yaşa sahip olmaması, en önemlisi de Allah biz insanları bizden daha iyi bildiği için neyin olmasının hakkımızda hayırlı, neyin olmamasının hakkımızda hayırsız olduğunu da bizden daha iyi bilmektedir. İşte bu sebepler yüzünden bu isteğin aslında ne kadar yersiz olduğu sonucuna varmasının nedeni ise bu öğrencinin artık bir takım düşünceleri sorgulamaya başlamasındandır. Böyle düşünmesinin sebebi ise; son çocukluk evresinde olmasıdır.

Yine son çocukluk döneminde çocuğun çevresiyle olan etkileşimi artar ve ilk başlarda ailesine bağımlı olarak yaşayan çocuk yavaş yavaş arkadaş çevresiyle sosyalleşmeye başlar ve artık ailesinin yaptığı baskılara ve onun hakkında almış oldukları kararlardan rahatsız olmaya başlar. Biraz daha bağımsız olma isteği oluşabilir.

---

[76] Şimşek, *a. g. m.*, ss. 212-213.
[77] Ay, *a. g. e.*, s .110.
[78] Bkz. Şimşek, *a. g. m.*, s. 213-214.

Araştırmamıza konu olan ortaokul çocuklarının yaş itibariyle gelişim dönemleri son çocukluk döneminin sonları ile ilk ergenlik dönemine denk gelmektedir. Ergenlik döneminin din açısından da oldukça hassas ve önemli bir dönem olduğunun önemi tartışılmaz bir gerçektir. Ergenlik dönemine ulaşmış olan birey artık bir takım sorumlulukları üstlenmeye aday bir birey olma özelliğini taşımaktadır. Nitekim dini uygulamaların, ibadetlerin yerine getirilmesinde gösterilen şartlar içerisinde bireyin akıllı bir varlık olmasının ardından ergenlik çağına ulaşmış olması gerekir şartı gelmektedir. Gençlik dönemi din ile ilgili ve ilişkili bir dönemdir. Bu dönem içerisinde bulunan birey kendini ve hayatı tanıma, anlamlandırma isteği onu dini anlayışla buluşturur. Bu buluşmanın sonunda din anlayışının bireyde kalıcı olmasına sebep olduğu gibi, gencin hayatına etki etmeyerek geçici olabilir veya dine karşı olumsuz bir tutum geliştirmeyle de sonuçlanabilir.[79]

Bu gelişim dönemi daha önce belirttiğimiz üzere 11-14 yaşlar aralığına denk gelmektedir. İlk ergenlik dönemine giren bu çocukların kendilerine özgü ilgileri, zevkleri ve merakları vardır.[80] Bu özellikler dini gelişim açısından önemlidir ve göz ardı edilmemelidir. Bu yaştaki çocuklar artık soyut işlemler döneminde olduklarından dolayı, soyut kavramları zihinlerinde anlamlı hale getirebilirler. Aynı zamanda bu dönemdeki çocuğun olayları sorgulama düzeyleri son çocukluk dönemine göre biraz daha yükselmiştir. Değişen fiziksel yapıları dolayısıyla da kendilerini her şeyi yapabilecek güce sahip olarak görürler. Bu dönemdeki çocukların bilgiye olan ilgileri de artar. Çocuklardaki kendini fiziksel olarak güçlü hissetmeleri öğretim için büyük sıkıntılar oluşturabilir. Aile içinde sessiz ve uyumlu öğrenciler, anne babalarıyla iyi geçinen çocuklar dahi, bu yaşlarda tavır değiştirmeye başlarlar. Duygu değişimi çokça yaşayabilirler, güvensizlik, kuşku ve sinirlilik haline girerler.[81] Bu dönem hem okulda öğretmenler için hem de aile için zor zamanların yaşanmasına neden olabilir. Çocuğa bu dönemde dini açıdan yak-

---

[79] Köylü, *a. g. e.,* s. 99.
[80] Aybey, *a. g. m*, s. 77.
[81] Şentürk, *a. g. e.,* s. 50.

laşım konusunda bir konu üzerinde ters düşmemek gerekir. Aksi takdirde çocuk, dini yönden yapılmaması gereken davranışı yapmaya hatta bunu zorlamalara karşı bir başkaldırış olarak görüp, yaptığı yanlış davranıştan zevk alır hale gelebilmektedir.

Bu dönemdeki çocuklarda zihinsel gelişimin yanı sıra duygusal gelişim açısından da değişimler görülür. Dini düşüncenin gelişmesi de duygusal ve zihinsel gelişimle yakından ilgilidir. Gelişmiş zihin ve duygunun birleşimiyle dini hayat anlam kazanmaya başlar. Bu yüzden bu çağa "dini uyanış"[82] çağı da denilmektedir. Burada önemli olan nokta ise; bireyin ancak çocukluk çağından itibaren iyi bir dini eğitim almış olması, dini gelişimde bir canlanma olması için gereklidir ki dini uygulamaları gereği gibi yerine getirebilsin[83] İlk ergenlik dönemindeki çocuklarda ibadetleri yapmaya yönelik eğilimleri vardır. Özellikle namaz ve oruç ibadeti hakkında bilgi almaya ve uygulamaya yönelik ilgileri bulunmaktadır.

H. 5. ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredat Konularına Genel Bir Bakış

Araştırma konumuz gereği öncelikle 5. ve 8. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredat konularına değinmek düşüncesinde olduğumuzdan bu başlığa çalışmamızda yer vermiş bulunmaktayız. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "İnanç", "İbadet", "Ahlak", "Hz. Muhammed", "Kuran ve Yorumu", "Din ve Kültür" den oluşan altı öğrenme alanı üzerinde oluşturulmuştur. Öğrenme alanı; aynı konuların ardışık eğitim basamaklarında genişletilerek anlatılmasını amaçlayan sınıf seviyelerine göre gelişim ve aşamalılık gösteren birbiriyle ilgili ve bağlantılı konuların bir arada anlatıldığı bir yapıdır.[84]

---

[82] Hökelekli, *a. g. m.*, s. 269.

[83] Aybey, *a. g. m.*, s. 81.

[84] Bkz. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, M. E. B. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010, s. 13.

Konuların aşama kaydederek ve gelişerek verilmesi ilköğretim boyunca sürmekte ve bir üst sınıfın aynı konu üzerindeki öğrenme alanına ayrıldığı süre de seviyeye göre ayarlanmakta dolayısıyla bu süre artmakta ya da azalmaktadır. Örnek vermek gerekirse 5. sınıf öğrenme alanı olan ibadet konusuna ayrılan toplam ders süresi 12 saat iken, 8. sınıfta aynı öğrenme alanına ayrılan toplam süre yani ders saati 14 saat olarak belirlenmiştir. 5. sınıf ibadet öğrenme alanı içerisinde ibadet konusunda genel bir bilgilendirme yapılmış ve başlıca ibadetlere kısaca yer verilmiştir. 8. sınıf ibadet öğrenme alanında ise; zekât, hac ve kurban ibadetleri ele alınmış ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.[85]

Çalışmamıza konu olan 5. ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğrenme alanları, üniteleri ve ayrılan sürelerine sırasıyla yer vermek gerekirse, öncelikle 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğrenme alanları, üniteleri ve sürelerini tablo halinde şöyle gösterebiliriz.

Tablo-2: 5. Sınıf DKAB Dersi Öğrenme Alanları ve Üniteleri

Öğrenme Alanı	**Üniteler**	**Süre/Ders Saati**
İnanç	Allah İnancı	14
İbadet	İbadet Konusunda Bilgilenelim	16
Hz. Muhammed	Hz. Muhammed ve Aile Hayatı	8
Kur'an ve Yorumu	Kuran-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri	10
Ahlak	Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	12

[85] Bkz. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, M. E. B. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010, s. 30.

Din ve Kültür	Vatanımız ve Milletimizi Seviyoruz	12

5. sınıf ünite konularından da kısaca bahsetmek gerekirse; Allah İnancı ünitesinin konularında insanın akıllı ve inanan bir varlık olması, evrende bir düzen vardır, Allah vardır ve birdir ve tevekkül konularına yer verilmiş, ünite sonunda ise ihlas suresi ve anlamıyla ünite sonlandırılmıştır. İbadet Konusunda Bilgilenelim ünitesinde ise; öncelikle ibadetin tanımı verilmiş ve niçin ibadet yapılır konularına yer verilmiş, ayrıca ibadetlerle ilgili kavramlar başlığı altında farz, vacip ve sünnet kavramları açıklanmış ve örneklerle hangi ibadet hangi kavram içerisinde değerlendirilir bilgisi verilmiştir. Yine bu ünite içerisinde camiyi tanıyalım başlığı altında caminin iç ve dış kısımları tanıtılmıştır. Üzerinde önemle durulan başlıklardan bir tanesi de dua konusudur. Duanın ne olduğu, nasıl ve niçin yapıldığı anlatılarak peygamberimizden ve kültürümüzden dua örnekleri başlığı ile konu pekiştirilmiştir. Bu ünitenin son başlıklarından biri olan salih amel konusunda da güzel iş ve davranışlardan bahsedilerek, yapılan her güzel davranışın ibadet kapsamında sayılabileceğine vurgu yapılarak, öğrencileri iyi davranışlar konusunda bilinçlendirmek hedeflenmiştir. Bu ünite de Rabbena duaları ve anlamları verilerek son bulmaktadır. Hz. Muhammed ve Aile Hayatı Ünitesinde Peygamberimiz' in Hz. Hatice ile evliliğinden ve çocukları konusu ilk olarak yerini almıştır. Bu ünitede genel olarak Hz. Muhammed' in örnek davranışları tek tek ele alınarak bu davranışların benimsetilmesi hedef alınmıştır. Son olarak da üniteyle bağlantılı olarak Salavat Duaları ve anlamları da verilerek 3. ünite son bulmaktadır. Kur' an ve Yorumu öğrenme alanı içerisinde Kur'an-ı Kerim' in Temel Eğitici Nitelikleri ünitesi içinde İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim hakkında kısa bir bilginin ardından kutsal kitabın özelliklerinden bahsederek içinde bulunan konulara kısaca değinilmiştir. Bu ünite içerisinde Hz. İbrahim kıssasına yer verilmiş, son olarak da fil suresi ve anlamı verilerek üniteye son verilmiştir. Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım ünitesinde öncelikle paylaşmanın öneminden bahsedilmiş ve sevinçlerimizi ve üzüntülerimizi paylaşalım başlıkları altın-

da birlik ve beraberliğimizi simgeleyen dini ve milli bayramlarımızdan, kandil gecelerinden, nevruz ve Hıdırellez konuları anlatılarak, bu konularda bilinç kazandırılmak hedeflenmiştir. Yine üzüntülerimizi paylaşma konusu altında hastaları ziyaret, zor durumda olanlara yardım ve engellilere sevgi ile bakmak başlıklarıyla farkındalık oluşturmak hedeflenmiştir. Bu ünite sonunda da Tahiyyat duası ve anlamı verilerek ünite bitirilmiştir. Son ünite olan Vatanımızı ve Milletimizi seviyoruz içinde vatan ve millet kavramları açıklanarak manevi değerlerimizi bilme ve koruma konusunda bilgilendirmeler yapılmıştır.

8. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğrenme alanları, üniteleri ve sürelerini tablo halinde şöyle gösterebiliriz.

Tablo-3: 8. Sınıf DKAB Dersi Öğrenme Alanları ve Üniteleri[86]

Öğrenme Alanı	**Üniteler**	**Süre /Ders Saati**
İnanç	Kaza ve Kader	14
İbadet	Zekat, Hac ve Kurban İbadeti	14
Hz. Muhammed	Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar	8
Kur'an ve Yorumu	Kuran'da Akıl ve Bilgi	12
Ahlak	İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar	10
Din ve Kültür	Dinler ve Evrensel Öğütleri	14

[86] Bkz. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, M. E. B. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010.

8. sınıf ünite konularına genel bir bakış yapılacak olursa; Kaza ve Kader ünitesinde evrendeki ölçü ve düzen, her şeyin bir ölçüye göre yaratıldığı ilk konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci ve diğer başlıkların ana kaynağını oluşturan kader konusu ele alınmış ve evrendeki yasalar tek tek açıklanmıştır. Kaza ve kader konusuyla bağlantılı olarak da insanın iradesi, özgürlüğü, sorumluluğu, çabası konuları örnek hikâyelerle dikkat çekecek bir biçimde ayrıntılı olarak işlenmiştir. Son olarak ecel ve tevekkül konusuna da dikkat çekilerek, Ayet-el Kürsi ve anlamıyla ünite sonlandırılmıştır. İbadet öğrenme alanında zekât, hac ve kurban ibadetinin ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulmuştur. 3. ünitede Hz. Muhammed' in Hayatından Örnek Davranışlar başlıklar altında işlenerek öğrencilerin güzel davranışlar sergilemeleri hedeflenmiştir. Kur'an'da Akıl ve Bilgi ünitesinde, aklın dini sorumluluktaki öneminden ve Kur'an'da akıl ve doğru bilginin önemi üzerinde durulmuştur. 8. Sınıf müfredatında kıssa olarak verilen Hz. Yusuf kıssası da bu ünitenin sonunda işlenmiştir. Yine bu çağda bulunan öğrencilere en çok bilinç kazandırılması gereken önemli konulardan olan İslam dinine göre kötü alışkanlıklar ünitesi de müfredatta yer almıştır. Son ünite olan Dinler ve Evrensel Öğütleri ünitesinde günümüzde yaşayan dinler hakkında bilgiler verilerek, dinlerin evrensel öğütleri ayrı başlıklar altında verilerek üniteye son verilmiştir.

— İKİNCİ BÖLÜM —

ÖĞRENCİLERİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNE KARŞI GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Sosyoekonomik açıdan farklı bölgelerde bulunan üç ayrı okul ve sınıf bazında sınırlandırılmış tez konumuzu çalışırken ilgili doneleri elde etmek için uyguladığımız bir görüşme formu çalışmamız oldu. Çalışmamızı uygularken, aradaki yaş ve sınıf farkının da çalışmaya olan etkisinin ortaya çıkmasını hesaba katarak ortaokul başlangıcı kabul edilen 5. Sınıf öğrencilerini ve ortaokulun sonu kabul edilen 8. Sınıf öğrencilerini seçmiş olduğumuzu bildirelim. Tespit ve değerlendirmelerimizde tabii olarak bu çalışmamızı esas aldık. Ancak bu dersi okutan biri olmam hasebiyle yine doğal olarak öğrencilerin dersin sınavlarında ve dersin işlenişi sürecinde ortaya koydukları performanslarını da göz önünde bulundurma ve gerekli mukayeseleri yapmamızın yararlı olacağını düşündüğümüzü ve bu sebeple tespit ve değerlendirmelerimizi üç ayrı başlık altında paylaşmayı uygun bulduğumuzu ifade etmek istiyoruz.

A. Konuyla İlgili Uygulanan Görüşme Formu Çalışmasının Sonuçlarının Değerlendirmesi

Görüşme formu Gaziantep ilinin Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde bulunan üç devlet okulundaki 5. ve 8. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Çalışmayı gerçekleştirdiğimiz öğrencilerimiz Şahinbey ilçesinde bulunan Adnan Menderes Ortaokulu, Aliye Ömer Battal Ortaokulu ve Şehitkamil ilçesinde

bulunan Adnan A.Ş. Ortaokulu'nda öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan öğrenci sayısı toplamda 200'dür. Bu 200 öğrenciden, 47'si erkek 53'ü kız olmak üzere 100 öğrenci 5. sınıf, 49'u erkek 51'i kız öğrenci olmak üzere 100 öğrenci de 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Her iki sınıf bazında da bu öğrenciler belirlenirken beş farklı öğretmenin 20 öğrencisine uygulanması hususuna riayet edilerek çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda toplamda 9 ayrı öğretmenin öğrencileri üzerinde çalışmamız gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu içerisinde 23 soru bulunmaktadır. Form üzerindeki kişisel bilgiler kısmında öğrencinin okulunun adı, sınıfı, yaşı ve cinsiyetlerini işaretleyecekleri bölüm bulunmaktadır. Buna göre erkek ve kız öğrencilerin sorulara verdikleri cevapların ayrı ayrı istatistikleri yer almıştır. Görüşme formu çalışmasının amacı; 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine karşı görüşlerinin yaş, cinsiyet, sınıf, okul ve öğretmen faktörleri açısından da değerlendirmeye tabi tutularak tespit edilmesidir. Aşağıda, öğrencilere uygulanan görüşme formlarının sonuçları ve değerlendirmeleri, her iki sınıf bazında öğrencilere yöneltilen 23 soru ve bu sorulara ait seçenekler üzerinden ve ayrı ayrı tablolar eşliğinde gösterilecektir. Değerlendirme her iki sınıf bazında görüşme formu sorularına verilen cevapların istatiksel veri tabloları karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

Tablo-4: 5. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersine Yönelik Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
1/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle İlgili Aşağıdaki Seçeneklerden Hangisi Sizin Görüşünüzü Yansıtır?	1-[A]= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini Seviyorum.	KIZ	ERKEK	96
		51	45	
	1-[B]= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini Sev*mi*yorum.	KIZ	ERKEK	4
		2	2	

Yukarıdaki tablo-4′ de görüşme formunun ilk sorusunu oluşturan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili görüşlerini istediğimiz soruya 5. sınıf öğrencilerinin %100′ ü cevap vermiştir. Bu öğrencilerden "*DKAB dersini seviyorum*" şıkkını işaretleyenlerden 51′i kız, 45′i erkek öğrenci olmak üzere genelin %96′lık kısmını oluşturmaktadır. "*DKAB dersini sevmiyorum*" seçeneğini işaretleyen öğrenci sayısı 2′si kız, 2′si erkek olmak üzere genelin %4′lük kısmını oluşturduğu tespit edilmiştir. 8. sınıf öğrencilerinin aynı soruya verdikleri cevaplara aşağıdaki tabloda bakacak olursak;

Tablo-5: 8. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersine Yönelik Görüşleri

<table>
<tr><th>Soru</th><th>Seçenekler</th><th colspan="2">Seçenek Seçimi</th><th>%</th></tr>
<tr><td rowspan="4">1/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili aşağıdaki seçeneklerden hangisi sizin görüşünüzü yansıtır?</td><td rowspan="2">1-[a]= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini seviyorum.</td><td>Kız</td><td>Erkek</td><td rowspan="2">96</td></tr>
<tr><td>49</td><td>47</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1-[b]= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini sevmiyorum.</td><td>Kız</td><td>Erkek</td><td rowspan="2">4</td></tr>
<tr><td>2</td><td>2</td></tr>
</table>

Yukarıdaki soruya 8. sınıf öğrencilerinin %100′ ü cevap vermiştir. Bu öğrencilerden "*DKAB dersini seviyorum*" şıkkını işaretleyenlerden 49′u kız, 47′si erkek öğrenci olmak üzere genelin %96′lık kısmını oluşturmaktadır. "*DKAB dersini sevmiyorum*" seçeneğini işaretleyen öğrenci sayısı 2′si kız, 2′si erkek olmak üzere genelin %4′lük kısmını oluşturduğu görülmüştür.

Yaş farkına bağlı olarak her iki sınıf seviyelerindeki öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda bariz bir fark görülememiştir. İstatistiklere baktığımızda her iki sınıf bazında da soruya verilen cevap birbiriyle örtüşmektedir. Ancak "*DKAB dersini sevmiyorum*" seçeneğini işaretleyen öğrencilerin okullara göre farklılık göstermesi dikkat çekmektedir. 5. sınıflarda bu

seçeneği işaretleyen 4 öğrenci üç okulun da öğrencilerinden oluşurken, 8. sınıflarda bu cevabı veren 4 öğrencinin de sosyoekonomik açıdan daha iyi olan okulun öğrencilerinden oluştuğu dikkat çekmektedir.

Aşağıdaki iki ayrı tabloda her iki sınıf bazında da çoğunluğun vermiş olduğu *"DKAB dersini seviyorum"* seçeneğine sebep olarak verdikleri cevapların istatistikleri verilmiştir. Önceliğimiz yine 5. sınıf öğrencilerinin istatistik verileridir.

Tablo-6: 5. Sınıf Öğrencilerinin Derse Yönelik Görüşlerinin Sebepler

		Kız	Erkek	
1/(a-f)= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini seviyorum. Sebebi	1-[a]= Aile	16	8	24
	1-[b]= Öğretmen	31	34	65
	1-[c]=Sınıf ortamı	-	2	2
	1-[d]=Okul ortamı	-	-	-
	1-[e]=Arkadaş ortamı	1	1	2
	1-[f]=Diğer	3	-	3

Öğrencilerin %96'sı *"DKAB dersini seviyorum"* seçeneğini işaretlemiş olup, buna neden olan etkeni de %96'lık kısmın tamamı belirtmiştir. Çoğunluğun öğretmen seçeneğini işaretledikleri tespit edilmiştir. Bu soruya verilen cevapta da öğretmenin öğrenci üzerindeki önemli etkisinin tekrar doğrulanmış olduğu görülmektedir. Aile seçeneği çoğunluğun işaretlediği ikinci seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu seçeneği işaretleyen kız öğrenci

sayısının erkek öğrenci sayısının iki katı olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara dayanarak kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha fazla ailedeki ortamdan etkilendikleri çıkarımı yapılabilir. Yine "*DKAB dersini sevmiyorum*" seçeneğini işaretleyen 2'si kız 2'si erkek olan öğrencilerin belirtmiş oldukları nedene bakacak olursak; 1 kız öğrenci bu soruya aile cevabını verirken, geriye kalan 1'i kız 2'si erkek toplamda 3 öğrenci de diğer cevabını vermişlerdir. Diğer cevabını veren 2 erkek öğrenci "*derse karşı merak duymuyorum ve derste canım sıkılıyor*" görüşünü belirtmişlerdir. Diğer seçeneğini işaretleyen 1 kız öğrenci ise "*ne kadar çalışsam da yüksek not alamıyorum*" sebebini belirtmiştir.

Aşağıdaki tabloda 8. sınıf öğrencilerinin bu soruya vermiş oldukları cevabın istatistik verileri verilmiştir.

Tablo-7: 8. Sınıf Öğrencilerinin Derse Yönelik Görüşlerinin Sebepleri

Soru	Seçenekler	Seçenek Seçimi		%
		Kız	Erkek	
1/(a-f)= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini seviyorum. Sebebi	1-[a]= Aile	4	14	18
	1-[b]= Öğretmen	32	23	55
	1-[c]=Sınıf ortamı	8	6	14
	1-[d]=Okul ortamı	1	-	1
	1-[e]=Arkadaş ortamı	-	1	1
	1-[f]=Diğer	6	1	7

Öğrencilerin %96'sı "*DKAB dersini seviyorum*" seçeneğini işaretlemiş olup, buna neden olan etkeni de %96'lık kısmın tamamı belirtmiştir. Toplamda %55'lik kısmın oluşturduğu çoğunluğun öğretmen cevabını verdiği belirlenmiştir. İkinci çoğunluğu aile seçeneği %18'lik kısımla izlemektedir. Yine aile seçeneğiyle aralarında az bir fark olan sınıf ortamı şıkkı da %14'lük kısmı oluşturmaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen 6 kız öğrenciden 4'ü "*derse karşı ilgilerinin çok fazla olduğundan ve derse önem verdiklerinden*", 2'si ise "*dine ait bilgiler öğrenmenin ve din hakkında konuşmanın hoşlarına gittiği*" görüşlerini belirtmişlerdir. Diğer bir seçenek olan "*DKAB dersini sevmiyorum*" şıkkını işaretleyen 2'si kız 2'si erkek olan öğrencilerin belirtmiş oldukları nedene bakacak olursak; 1 erkek ve 1 kız öğrenci sınıf ortamını neden olarak gösterirken, 1 kız öğrenci de okul ortamı seçeneğini neden olarak belirtmiştir. 1 erkek öğrenci ise diğer seçeneğini işaretlemiş olup, herhangi bir görüş belirtmemiştir.

Her iki sınıf bazında "*DKAB dersini seviyorum*" seçeneğini işaretleyen öğrenci yüzdeleri %96'lık kısımla benzerlik göstermiştir. Neden olarak verilen cevaplara bakacak olursak; her iki sınıf seviyesinde de öğretmen seçeneğinin yüksek oranla tercih edildiği belirlenmiştir. İkinci olarak tercih edilen aile seçeneği de her iki sınıf seviyesinde benzerlik göstermektedir. Ancak bu seçenekte yüzdelik oran olarak 5. sınıf öğrencilerinin daha yüksek oranda olduğu görülmüştür. Ancak cinsiyet konusunda iki sınıf düzeyi arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. 5. sınıf öğrencilerinin cevaplarına göre kız öğrenciler erkek öğrencilerin iki katı çoğunluğunda bu seçeneği işaretlerken, 8. sınıf öğrencilerinde erkek öğrencilerin %14'lük oranına karşılık, %4'lük kız öğrencinin bu seçeneği işaretlemesi dikkat çekicidir. Yine bu erkek öğrencilerden 8 tanesinin sosyoekonomik açıdan orta seviyede olan okulun öğrencileri olduğu tespit edilmiştir. Verilen cevaplara göre bir diğer farklılık da 5. sınıf öğrencilerinin cevaplarının büyük çoğunluğunun aile ve öğretmen seçeneği arasında yoğunlaşırken, 8. sınıflarda oranlar daha çok öğretmen, aile, sınıf ortamını da içine alan 3 seçenek arasında paylaşıldığı görülmüştür.

Çıkan sonuçlarda görülüyor ki yaş farkı arttıkça etkilenilen ortamlar da farklılık göstermektedir.

Tablo-8: 5. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersi Konularına Merak Duyma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
2/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Konularına Karşı Merak Duyar Mısınız?	1-[A]= Evet	Kız	Erkek	96
		52	44	
	1-[B]= Hayır	Kız	Erkek	4
		1	3	

Yukarıda verilen Tablo-8' de *"DKAB dersi konularına karşı merak duyar mısınız?"* sorusuna verilen cevapların istatistikleri verilmiştir. Bu istatistikler 5. sınıf öğrencilerinin cevaplarından yola çıkarak belirlenmiştir. Bu soruya öğrencilerin tamamı cevap vermiş olup, çoğunluğun oluşturduğu %96'lık kısım evet cevabını vermiştir. Hayır cevabını veren 2'si erkek 1'i kız 3 öğrenci bir önceki soruda *"DKAB dersini sevmiyorum"* seçeneğini işaretleyerek verdikleri cevaplarda tutarlılık gösterdikleri saptanmıştır. Aynı soruya bir de 8. sınıf öğrencilerinin yaklaşımını aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Tablo-9: 8. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersi Konularına Merak Duyma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
2/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Konularına Karşı Me-	2-[A]= Evet	Kız	Erkek	89
		46	43	

rak Duyar Mısınız?	2-[B]= Hayır	KIZ	ERKEK	11
		6	5	

Yukarıda "*DKAB dersi konularına karşı merak duyar mısınız?*" sorusuna verilen cevaplarlar değerlendirilmiştir. Bu soruya öğrencilerin tamamı cevap vermiştir. %89'luk kısım DKAB dersine konularına karşı merak duyarım cevabını verirken, %11'lik kısım merak duymam cevabını vermiştir. Yine bir önceki soruda "*DKAB dersini sevmiyorum*" seçeneğini işaretleyen 2'si kız, 2'si erkek olmak üzere toplam 4 öğrenci bu soruda da olumsuz yanıt vererek cevaplarında tutarlılık göstermişlerdir. 4'ü kız, 3'ü erkek olmak üzere toplamda 7 öğrenci ise bir önceki soruda "*DKAB dersini seviyorum*" seçeneğini işaretledikleri halde, bu soruda hayır seçeneğini işaretleyerek konulara karşı merak duymadıklarını belirtmişlerdir. Hayır cevabını veren 3 kız 3 erkek 6 öğrenci aynı okulun öğrencisi oldukları saptanmıştır.

Bu soruya olumsuz cevap veren öğrenciler her iki sınıf bazında da bir önceki soruya "*DKAB dersini sevmiyorum*" cevabını verdikleri görülmüştür. 5. sınıf öğrencilerinde olumsuz cevap oranının 8. sınıflara nazaran daha az olduğu görülmektedir. Yani 8. sınıf öğrencilerinden dersi sevdikleri halde konulara merak duymadıklarını belirten öğrenciler bulunmaktadır. Her iki sınıf düzeyinde de ders konularına merak duyma oranı birbiriyle paralellik göstermektedir.

Tablo-10: 5. Sınıf Öğrencilerinin Dersin İşlenişi Hakkındaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
3/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin İşlenişi Sizi Mutlu Ediyor Mu?	3-[A]= Evet	Kız	Erkek	98
		53	45	
	3-[B]= Hayır	Kız	Erkek	

		-	2	2

Tablo 10′ da 5. sınıf öğrencilerinin *"DKAB dersinin işlenişi sizi mutlu ediyor mu?"* sorusuna verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir. Bu soruya 100 öğrencinin tamamı cevap vermiş olup, %98′lik gibi büyük bir kısmın evet cevabı verdiği tespit edilmiştir. Aşağıda 8. sınıf öğrencilerinin bu soruya vermiş oldukları cevapların istatistiklerini değerlendirelim.

Tablo-11: 8. Sınıf Öğrencilerinin Dersin İşlenişi Hakkındaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
3/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin İşlenişi Sizi Mutlu Ediyor Mu?	3-[A]= Evet	Kız	Erkek	89
		49	40	
	3-[B]= Hayır	KIZ	ERKEK	11
		3	8	

8. sınıf öğrencilerinin tamamı bu soruya cevap vermiştir. 49 kız, 40 erkek olmak üzere toplam 89 öğrenci dersin işlenişiyle mutlu olurken, 3 kız 8 erkek 11 öğrenci ise dersin işlenişiyle mutlu olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca bakarak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre dersin işlenişinde beklentilerini karşıladıkları görülmektedir. Yine bir önceki *"DKAB dersi konularına karşı merak duyar mısınız?"* sorusuna olumsuz cevap veren sosyoekonomik açıdan iyi bir konumda olan aynı okulun 6 öğrencisinden 3 erkek 2 kız öğrenci bu soruda da olumsuz cevap vererek dersin işlenişinden de mutlu olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarda iki sınıf düzeyinin vermiş oldukları cevaplardan yola çıkarak öğrencilerin yaşları arttıkça dersten beklentilerinin daha fazla olduğu sonucuna varılabilir. 5. sınıf öğrencilerinin derse olan ilgilerini

arttırmak için sergilenen performansla ergenlik dönemi içerisinde bulunan ve sorgulama yetenekleri gelişmekte olan yaş grubunun derse olan ilgisinin artmasında gösterilen performans farklılık göstermektedir. Örnek vermek gerekirse çalışmamızı yürüttüğümüz 10-11 yaş grubu öğrenciler derste ders kitabında bulunan konuyu okumaya istekli iken, aynı durum 14-15 yaş grubu için farklı olmak durumundadır. Yaş farkı arttıkça ilgi ve merak konuları da değişmektedir. Sonuçlarda da teyit edildiği üzere 14-15 yaş grubu erkek öğrencilerde dersin işlenişi konusunda daha çok beklenti içinde oldukları görülmektedir. Bu konuda da yine büyük görev öğretmenlerimize düşmektedir. Öğrencinin dersin işlenişinden mutlu olması derse karşı beslediği olumlu duygu ve düşünceleri de önemli ölçüde etkileyecektir.

Tablo-12: 5. Sınıf Öğrencilerinin Ders Saati Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
4/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Haftalık Ders Saati Sizin İçin Yeterli Midir?	4-[A]= Evet	Kız	Erkek	39
		22	17	
	4-[B]= Hayır	Kız	Erkek	61
		31	30	

Tablo-12' de 10-11 yaş grubu öğrencilerinin DKAB dersinin haftalık ders saatinin yeterliliği konusundaki verdikleri cevaplar göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Buna göre 100 öğrencinin %39'u ders saatinin yeterli olduğunu belirtirken %61'i ise ders saatinin yeterli olmadığını belirttikleri görülmüştür.

Tablo-13: 8. Sınıf Öğrencilerinin Ders Saati Konusundaki Görüşleri

Soru	Seçenekler	Seçenek Seçimi		%
4/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Haftalık Ders Saati Sizin İçin Yeterli Midir?	4-[A]= Evet	Kız	Erkek	48
		27	21	
	4-[B]= Hayır	Kız	Erkek	52
		24	28	

Yukarıdaki tabloda DKAB dersi haftalık ders saatinin 14-15 yaş grubu öğrencilerinin verdiği cevapların istatistikleri yer almaktadır. Ders saatinin yeterli olduğunu belirten öğrencilerle, yeterli değildir görüşünü belirten öğrencilerin oranının birbirine yakın çıktığı görülmektedir. Çoğunluğun verdiği hayır cevabının oranı %52'dir.

Her iki tablo karşılaştırıldığında 10-11 yaş grubundaki öğrencilerin çoğunluğunun ders saatinin yeterli olmadığını belirttikleri görülmektedir. Bu durumun derse olan ilginin bu yaş aralıklarında daha fazla olduğuyla bağlantılı olduğu söylenilebilir. 14-15 yaş grubundaki öğrencilerde de evet ve hayır oranlarının birbirine yakın olmasının yanı sıra ders saatinin yeterli olmadığını düşünenlerin sayısının daha fazla olduğu saptanmıştır.

Tablo-14: 5 Sınıf Öğrencilerinin Ödev Yapma Konusundaki Görüşleri

Soru	Seçenekler	Seçenek Seçimi		%
5/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle İlgili Ödevler Yapmak Hoşunuza Gider Mi?	5-[A]= Evet	KIZ	ERKEK	95
		52	43	
	5-[b]= Hayır	KIZ	ERKEK	5
		1	4	

Yukarıdaki Tablo 14′ de 5. sınıf öğrencilerinin ödev yapma konusuyla ilgili tutumları ölçülmüştür. Soruya öğrencilerin tamamı cevap vermiştir. %95′lik gibi büyük bir çoğunluğun ders ile ilgili ödevler yapmaktan hoşlandıklarını belirttikleri görülmüştür. Bir de 8. sınıf öğrencilerinin aynı soruya verdikleri cevapları aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Tablo-15: 8. Sınıf Öğrencilerinin Ödev Yapma Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
5/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle İlgili Ödevler Yapmak Hoşunuza Gider Mi?	5-[A]= Evet	Kız	Erkek	70
		35	35	
	5-[B]= Hayır	Kız	Erkek	30
		16	14	

8. sınıf düzeyinde de bu soruya öğrencilerin tamamı cevap vermiştir. Her iki sınıf öğrencilerini karşılaştırmak gerekirse anlamlı bir fark ortaya çıkmaktadır. 10-11 yaş grubu öğrencileri ödev yapma konusunda %95′inin daha istekli olduğu tespit edilirken, 14-15 yaş grubu öğrencilerinin %70′inin ödev yapmaktan hoşlandıkları belirlenmiştir. Ödev yapma konusundaki isteğin aradaki yaş farkıyla ilgili olduğunu da bu sonuçlara bakarak belirtilebilir. Uygulamış olduğumuz görüşme formunun, öğrencilerin ders içindeki performansı ile mukayesesinde dikkat çeken bir nokta da kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran ödev yapma konusunda daha istekli ve meraklı olduğu kanaatidir. Fakat öğrencilere yöneltilen bu sorunun istatistiklerine baktığımızda cinsiyet açısından anlamlı bir fark elde edilememiştir.

Tablo-16: 5. Sınıf Öğrencilerinin Ders İşlenişi Hakkındaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
6/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Anlatılırken Sıkıldığınız Zamanlar Oluyor Mu?	6-[A]= Evet	Kız	Erkek	40
		19	21	
	6-[B]= Hayır	Kız	Erkek	60
		34	26	

Yukarıdaki tabloda 10-11 yaş grubu öğrencilerine yöneltmiş olduğumuz *"DKAB dersi anlatılırken sıkıldığınız zamanlar oluyor mu?"* sorusuna verilen cevapların değerlendirmesi yapılmıştır. Öğrencilerin %40'ı evet cevabını verirken, %60'ı hayır cevabını vermiştir.

Tablo-17: 5. Sınıf Öğrencilerinin Ders İşlenişi Hakkındaki Görüşlerinin Sebepleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
		Kız	Erkek	
6/(A-E)= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Anlatılırken Sıkıldığım Zamanlar Oluyor. Sebebi	6-[A]=Ders Monoton Geçiyor.	-	3	3
	6-[B]=Ders Kitabını Sürekli Okuyoruz.	4	3	7
	6-[C]=Sınıf Ortamı Gürültülü Oluyor.	13	12	25
	6[D]=Arkadaşlarımdan Kaynaklı Sebeplerim Var.	1	1	2

	6-[E]= Diğer	1	-	1

Yukarıdaki tabloda *"DKAB dersi anlatılırken sıkıldığınız zamanlar oluyor mu?"* sorusuna evet cevabını veren 10-11 yaş grubu öğrencilerinin dersten sıkılma sebeplerinin verildiği cevaplar değerlendirilmiştir. Bu soruya öğrencilerin 40'ı evet cevabını verdikleri, fakat evet cevabı veren iki öğrencinin hiçbir sebep belirtmediği saptanmıştır. Toplamda 38 öğrencinin bir önceki soruya evet cevabı vererek bir sebep belirttikleri görülmektedir. Dersten sıkıldığım zamanlar oluyor seçeneğini işaretlediği halde herhangi bir sebep belirtmeyen 2 öğrencinin erkek olduğu belirlenmiştir. Sebep olarak verilen cevaplara gelince öğrencilerin 25'inin sınıf ortamının gürültülü olduğundan dersten sıkıldıklarını belirttikleri sonucuna varılmıştır. Yine bu öğrencilerden 7'si de ders kitabını sürekli okuduklarından dolayı dersten sıkıldıklarını sebep olarak öne sürmüşlerdir. İlk soruda *"DKAB dersini sevmiyorum"* cevabını veren 4 öğrenciden 2 erkek 1 kız öğrenci dersten sıkıldığı zamanlar olduğunu belirtirken 1 kız öğrenci hayır cevabını vererek dersten sıkılmadığını belirttiği saptanmıştır. Dersten sıkılma sebebi olarak diğer seçeneğini işaretleyen 1 kız öğrenci ise açıklama kısmına dersin konularını anlamadığı için dersten sıkıldığını belirtmiştir.

Aşağıda aynı soruya 14-15 yaş grubu öğrencilerinin verdiği cevapların istatistikleri verilmiştir.

Tablo-18: 8. Sınıf Öğrencilerinin Ders İşlenişi Hakkındaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
6/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Anlatılırken Sıkıl-	6-[A]= Evet	Kız	Erkek	62
		29	33	

dığınız Zamanlar Oluyor Mu?	6-[B]= Hayır	Kız	Erkek	38
		22	16	

Bu soruya cevap veren öğrenci sayısı 100'dür. Öğrencilerin %62'lik kısmının evet cevabını verdiği tespit edilmiştir. Yine erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha fazla evet cevabını verdikleri görülmüştür. Evet cevabını veren öğrencilerin sebeplerini belirttikleri seçenekleri aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Tablo-19: 8. Sınıf Öğrencilerinin Ders İşlenişi Hakkındaki Görüşlerinin Sebepleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
		Kız	Erkek	
6/(A-E)= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Anlatılırken Sıkıldığım Zamanlar Oluyor. Sebebi	6-[A]= Ders Monoton Geçiyor.	3	11	14
	6-[B]=Ders Kitabını Sürekli Okuyoruz	8	7	15
	6-[C]= Sınıf Ortamı Gürültülü Oluyor.	16	13	29
	6-[D]= Arkadaşlarımdan Kaynaklı Sebeplerim Var.	-	-	-
	6-[E]= Diğer	2	2	4

62 öğrencinin evet cevabını verdiği *"DKAB dersi anlatılırken sıkıldığınız zamanlar oluyor mu?"* sorusuna sebep olarak seçeneklerden herhangi bir ta-

nesini göstermişlerdir. Buna göre en çok tercih edilen seçenek 16 kız, 13 erkek öğrencinin işaretlediği sınıf ortamı gürültülü oluyor seçeneğidir. Bunun yanında öğrenciler ders kitabını sürekli okumaktan ve dersin monoton geçmesinden dolayı dersten sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Dersin monoton geçtiğinden hoşnut olmayan erkek öğrenci sayısının kız öğrencilere oranla fazla olması dikkat çekmektedir. Yine ilk soruda *"DKAB dersini sevmiyorum"* cevabını veren 4 öğrencinin de bu soruda evet cevabını verdikleri saptanmıştır. Diğer seçeneğini seçen aynı öğretmenin 2 erkek öğrencisi ise derste fazla yazı yazdıklarından dolayı sıkıldıklarını öne sürmüşlerdir. Farklı iki okul ve farklı öğretmenin 2 kız öğrencisi ise sınıftaki arkadaşlarının derste aktif olamadıklarını gerekçe göstererek derste sıkıldıklarını vurgulamışlardır.

Bu soruya cevap veren iki farklı sınıf ve yaş düzeyindeki öğrenciler karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Evet cevabını veren öğrenci yüzdesine baktığımızda yaşça küçük olan grubun %40, yaşça büyük olan grubun ise %62'sinin bu seçeneği işaretlediği görülmektedir. 14-15 yaş grubu öğrencilerinin dersten sıkılma oranının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılabilir. Buna sebep olarak ilgi ve merakların yaşın artmasıyla farklılaşmasını gösterebiliriz. Bu doğrultuda 10-11 yaş grubunun dikkatini derse çekmek daha kolayken bu durum 14-15 yaş grubu öğrencileri için biraz daha farklılaşmaktadır. Her iki sınıf düzeyinde de sebep olarak verilen cevaplara bakıldığında en çok tercih edilen seçenek sınıf ortamının gürültülü olduğudur. Sağlıklı ve verimli bir ders işlemek için evvela sınıf ortamında düzenin sağlanmış olmasının önemi elbette ki yadsınamaz bir gerçektir. Bu durumun derse olan katkısı verilen cevaplarla da teyit edilmiş olmaktadır. Yine 14-15 yaş grubu öğrenciler dersin monoton geçmesinden ve ders kitabını sürekli okumaktan daha çok şikâyetçi oldukları görülmektedir. Bu yaş grubuna hitap ederken daha çok yöntem teknik kullanarak ve daha farklı biçimlerde dikkat çekme yoluna giderek dersin işlenişi sağlanabilmelidir. Her zaman aynı yollarla ders işlemenin hiçbir öğrenciye katkısı olmayacağı açıktır. Dersleri işlerken biraz renk katarak ilgi çekmeyi sağlamak gerekmektedir. Bu yaştaki öğrencilerin sorgulama yetenekleri gelişmeye devam etti-

ğinden onları derse katarak, bu yeteneklerini geliştirmek önem arz etmektedir. Bu öğrencilerin sürekli ders kitabını okutarak ya da aynı metotla ders anlatmaya çalışarak sorgulama yeteneklerini köreltmeye başladığımız zaman onlara katabileceğimiz bir şey kalmamış demektir. Bu sebeple derse katılan ve kendini ifade edebilen öğrenciler, dersten sıkılmaya vakit bulamayacaklardır.

Tablo-20: 5. Sınıf Öğrencilerinin Etkinliklere Katılma Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
7/(A-C)= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Yapılan Etkinliklere Katılmaya İstekli Olur Musunuz?	7-[A]= Evet	Kız	Erkek	
		41	32	73
	7-[B]= Hayır	1	-	1
	7-[C]= Bazen	11	15	26

Yukarıdaki tabloda 10-11 yaş grubu öğrencilerinin dersteki etkinliklere katılım oranlarının istatistikleri verilmiştir. Buna göre soruya cevap veren öğrenci sayısı 100'dür. Derste yapılan etkinliklere katılmaya istekli olan öğrenciler çoğunluğun %73'lük kısmını oluşturmaktadır. Verilerden yola çıkarak kız öğrencilerin derse katılmaya karşı daha istekli oldukları sonucuna ulaşabiliriz. İlk soruda *"DKAB dersini sevmiyorum"* cevabını veren 4 öğrenciden iki erkek öğrenci bu soruya bazen cevabını vermiş, iki kız öğrencinin ise evet cevabını vermiş olduğu tespit edilmiştir. Bu cevaplardan yola çıkarak öğrenciler, dersi sevmediklerini belirtseler bile derse katılma konusunda olumlu bir tavır takındıkları söylenilebilir. Ayrıca aynı öğretmenin 20 öğrencisinin tamamının bu soruya evet cevabını verdikleri görülmüştür. Hayır

cevabını ise sadece 1 kız öğrencinin verdiği tespit edilmiştir. Geriye kalan %26'lık kısım ise bazen cevabını verdikleri saptanmıştır.

Tablo-21: 8. Sınıf Öğrencilerinin Etkinliklere Katılma Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		%
7/(A-C)= Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Yapılan Etkinliklere Katılmaya İstekli Olur Musunuz?	7-[A]= Evet	Kız	Erkek	
		20	18	38
	7-[B]= Hayır	2	5	7
	7-[C]= Bazen	29	26	55

Yukarıdaki tabloda dersteki etkinliklere katılma tutumlarının belirlenmesinde 14-15 yaş grubu öğrencilerinin verdikleri cevapların istatistiksel değerleri verilmiştir. Bu soruda çoğunluğu oluşturan %55'lik kısım bazen cevabını vermiştir. 38 öğrenci ise derse katılmaya istekli olduğunu belirtmiştir. Hayır cevabın veren 5 erkekten 1'i ilk soruda dersi sevmediğini belirten öğrencidir. Yine hayır cevabını veren 2 kızdan 1'i bu dersi sevmediğini belirten öğrenci olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra cinsiyet farklılığından kaynaklanan anlamlı bir çıkarım yapılamamıştır.

Her iki sınıf bazında öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar karşılaştırıldığında anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. 5. sınıf öğrencilerinin derse katılmaya daha istekli oldukları %73'lük büyük bir oranla ortaya konulmuştur. 8. sınıf öğrencilerinin cevaplarında bazen seçeneğinin daha ağır bastığı, ayrıca hayır seçeneğini işaretleyen öğrencilerin de daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo-22: 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Kendilerini Değerlendirme Tarzı Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
8/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğretmeninizin Sizi Değerlendirme Tarzı Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	8-[A]= Evet	Kız	Erkek	90
		47	43	
	8-[B]= Hayır	Kız	Erkek	10
		6	4	

Tablo 22′ de 5. sınıf öğrencilerinin DKAB öğretmenlerinin kendilerini değerlendirme tarzının derse olan tutumlarını olumlu yönde etkileme konusundaki verdikleri cevapların istatistikleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu soruya %90′ı evet cevabını vererek öğretmenlerinin değerlendirme tarzlarının derse olan tutumları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu belirtmiş bulunmaktadırlar. Aynı durumun 8. sınıf öğrencileri üzerindeki etkilerini aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Tablo-23: 8. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Kendilerini Değerlendirme Tarzı Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
8/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğretmeninizin Sizi Değerlendirme Tarzı Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	8-[A]= Evet	Kız	Erkek	92
		48	44	
	8-[B]= Hayır	Kız	Erkek	

		3	5	8

Yukarıdaki soruda bu yaş grubu öğrencilerin tamamı soruya cevap vermiştir. %92'lik büyük bir kısım öğretmenin değerlendirme tarzının derse olan tutumunu olumlu yönde etkilediğini belirttiği sonucuna varılmıştır. 8 öğrenci ise hayır seçeneğini işaretleyerek öğretmenin değerlendirme tarzının derse olan tutumunu olumlu yönde etkilemediğini vurguladıkları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca aynı öğretmenin 20 öğrencisinin tamamının bu soruya evet cevabını verdiği de saptanmıştır.

Verilen cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde her iki sınıf düzeyinde de evet seçeneğini işaretleyen öğrencilerin yüksek oranları birbirine yakın görülmektedir. Ayrıca 14-15 yaş grubu öğrenciler %2'lik bir farkla evet seçeneğini daha fazla tercih ettikleri belirlenmiştir. Buna sebep olarak yaş farkı arttıkça, sınavlardan alınan yüksek not kaygısının da artması gösterilebilir. Bu sonuçlardan yola çıkarak çalışma yaptığımız okullarda bulunan DKAB öğretmenlerinin yaptıkları sınavları ve verdikleri proje ödevlerini değerlendirirken not verme konusunda daha anlayışlı oldukları çıkarımı yapılabilir. Bu durum öğrencilerin derse olan tutumlarını da olumlu yönde etkilemiş görünmektedir.

Öğrencinin derse olan tutumunu etkileyen bir diğer önemli nokta da öğretmenin öğrenciyle olan iletişimidir. Aşağıdaki tabloda bu konuyla ilgili sorumuzun değerlendirmesini inceleyelim.

Tablo-24: 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenle Olan İletişimlerinin Derse Karşı Etkisi

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
9/(A-B) Din Kültürü ve Ah-	9-[A]= Evet	Kız	Erkek	91

lak Bilgisi Dersinde Öğretmenin Sizinle Olan İletişimi Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?		49	42	
	9-[B]= Hayır	Kız	Erkek	9
		4	5	

Tablo 24' de 10-11 yaş grubu öğrencilerinin öğretmenle olan iletişimlerinin derse olan etkisine verdikleri cevapların değerlendirmesi yapılmıştır. Bu soruya öğrencilerin tamamı cevap vermiş olup, %91'lik büyük kısmın evet cevabını verdiği belirlenmiştir. Aynı soruya diğer yaş grubumuzun verdiği cevaplara bakacak olursak;

Tablo-25: 8. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenle Olan İletişimlerinin Derse Karşı Etkisi

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
9/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğretmenin Sizinle Olan İletişimi Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	9-[A]= Evet	Kız	Erkek	90
		47	43	
	9-[B]= Hayır	KIZ	ERKEK	10
		4	6	

Yapılan değerlendirmede verilen cevapların oranlarının her iki yaş grubunda da benzeştiği sonucuna varabiliriz. 14-15 yaş grubu öğrencilerinin de bu soruya %90'lık gibi büyük bir çoğunluğunun evet seçeneğini tercih ettiğini görmekteyiz.

Öğretmenlerin öğrencileriyle olan iletişiminin öğrenciler üzerinde olumlu etki göstereceği açık ve net ortadadır. Bu sonuçlarda bu düşüncenin bir

kez daha kanıtlanmış olduğu söylenilebilir. Görüşme formunun ilk sorusuna verilen cevaplarda öğrencilerin DKAB dersini sevmelerine sebep olarak öğretmen seçeneğini göstermeleri de öğretmenin ders üzerindeki etkisini ortaya koyan önemli sonuçlardandır.

Yine derse olan ilginin artmasında kullanılan farklı araç gereçlerin etkisinin önemi de yadsınamaz. Derste kullanılan farklı araç gereçlerin öğrenciler üzerindeki etkilerini aşağıdaki tablolarda inceleyelim.

Tablo-26: 5. Sınıf Öğrencilerinin Deste Kullanılan Farklı Araç Gereç Kullanımının Derse Olan Etkisine Dair Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
10/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kullanılan Farklı Araç Gereçler Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	10-[A]= Evet	Kız	Erkek	80
		46	34	
	10-[B]= Hayır	Kız	Erkek	20
		7	13	

10-11 yaş grubu öğrencilerinin *"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kullanılan farklı araç gereçler derse olan tutumunuzu olumlu yönde etkiler mi?"* sorusuna %80 evet cevabını verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca çıkan sonuçlara göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre farklı araç gereçlerin derse katılmasından daha çok memnun oldukları ve derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Erkek öğrencilerin sayısının daha fazla olduğu %20'lik kısım ise farklı araç gereç kullanımının derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilemediğini belirtmişlerdir.

Aynı soruya cevap veren 14-15 yaş grubu öğrencilerinin istatistiklerine aşağıdaki tabloda yer verelim.

Tablo-27: 8. Sınıf Öğrencilerinin Deste Kullanılan Farklı Araç Gereç Kullanımının Derse Olan Etkisine Dair Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
10/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kullanılan Farklı Araç Gereçler Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	10-[A]= Evet	Kız	Erkek	86
		44	42	
	10-[B]= Hayır	Kız	Erkek	14
		7	7	

Tablo 27' de öğrencilere *"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kullanılan farklı araç gereçler derse olan tutumunuzu olumlu yönde etkiler mi?"* sorusu yöneltilmiş olup öğrencilerin tamamı bu soruya cevap vermiştir. %86'lık büyük bir kısım evet seçeneğini işaretleyerek derste kullanılan farklı araç gereçlerin derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. %14'lük kısım ise kullanılan farklı araç gereçlerin derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilemediğini belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aynı öğretmenin 20 öğrencisinin tamamının bu soruda evet seçeneğini işaretledikleri de ulaşılan sonuçlardandır.

Elbette ki ders işlenirken farklı araç gereç kullanımının derse olumlu anlamda katkıları fazladır. Ancak yerinde ve kararında kullanılamayan araç gereçler öğrenci üzerinde olumlu etkiden çok olumsuz etkiler bırakabilir. Ders işlenirken sürekli slayt video gösterimi ilk başlarda dikkat çekse de sonraları dersten sıkılmalara sebebiyet verecektir. Bu sebeple her araç gerecin kararında kullanılması önem arz etmektedir. Aynı şekilde hep aynı araç gereçlerle ders işlemek de derse olan ilgiyi azaltan bir diğer faktörlerdendir. Yapmış olduğumuz araştırmayı gerçekleştiğimiz okullarımızda fiziki şartları

da göz önünde bulundurarak öğretmenlerimizin araç gereçleri doğru zamanda kullanmayı hemen hemen başarmış oldukları gözükmektedir. İki sınıf düzeyinde bir karşılaştırma yapacak olursak; 8. sınıf öğrencilerinin farklı araç gereç kullanımıyla derse olan tutumlarının doğru orantılı olduğu sonucuna varabiliriz.

Çalışmamızın bir diğer sorusu olan öğrencilerin derse olan tutumlarının değişmesinde etkili olan ders anlatılırken kullanılan yöntemlerle ilgilidir. Öncelikle 10-11 yaş grubunun bununla alakalı soruya verdikleri cevapları inceleyelim.

Tablo-28: 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Farklı Yöntemler Kullanmasının Derse Olan Etkisi

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
11/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğretmeninizin farklı yöntemler kullanması derse olan tutumunuzu olumlu yönde etkiler mi?	11-[a]= Evet	Kız	Erkek	89
		46	43	
	11-[b]= Hayır	Kız	Erkek	11
		7	4	

"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğretmeninizin farklı yöntemler kullanması derse olan tutumunuzu olumlu yönde etkiler mi?" sorusuna belirtilen yaş grubundaki öğrencilerin tamamı cevap vermiş olup, %89'luk çoğunluk evet cevabını verdiği belirlenmiştir. Ayrıca *"DKAB dersini sevmiyorum"* seçeneğini işaretleyen 4 öğrenciden 1 kız 1 erkek öğrenci de bu soruya evet cevabını vererek derste farklı yöntemler kullanıldığı takdirde derse karşı olumlu tutum geliştirebileceklerini belirttikleri görülmüştür.

Aşağıdaki tabloda 14-15 yaş grubunun verdiği cevaplar değerlendirilmiştir.

Tablo-29: 8. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Farklı Yöntemler Kullanmasının Derse Olan Etkisi

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
11/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğretmeninizin farklı yöntemler kullanması derse olan tutumunuzu olumlu yönde etkiler mi?	11-[a]= Evet	Kız	Erkek	92
		48	44	
	11-[b]= Hayır	Kız	Erkek	8
		3	5	

Yukarıdaki soruya öğrencilerin %100'ü cevap vermiştir. Buna göre %92'lik büyük bir çoğunluk evet seçeneğini işaretlemiş olup, derste öğretmenlerinin farklı yöntemler kullanmasının, derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirttikleri saptanmıştır. "*DKAB dersini sevmiyorum*" seçeneğini işaretleyen öğrencilerden 2 erkek 1 kız öğrenci olmak üzere toplamda 3 öğrenci de bu soruya evet cevabını vererek dersi sevmeseler dahi öğretmenin farklı yöntemler kullanarak dersi anlattığında, derse olan tutumlarının olumlu yönde etkilendiğini vurgulamışlardır.

Sınıf bazında bir değerlendirme yapacak olursak; her iki sınıf düzeyindeki öğrencilerin bu soruya verdikleri cevapta anlamlı farklılıklar görülmemiştir. Her iki sınıf düzeyindeki öğrenciler bu soruya yüksek oranlarla evet cevabını vererek sınıfta dersin farklı yöntemlerle anlatılmasına olumlu yönden bakmışlardır. Dersin farklı yöntemlerle anlatılmasının öğrenci üzerindeki olumlu etkisini bu soruya verilen cevaplarla da teyit edildiği söylenilebilir.

Tablo-30: 5. Sınıf Öğrencilerinin Ders Başlamadan Önce Konuları Araştırma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
12/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başlamadan önce işleyeceğiniz konuları araştırma gereği duyar mısınız?	12-[a]= Evet	Kız	Erkek	61
		35	26	
	12-[b]= Hayır	Kız	Erkek	39
		18	21	

Yukarıdaki tabloda *"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başlamadan önce işleyeceğiniz konuları araştırma gereği duyar mısınız?"* sorusuna çalışmamızın küçük yaş grubunun verdiği cevaplar değerlendirilmiştir. Bu soruyla öğrencinin dersten önce konulara duydukları merakın ölçülmesi amaçlanmıştır. %61'lik kısım bu soruya evet cevabını vererek dersten önce konu araştırması yaptıklarını belirttikleri saptanmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ders öncesi konu araştırmasında daha meraklı oldukları görülmektedir. 18 kız, 21 erkek öğrenci ise hayır seçeneğini işaretleyerek ders öncesinde konu araştırmadıklarını belirtmişlerdir. Bu soruya bir de farklı okullarda bulunan farklı öğretmenlerin öğrencilerin verdikleri cevaplar açısından inceleyecek olursak, farklı sonuçların ortaya çıktığı sonucuna varılabilir. Sosyoekonomik yönden orta gelir seviyesinde sayılacak okulumuzda bulunan bir öğretmenin öğrencilerinin bu soruda, 10 erkek öğrenciden 8'inin hayır cevabı verdiği görülmüştür. Sosyoekonomik açıdan gelir seviyesi yüksek olan okulumuzda yapılan araştırmaya göre ise yine bir öğretmenin 7 kız, 4 erkek öğrencisinin hayır cevabı verdiği belirlenmiştir. Burada önemli olan noktalardan bir tanesi de öğretmenlerin öğrencilerini derse hazır olarak gelmelerini sağlamaları açısında ödevlendirmeler yapmasıdır. Bu sayede öğrencilerin derse gelmeden önce konuları araştırma isteğinde bulunması sağlanabilmektedir.

8. sınıf öğrencilerinin bu soruya vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki tabloda değerlendirilmiştir.

Tablo-31: 8. Sınıf Öğrencilerinin Ders Başlamadan Önce Konuları Araştırma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
12/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başlamadan önce işleyeceğiniz konuları araştırma gereği duyar mısınız?	12-[a]= Evet	**Kız**	**Erkek**	34
		16	18	
	12-[b]= Hayır	**Kız**	**Erkek**	66
		35	31	

"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başlamadan önce işleyeceğiniz konuları araştırma gereği duyar mısınız?" sorusuna bu yaş grubundaki öğrencilerin tamamı cevap vermiş olup, çoğunluğun %66'sı dersten önce konuları araştırma gereği duymadığını belirttiği sonucuna varılmıştır. Erkek ve kız öğrencilerin verdiği cevap oranlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. %34'lük kısım ise bu soruya evet cevabını verdiği saptanmıştır. 3 ayrı okulda 5 ayrı öğretmenin 20 öğrencisinden 10 öğrencinin bu soruya hayır cevabını verdiği tespit edilmiştir. Sosyoekonomik açıdan gelir düzeyi yüksek olan okulun öğrencilerinin 17'sinin hayır cevabını verdiği belirlenmiştir. Yine bu 17 öğrenciden kız öğrencilerin tamamının hayır cevabını verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf bazında bir değerlendirme yapacak olursak; her iki sınıf öğrencilerinin vermiş oldukları cevaplarda anlamlı farklılıklar görülmüştür. 10-11 yaş grubunda evet seçeneği ağırlıktayken, 14-15 yaş grubu öğrencilerde hayır cevabının ağırlıkta olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkarak 5. sınıf öğrencilerinin derse hazır gelme konusunda 8. Sınıflara göre daha iyi ve daha meraklı oldukları söylenilebilir.

Bir sonraki sorumuz ise öğrencilerin konulara karşı tutumlarının, dersten sonraki seyrinin nasıl olduğunu ölçmek amacıyla sorulmuştur.

Tablo-32: 5. Sınıf Öğrencilerinin İşledikleri Konuyla İlgili Araştırma Yapma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
13/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi bittikten sonra işlediğiniz ve merak ettiğiniz konu hakkında araştırma yapma gereği duyar mısınız?	13-[a]= Evet	Kız	Erkek	75
		44	31	
	13-[b]= Hayır	Kız	Erkek	25
		9	16	

Yukarıda 10-11 yaş grubunun *"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi bittikten sonra işlediğiniz ve merak ettiğiniz konu hakkında araştırma yapma gereği duyar mısınız?"* sorusuna verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir. Buna göre öğrencilerin %75' i bu soruya evet cevabını vererek, ders bittikten sonra da merak ettikleri konuyu araştırmaya devam ettiklerini belirtmişlerdir. Hayır seçeneğini işaretleyen öğrencilerin sayısına baktığımızda erkek öğrenci sayısının ağır bastığı sonucu karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuca göre kız öğrencilerin ders sonrasında konuları araştırmaya daha fazla merak duyduklarını belirttikleri görülmektedir. Ayrıca sosyoekonomik gelir düzeyi orta seviyede olan okulda bulunan aynı öğretmenin 20 öğrencisinin tamamının bu soruya evet cevabı verdiği tespit edilmiştir. Hayır seçeneğini işaretleyen öğrencilerin bir arada en çok bulunduğu 9 öğrencinin, aynı öğretmenin öğrencileri olduğu saptanmıştır. Aynı soruya verilen diğer yaş grubu öğrencilerin cevaplarını aşağıdaki tabloda değerlendirelim.

Tablo-33: 8. Sınıf Öğrencilerinin İşledikleri Konuyla İlgili Araştırma Yapma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
13/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi bittikten sonra işlediğiniz ve merak ettiğiniz konu hakkında araştırma yapma gereği duyar mısınız?	13-[a]= Evet	Kız	Erkek	44
		25	19	
	13-[b]= Hayır	Kız	Erkek	56
		26	30	

8. sınıf öğrencilerinin aynı soruya verdikleri cevapların istatistikleri yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre öğrencilerin %56'sı dersten sonra işlenen ve merak edilen konuyla ilgili araştırma yapma gereği duymadıklarını belirtmişlerdir. %44'lük kısmın evet cevabını vererek ders sonrasında konularla ilgili araştırma yaptıklarını belirttikleri saptanmıştır. Hayır cevabını veren öğrencilerin oranlarına baktığımızda her okuldan ayrı öğretmenlerin en az 8 öğrencisinin bu seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Ayrıca sosyoekonomik açıdan gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin bulunduğu okulda aynı öğretmenin 15 öğrencisinin hayır seçeneğini işaretlediği tespit edilmiştir. Aynı okul üzerinden devam edecek olursak; hayır seçeneğini işaretleyen 56 öğrenciden 26'sının bu okulun iki farklı öğretmeninin öğrencileri olduğu sonucuna varılmıştır.

Her iki sınıf bazında bir karşılaştırma yaptığımızda anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı saptanmıştır. 5. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu bu soruya evet cevabını vererek ders konularına karşı daha meraklı olduklarını belirtmişlerdir. Aralarında yaş farkı bulunan iki grup öğrencinin yaşları arttıkça konulara olan meraklarının azaldığı da bir diğer tespitlerimizdendir. Ayrıca bir önceki soruya yaş gruplarının verdiği cevap oranlarıyla bu soruya verilen cevap oranlarının benzerlik gösterdiği de ulaşılan neticelerdendir. Buna göre 10-11 yaş grubundaki öğrencilerin ders öncesinde ve sonrasında konulara daha meraklı oldukları ve araştırma yapmaya daha istekli oldukları sonucuna varılabilir.

Tablo-34: 5. Sınıf Öğrencilerinin DKAB dersiyle Bağlantılı Kitap Okuma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
14/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile bağlantılı farklı kitaplar okur musunuz?	14-[a]= Evet	Kız	Erkek	74
		41	33	
	14-[b]= Hayır	Kız	Erkek	26
		12	14	

Tablo 34' de 10-11 yaş grubu öğrencilerine "*Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile bağlantılı farklı kitaplar okur musunuz?*" sorusuna verdikleri cevapların istatistikleri verilmiştir. Buna göre %74'lük büyük bir kısım evet seçeneğini işaretleyerek dersle alakalı farklı kitaplar okuduklarını belirtmişlerdir. 26 öğrenci ise hayır seçeneğini işaretleyerek dersle bağlantılı farklı kitaplar okumadıklarını belirttikleri görülmüştür. Hayır seçeneğini işaretleyen 10 öğrencinin, sosyoekonomik açıdan orta düzeyde bulunan okulun, aynı öğretmenin öğrencileri olduğu belirlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda 8. sınıf öğrencilerinin aynı soruya verdikleri cevapların istatistikleri verilmiştir.

Tablo-35: 8. Sınıf Öğrencilerinin DKAB dersiyle Bağlantılı Kitap Okuma Oranları

Soru	Seçenekler	Seçenek Seçimi		%
14/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle Bağlantılı Farklı Kitaplar Okur	14-[A]= Evet	Kız	Erkek	49
		24	25	

Musunuz?	14-[B]= Hayır	KIZ	ER-KEK	51
		27	24	

14-15 yaş grubu öğrencilerin bu soruya verdikleri cevapların oranlarının birbirine yakın oldukları görülmektedir. Ancak hayır seçeneğini %51'lik kısmın işaretlediği saptanmıştır. Buna göre öğrencilerin çoğunluğu dersle bağlantılı farklı kitaplar okumadıklarını belirttikleri sonucuna varılmıştır.

Yine her iki sınıf bazında bir değerlendirme yaptığımızda anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı söylenebilir. 5. sınıf düzeyindeki öğrenciler büyük bir oranla evet cevabı verirken 8. sınıf öğrencilerinin her iki seçeneği işaretleme oranları birbirine yakın olmakla beraber hayır seçeneğini daha fazla işaretledikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre 5. sınıf öğrencilerinin genel anlamıyla dersle ilgili kitaplar okumayı tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo-36: 5. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersi Konularına Olan İlgileri

Soru	Seçenekler	Seçenek Seçimi		%
		Kız	Erkek	
15/(A-K) = 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde İşlediğiniz Konulardan Hangisine Daha Çok İlgi Duydunuz?	15-[A]= Allah İnancı ve Evrende Bir Düzen Vardır.	37	36	73
	15-[B]=Camiyi Tanıyalım.	36	33	69
	15-[C]=Niçin İbadet Ediyoruz?	41	34	75
	15-[D]= Hz. Muham-	49	42	91

	med'in Örnek Davranışları			
	15-[E]= Hz. İbrahim Kıssası	36	27	63
	15-[F]= Sureler ve Dualar	44	31	75
	15-[G]= Dini ve Milli Bayramlarımız.	37	28	65
	15-[H]= Kandil Geceleri, Nevruz ve Hıdrellez	41	31	72
	15-[İ]= Dua, Tevekkül, Salih Amel	45	32	77
	15-[J]= Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz.	34	28	62
	15-[K]=Diğer	-	-	-

Tablo 36' da 5. sınıf öğrencilerine derste işlenen konulardan hangisine daha çok ilgi duydukları sorusu sorularak konulara olan ilgilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Sadece bu soruda öğrencilere birden fazla seçenek işaretleyebilme hakkı tanınmıştır. Buna göre her bir seçenek 100 öğrencinin vermiş olduğu cevaplara göre analiz edilmiştir. Genel anlamda verilen cevapların istatistiklerine baktığımızda öğrencilerin %50'sinden fazlasının bütün seçenekleri işaretleyerek konuların hepsine ilgi duyduklarını belirttikleri saptanmıştır. Öğrencilerin geneli en çok Hz Muhammed'in örnek davranışları seçeneğini işaretlemişlerdir.%91'lik bu kısım, her öğretmenin öğrencilerinin en az 18 öğrencisinden oluştuğu belirlenmiştir. Bu seçenekten sonra en çok

işaretlenen seçenek dua, tevekkül ve salih ameldir. Yine bu seçeneği işaretleyen kız öğrenci sayısının erkek öğrencilere oranla daha ağır bastığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ayrı iki okulda ayrı iki öğretmenin 19'ar öğrencisinin bu seçeneği işaretledikleri tespit edilmiştir. %75'lik oranla öğrenciler ibadet konusuyla ilgili olan seçeneği işaretlemiş olup, dua ve sureler seçeneğini işaretleyen öğrencilerle aynı oranda oldukları görülmüştür. Her iki seçeneği de işaretleyen öğrencilere baktığımızda kız öğrencilerin sayısının erkek öğrencilere göre daha ağır bastığı tespit edilmiştir.

Allah inancı ve evrende bir düzen vardır konusunu ise %73'lük kısmın işaretlediği belirlenmiştir. Ancak ders işlenişi sırasında da tespit edildiğine göre 10-11 yaş grubu öğrencilerinin bu konuya çok fazla ilgi duydukları ve bu konu ile ilgili olarak meraklarını gidermek amacıyla çokça soru sordukları söylenilebilir. Fakat bu seçeneği işaretleyen öğrencilerin oranının %73'ü geçemediği ulaşılan sonuçlardandır. Yine bu seçeneği aynı okulun öğretmeninin çoğunluk olarak 18 öğrencisinin de işaretlediği tespit edilmiştir. %72'lik kısmın kandil geceleri, nevruz, hıdrellez seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Kız öğrencilerin erkeklere göre bu seçeneği daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyoekonomik açıdan yüksek düzeyde öğrencilerin bulunduğu okulun aynı öğretmeninin 18 öğrencisinin bu seçeneği işaretlediği tespit edilmiştir.

Diğer bir seçenek olan camiyi tanıyalım şıkkı öğrencilerin %69'u tarafından tercih edilmiştir. Erkek ve kız öğrencilerin bu seçeneği aynı oranda işaretledikleri söylenilebilir. Geriye kalan Hz. İbrahim Kıssası, dini ve milli bayramlarımız, vatanımızı ve milletimizi seviyoruz seçenekleri birbirine yakın oranlarda tercih edildiği görülmüştür. Ancak Hz. İbrahim Kıssası konusunun, ders işlendiği sırada daha çok ilgi gördüğü tespit edilirken, öğrencilerin sadece %63'ünün bu seçeneği işaretlediği belirlenmiştir.

14-15 yaş grubu öğrencilerin ilgi duydukları konuların istatistiklerine aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Tablo-37: 8. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersi Konularına Olan İlgileri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
		Kız	Erkek	
15/(A-N) = 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde İşlediğiniz Konulardan Hangisine Daha Çok İlgi Duydunuz?	15-[A]= Kaza ve Kader	15	18	33
	15-[B]=İnsanın Sorumluluğu, İradesi, Özgürlüğü ve Çabası	21	26	47
	15-[C]= Ecel, Ömür, Tevekkül	23	21	44
	15-[D]= Zekat	10	18	28
	15-[E]= Hac	12	22	34
	15-[F]= Kurban	11	21	32
	15-[G]= Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar	37	38	75
	15-[H]= Hz. Yusuf Kıssası	23	20	43
	15-[J]= Kuran Aklımızı Kullanmamızı İster.	17	18	35
	15-[K]= Kuran Doğru	14	22	36

	Bilgiye Önem Verir.			
	15-[L]=Kötü Alışkanlıklar	26	35	61
	15[M]= Günümüzde Yaşayan Dinler	24	27	51
	15[N]= Dinlerin Evrensel Öğütleri	14	22	36

Yukarıdaki tabloda *"8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde işlediğiniz konulardan hangisine daha çok ilgi duydunuz?"* sorusuna verilen cevapların istatistikleri verilmiştir. Bu soruyla öğrencilerin 8. sınıf müfredatında yer alan konulara olan ilgilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Yine bu soruda öğrencilere birden fazla seçenek işaretleyebilme hakkı tanınmıştır. Öğrencilerin tamamının bu soruya cevap verdiği belirlenmiş olup, her öğrencinin en az bir seçeneği işaretlediği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin en fazla tercih ettikleri seçenek %75'lik oranla Hz. Muhammed'in hayatından örnek davranışlar konusu olduğu görülmüştür. Ayrıca *"DKAB dersini sevmiyorum"* seçeneğini işaretleyen 4 öğrenci de bu seçeneği işaretleyerek bu konuya ilgi duyduklarını belirtmişlerdir. İkinci olarak en çok tercih edilen seçenek ise %61'lik çoğunluğun işaretlediği kötü alışkanlıklar şıkkıdır. Bu seçeneğin ders esnasında da 14-15 yaş grubu öğrencilerinin dikkatini çeken bir konu olması hasebiyle yüksek oranlarla tercih edildiği kanaatindeyiz. Ayrıca bu sonuçlara göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bu konuya daha ilgili oldukları görülmektedir. %50'nin üzerinde öğrencinin tercih ettiği bir diğer seçenek de günümüzde yaşayan dinler konusudur. Bu konunun günümüzde yaşayan dinleri içine alarak işlemesi bu yaş grubu öğrencilerin ders esnasında da önemli ölçüde ilgilerini çektiği söylenebilir.

Tercih edilen seçenekler içerisinde %50'nin altında kalanlardan en dikkat çekeni %33'lük kısmın işaretlediği kaza ve kader konusudur. Bu yaş grubu öğrencilerinin sorgulama yetenekleri gelişmeye devam ettiğinden en fazla ilgi duyulan ve soru sorulan bu konu öğrencilerin diğer seçeneklere göre daha az tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca bu seçeneği en fazla birlikte tercih eden öğrenciler sosyoekonomik açıdan yüksek düzeyde olan okulda bulunan aynı öğretmenin 10 öğrencisidir. Bu öğrencilerin 7'si erkek 3'ü kız öğrencidir. İnsanın iradesi, özgürlüğü, çabası ve sorumluluğu öğrencilerin %47'si tarafından tercih edildiği görülmüştür. Ecel, ömür ve tevekkül seçeneği de %44'lük kısım tarafından tercih edilmiştir. Ayrıca bu seçeneği birlikte en çok tercih eden öğrenciler sosyoekonomik açıdan düşük düzeyde olan okulda bulunan aynı öğretmenin 3 erkek 9 kız öğrencisi olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkarak bu okulda bulunan aynı öğretmenin kız öğrencilerinin ecel, ömür ve tevekkül konusuna daha çok ilgi duydukları söylenilebilir.

Kuran aklımızı kullanmamızı ister, Kuran doğru bilgiye önem verir ve dinlerin evrensel öğütleri seçeneğini tercih eden öğrencilerin oranlarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Kuran aklımızı kullanmamızı ister konusunu işaretleyen 24 öğrencinin Kuran doğru bilgiye önem verir seçeneğini de işaretledikleri görülmüştür. Yine Kuran doğru bilgiye önem verir seçeneğini erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Hz. Yusuf Kıssası da %43'lük kısım tarafından tercih edildiği saptanmıştır.

Zekât, hac ve kurban seçeneklerinden en fazla işaretlenen hac konusu, en az işaretleneni ise zekât konusudur. Bu seçenekleri tercih eden erkek öğrencilerin oranı kız öğrencilerin oranına göre daha fazla oluğu sonucuna ulaşılmıştır. Hac konusunu birlikte en çok tercih eden öğrenciler sosyoekonomik açıdan yüksek düzeyde olan okulda bulunan aynı öğretmenin 8 erkek 3 kız öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Kurban konusunu birlikte en fazla

işaretleyen öğrencilerin sosyoekonomik açıdan orta düzeye sahip olan okulda bulunan aynı öğretmenin 9 erkek 2 kız öğrencisi olduğu saptanmıştır.

Tablo-38: 5. Sınıf Öğrencilerinin Sure ve Dua Öğretimi Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		%
16/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatında Bulunan Sure ve Dua Öğretimi Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	16-[A]= Evet	Kız	Erkek	95
		49	46	
	16-[B]= Hayır	Kız	Erkek	5
		4	1	

Tablo 38' de 10-11 yaş grubu öğrencilerin "*Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatında bulunan sure ve dua öğretimi derse olan tutumunuzu olumlu yönde etkiler mi?*" sorusuna verdikleri cevapların istatistikleri verilmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin %95'i öğrendikleri dua ve surelerin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Hayır seçeneğini işaretleyen 5 öğrenciden 4'ünün kız öğrenci olduğu tespit edilmiştir.

8. sınıf öğrencilerinin bu soruya verdikleri cevapların verilerini aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Tablo-39: 8.Sınıf Öğrencilerinin Sure ve Dua Öğretimi Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
16/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatında Bulunan Sure ve Dua Öğretimi	16-[A]= Evet	Kız	Erkek	90
		46	44	

Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	16-[B]= Hayır	Kız	Erkek	10
		5	5	

"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatında bulunan sure ve dua öğretimi derse olan tutumunuzu olumlu yönde etkiler mi?" sorusuna 14-15 yaş grubu öğrencilerinin tamamı cevap vermiş olmakla birlikte, çoğunluğun %90'ı evet seçeneğini işaretleyerek, dua ve sure öğretiminin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. 5'i kız, 5'i erkek olmak üzere toplamda 10 öğrencinin bu soruda hayır cevabını verdikleri görülmüştür. Ayrıca sosyoekonomik açıdan orta düzeyde olan ve aynı öğretmenin öğrencisi bulunan 9 erkek öğrencinin tamamının bu soruda evet seçeneğini işaretlediği belirlenmiştir. Yine aynı okulun farklı öğretmeninin 11 kız öğrencisinin tamamının da bu soruya evet cevabı verdiği saptanmıştır.

Sosyoekonomik gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin bulunduğu okulda iki farklı öğretmeninin görüşme formu uyguladığı erkek öğrencilerinin tamamının bu soruya olumlu cevap verdiği ulaşılan sonuçlardandır. Sosyoekonomik gelir düzeyinin düşük olduğu okulda bulunan aynı öğretmenin kız öğrencilerinin tamamının da bu soruda evet cevabı verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca dersi sevmediğini belirten 4 öğrencinin 2'si erkek 1'i kız olan 3 öğrenci de dua ve sure öğretiminin derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirttikleri saptanmıştır.

Elde edilen verilere göre her iki sınıf düzeyinde de olumlu cevabın ağırlıkta olduğu görülmüştür. 5. sınıf öğrencilerinin dua ve sure öğretimi konusunda daha çok olumlu düşündükleri söylenilebilir. Derste sure ve dua öğretimi sırasında erkek öğrencilerin daha çok isteksiz oldukları tespit edilmesine rağmen, elde edilen verilerde böyle bir sonuç görülememiştir.

Derse olan ilginin ölçülmesi açısından öğrencilerin seçmeli dersleri seçme oranlarına aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Tablo-40: 5. Sınıf Öğrencilerinin Seçmeli Ders Seçme Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
17/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Bağlamında Bulunan Seçmeli Derslerden Herhangi Birini Seçtiniz Mi?	17-[A]= Evet	Kız	Erkek	46
		29	17	
	17-[B]= Hayır	Kız	Erkek	54
		24	30	

Yukarıdaki tabloda 10-11 yaş grubu öğrencilerinin DKAB dersi bağlamında bulunan seçmeli dersleri seçme oranlarına ait veriler verilmiştir. Buna göre öğrencilerin %46'sının evet, %54'ünün hayır seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir. Kız öğrencilerin seçmeli derslerden herhangi birini seçme konusunda erkelere oranla daha ilgili oldukları görülmüştür. Sosyoekonomik açıdan düşük gelir düzeyine sahip öğrencilerin bulunduğu okulda aynı öğretmenin 15 öğrencisinin bir arada en fazla seçmeli ders seçen öğrenciler olduğu saptanmıştır.

Tablo-41: 8. Sınıf Öğrencilerinin Seçmeli Ders Seçme Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
17/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Bağlamında Bulunan Seçmeli Derslerden Herhangi Birini Seçtiniz Mi?	17-[A]= Evet	Kız	Erkek	28
		14	14	
	17-[B]= Hayır	Kız	Erkek	72
		37	35	

Tablo 41′ de 8. sınıf öğrencilerinin DKAB dersi bağlamında bulunan seçmeli dersleri seçme oranları verilmiştir. Öğrencilerin %28′nin seçmeli ders seçtiği, %72′sinin ise ders bağlamında herhangi bir seçmeli ders seçmediği belirlenmiştir. Hayır seçeneğini işaretleyen öğrencilerin en fazla bulunduğu okul sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin bulunduğu okulun farklı iki öğretmeninin öğrencileri olduğu ulaşılan sonuçlardandır.

Her iki sınıf düzeyinde de seçmeli derslere olan taleplerin oranlarında farklılıklar görülmüştür. Yine iki sınıf düzeyin de ağırlıklı olarak hayır seçeneğinin daha fazla işaretlendiği belirlenmiştir. Ancak 5. sınıflarda seçmeli ders seçme konusunda talebin daha fazla olduğu görülürken, 8. sınıflarda bu oranın daha da azaldığı dikkat çekmektedir. Elde edilen verilere göre yaş ve sınıf düzeyi arttıkça DKAB dersi bağlamında bulunan seçmeli derslere olan talebin azaldığı söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda 10-11 yaş grubu öğrencilerinin *"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendiğiniz bilgilerin günlük hayatta işinize yaradığını düşünüyor musunuz?* Sorusuna verdikleri cevapların istatistikleri verilmiştir.

Tablo-42: 5. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersinde Öğrendiklerinin Günlük Hayatlarına Yansımaları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
18/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrendiğiniz Bilgilerin Günlük Hayatta İşinize Yaradığını Düşünüyor Musunuz?	18-[A]= Evet	Kız	Erkek	95
		51	44	
	18-[B]= Hayır	Kız	Erkek	5
		2	3	

Elde edilen verilere göre derste öğrenilen bilgilerin günlük hayatta işlerine yaradığını düşünen ve bu soruya olumlu cevap veren öğrencilerin oranı

%95 olarak belirlenmiştir. %5'lik küçük bir kısım ise derste öğrenilen bilgilerin günlük hayatta işe yaramadığını belirttiği tespit edilmiştir.

Tablo-43: 8. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersinde Öğrendiklerinin Günlük Hayatlarına Yansımaları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
18/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrendiğiniz Bilgilerin Günlük Hayatta İşinize Yaradığını Düşünüyor Musunuz?	18-[A]= Evet	KIZ	ERKEK	91
		47	44	
	18-[B]= Hayır	KIZ	ERKEK	9
		4	5	

Yukarıda verilen tablo 43' de 8. sınıf öğrencilerinin *"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendiğiniz bilgilerin günlük hayatta işinize yaradığını düşünüyor musunuz?* Sorusuna verdikleri cevapların istatistikleri verilmiştir. Bu verilere göre öğrencilerin %91'lik büyük çoğunluğu DKAB dersinde öğrendikleri bilgilerin günlük hayatta işe yarayacağını belirtmiştir. %9'luk kısım ise olumsuz cevap vererek öğrenilen bilgilerin günlük hayatta işe yaramayacağını belirttikleri saptanmıştır. Ayrıca sosyoekonomik açıdan orta düzeyde ve düşük düzeyde bulunan iki ayrı okulda, iki ayrı öğretmenin 20'şer öğrencilerinin tamamının bu soruya evet cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Her iki sınıf bazında da bu soruya verilen cevaplarda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ayrıca olumlu cevap veren öğrencilerin oranları birbirine yakın olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre her iki sınıf düzeyinde 8 öğrenciden 2'si dışında *DKAB dersini sevmiyorum* seçeneğini işaretleyen öğrenciler de dâhil olmak üzere çoğunluğun kanaati, DKAB dersinde öğrenilen bilgilerin gündelik yaşamda işe yarıyor olmasıdır.

Görüşme formunun bir diğer sorusu, değerlendirdiğimiz bu sorunun devamı niteliğinde olan ve DKAB dersinin öğrencilere kattığı değer açısın-

dan önem taşıyan *" Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendikleriniz davranışlarınız üzerinde olumlu etkilere sahip midir?"* soruna verilen cevapların istatistiklerini inceleyelim. Aşağıdaki tabloda 10-11 yaş grubunun verdiği cevaplar değerlendirilmiştir.

Tablo-44: 5. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersinde Öğrendiklerinin Davranışları Üzerindeki Etkileri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
19/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrendikleriniz Davranışlarınız Üzerinde Olumlu Etkilere Sahip Midir?	19-[A]= Evet	Kız	Erkek	98
		52	46	
	19-[B]= Hayır	Kız	Erkek	2
		1	1	

Elde edilen verilere göre 100 öğrencinin 98'i bu soruya evet cevabını vererek, DKAB dersinde öğrendiklerinin davranışları üzerinde olumlu etkiler bıraktığını belirtmiştir. Ayrıca bu soruda hayır seçeneğini işaretleyen 2 öğrencinin de bir önceki soruda *"DKAB dersinde öğrendiğim bilgiler günlük hayatta işime yarıyor"* seçeneğini tercih ettikleri saptanmıştır.

Tablo-45: 8. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Dersinde Öğrendiklerinin Davranışları Üzerindeki Etkileri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
19/(a-b) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendikleriniz davranışlarınız üzerinde olumlu etkilere	19-[a]= Evet	Kız	Erkek	95
		47	48	
	19-[b]= Hayır	Kız	Erkek	

sahip midir?		4	1	5

8. sınıf öğrencilerinin aynı soruya verdikleri cevapların istatistiklerine göre; 100 öğrenciden 95'i evet seçeneğini işaretlerken, 5'inin ise hayır seçeneğini işaretlediği sonucuna varılmıştır.

Verilen cevaplarda sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bir önceki soruya verilen cevaplarda olduğu gibi olumlu seçenekleri işaretleyen öğrencilerin oranlarının birbirlerine yakın olduğu belirlenmiştir. Yine bir önceki sorunun değerlendirilmesinde değinildiği üzere *"DKAB dersini sevmiyorum"* seçeneğini işaretleyen iki sınıf düzeyinde toplamda 8 öğrenciden 2' sinin bu soruya olumsuz cevap verdiği saptanmıştır. Bu sonuca göre geriye kalan 6 öğrencinin dersi sevmese dahi dersin davranışları üzerinde olumlu etkiler bıraktığı kanaatini taşıdıkları söylenilebilir.

Derste işlenen konuların öğrenciler üzerinde bıraktığı olumlu etkilerden biri de öğrendiği bilgileri başkalarıyla paylaşabilmesidir. Bilgilerin paylaşıldıkça çoğaldığı tartışılmaz bir gerçek olmakla birlikte, bilgileri paylaşan açısından da kalıcı bilgiler edinmek bakımından da önemlidir. Bu doğrultuda öğrencilerimize yönelttiğimiz bir diğer soru da *"DKAB dersinde işlediğiniz konuları ailenizle paylaşır mısınız?"* sorusudur. Aşağıdaki tablolarda ortaya çıkan istatistikleri değerlendirelim.

Tablo-46: 5. Sınıf Öğrencilerinin Derste İşledikleri Konuları Aileleriyle Paylaşma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
20/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde İşlediğiniz Konuları Ailenizle Paylaşır Mısı-	20-[A]= Evet	Kız	Erkek	86
		48	38	
	20-[B]= Hayır	Kız	Erkek	

nız?		5	9	14

5. sınıf öğrencileri %86'lık çoğunlukla evet seçeneğini işaretleyerek, derste işledikleri konuları aileleriyle de paylaştıklarını belirtmiştir. Hayır seçeneğini işaretleyen erkek öğrencilerin sayısının kız öğrencilere oranla fazla olması dikkat çekmektedir. Ayrıca görüşme formunun ilk sorusunda *"DKAB dersini seviyorum"* seçeneğini işaretleyerek buna neden olarak da aile seçeneğini gösteren 24 öğrencinin 23'ü bu soruda evet seçeneğini işaretleyerek, derste işledikleri konuları aileleriyle paylaştıklarını belirttikleri görülmüştür.

Tablo-47: 8. Sınıf Öğrencilerinin Derste İşledikleri Konuları Aileleriyle Paylaşma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
20/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde İşlediğiniz Konuları Ailenizle Paylaşır Mısınız?	20-[A]= Evet	Kız	Erkek	63
		33	30	
	20-[B]= Hayır	Kız	Erkek	37
		18	19	

8. sınıf öğrencilerinin de çoğunlukla evet seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin cevaplarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Her iki sınıf düzeyinde de bu soruya verilen evet cevabının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ancak 5. sınıflarda evet oranı daha fazla iken, yaş düzeyi arttıkça bu oranın düştüğü belirlenmiştir. Belirlenen bu sonuçlara göre öğrencilerin çoğunluğu derste öğrendikleri bilgileri aileleriyle paylaşmaktadır.

Öğrencilerin derse karşı tutumlarının oluşmasında pek çok değişkenin etkisi olduğu açıktır. Derste kullanılan materyaller de bu değişkenlerden biridir. Ders içinde kullanılan materyallerden en önemlilerinden biri de ders kitaplarıdır. Aşağıdaki tablolarda öğrencilerin ders kitaplarının konuları işleyiş biçiminin, derse olan tutumlarına etkisinin istatistikleri verilmiştir.

Tablo-48: 5. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Ders Kitabına Karşı Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
21/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabının Konuları İşleyiş Biçimi Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	21-[A]= Evet	Kız	Erkek	87
		48	39	
	21-[B]= Hayır	KIZ	ERKEK	13
		5	8	

5. sınıf öğrencilerinin %87'si ders kitabının konuları işleyiş biçiminin derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla olumlu yanıt verdikleri belirlenmiştir.

Aşağıda 8. sınıf öğrencilerinin ders kitabının konuyu işleyiş biçiminin derse olan tutumlarına etkisinin istatistikleri verilmiştir.

Tablo-49: 8. Sınıf Öğrencilerinin DKAB Ders Kitabına Karşı Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
21/(A-B) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabının Konuları İşleyiş Biçimi	21-[A]= Evet	KIZ	ERKEK	77
		41	36	

Derse Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiler Mi?	21-[B]= Hayır	KIZ	ERKEK	23
		10	13	

Elde edilen verilere göre öğrencilerin %77'sinin evet seçeneğini işaretleyerek, ders kitabının konuları işleyiş biçiminin derse olan tutumlarını olumlu etkilediğini belirttikleri saptanmıştır. Öğrencilerin %23'ünün ise olumsuz cevap verdikleri belirlenmiştir.

Her iki sınıf düzeyinde de evet seçeneğini işaretleyen öğrencilerin ağırlıkta olduğu ulaşılan sonuçlardandır. 5. sınıf öğrencilerinin evet oranının 8. sınıflara göre %10 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Aradaki bu farkın yaş düzeyinin artmasıyla beklentilerin farklılaşmasından ortaya çıkan bir durum olduğu belirtilebilir.

Yine her iki sınıf düzeyinde evet seçeneğinin ağır basmasına 2017-2018 eğitim öğretim yılı ders kitaplarının içeriğinin değiştirilmesi neden olarak gösterilebilir. Önceki dönemlerde ders kitaplarının içeriğindeki konular daha yoğun alınırken, yeni ders kitaplarında konular görsellerle daha çok zenginleştirerek ele alınmıştır. Ayrıca konuların daha çok açıklamalardan oluşan uzun sıkıcı paragraflarla anlatılması yerine hikâyelerle, günlük hayattan örneklerle bağdaştırılarak anlatılması, ders kitaplarını daha anlaşılır ve dikkat çekecek hale gelmesini sağlamıştır. Konularla bağlantılı olarak verilen ve görsellerle, şemalarla zenginleştirilen etkinlikler de öğrencilerin ders kitaplarına olan ilgilerini arttırdığı söylenebilir.

Çalışmamızın, belirlenen sınıf düzeyindeki öğrencilerin DKAB dersine karşı görüşlerinin tespit edilmesi olmasından dolayı derse olan tutumların oluşmasındaki dış etkenlerden biri olan okul dışında alınan din eğitiminin derse olan etkisini araştırmak amacıyla görüşme formunda yer verdiğimiz sorunun değerlendirmesi aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo-50: 5. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Din Eğitimi Alma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
22/(A-B) Okul Dışında Din Eğitimi Aldınız Mı?	22-[A]= Evet	Kız	Erkek	62
		37	25	
	22-[B]= Hayır	KIZ	ERKEK	38
		16	22	

10-11 yaş grubu öğrencilerinin *"Okul dışında din eğitimi aldınız mı?"* sorusuna verdikleri cevabın istatistiklerine göre; %62'lik kısım evet seçeneğini işaretleyerek okul dışında din eğitimi aldığını belirtmiştir. %38'lik kısım ise hayır seçeneğini işaretleyerek, okul dışında din eğitimi almadıklarını belirttikleri saptanmıştır. Okul dışında din eğitimi aldığını belirten kız öğrencilerin oranının erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Evet seçeneğini işaretleyerek, okul dışında din eğitimi aldığını belirten 62 öğrenciden 36'sının sosyoekonomik gelir düzeyinin düşük olduğu okulda bulunan öğrencilerin iki ayrı öğretmeninin öğrencileri olduğu belirlenmiştir.

Tablo-51: 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Din Eğitimi Alma Oranları

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
22/(a-b) Okul dışında din eğitimi aldınız mı?	22-[a]= Evet	Kız	Erkek	55
		29	26	
	22-[b]= Hayır	Kız	Erkek	45
		22	23	

14-15 yaş grubu öğrencilerinin %55’lik kısmı evet seçeneğin işaretleyerek, okul dışında din eğitimi aldıklarını belirtmiştir. %45’lik kısım ise okul dışında din eğitimi almadıklarını belirttikleri görülmüştür. Kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Hayır seçeneğini birlikte en fazla işaretleyen öğrencilerin, sosyoekonomik açıdan gelir düzeyi orta seviyede olan okulda bulunan aynı öğretmenin 15 öğrencisi olduğu tespit edilmiştir. Okul dışında din eğitimi aldığına belirten 55 kişiden 26’sı sosyoekonomik açıdan gelir düzeyi yüksek olan okulda bulunan iki ayrı öğretmenin öğrencileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İki sınıf düzeyinde de okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin sayısı almayanlara oranla daha fazla olduğu görülmekle birlikte, sınıf düzeyinin artmasıyla bu oranın azaldığı da dikkat çekmektedir. 5. sınıf öğrencilerde okul dışında din eğitimi alma oranının daha fazla olmasının yanında kız öğrencilerin bu oran içinde ağır bastığı da görülmektedir.

Bu soruyla bağlantılı olarak okul dışında din eğitimi alan öğrencilere bazı sorular daha yöneltilmiştir.

Tablo-52: 5. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Aldıkları Din Eğitiminin DKAB Dersine Olan Etkisi

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
22/[A] (A-B)= Okul Dışında Din Eğitimi Aldınız İse Bu Eğitim DKAB Dersine Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiliyor Mu?	22-[A]= Evet	Kız	Erkek	56
		35	21	
	22-[B]= Hayır	Kız	Erkek	
		2	4	6

Yukarıdaki tabloda 10-11 yaş grubu öğrencilerinin *“Okul dışında din eğitimi aldım”* seçeneğini işaretleyen 62 öğrencisinin, aldıkları bu eğitimin DKAB dersine olan tutumlarını nasıl etkilediğinin değerlendirmesi yapıl-

mıştır. Bu soruya 62 öğrencinin tamamı cevap vermiştir. Buna göre öğrencilerin 56'sı okul dışında aldıkları eğitimin, derse karşı olumlu tutum geliştirmede etkili olduğunu belirtmişlerdir.

8. sınıf öğrencilerinin okul dışında din eğitimi aldıklarını belirten 55 öğrencinin DKAB dersine karşı tutumlarına etkisini aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Tablo-53: 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Aldıkları Din Eğitiminin DKAB Dersine Olan Etkisi

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
22/[A] (A-B)= Okul Dışında Din Eğitimi Aldınız İse Bu Eğitim DKAB Dersine Olan Tutumunuzu Olumlu Yönde Etkiliyor Mu?	22-[A]= Evet	KIZ	ERKEK	47
		24	23	
	22-[B]= Hayır	Kız	Erkek	8
		4	4	

14-15 yaş grubu öğrencilerinden *"Okul dışında din eğitimi aldım"* seçeneğini işaretleyen 55 öğrencinin tamamı bu soruya yanıt vermiştir. Buna göre okul dışında din eğitimi alan 47 öğrenci aldığı eğitimin DKAB dersine karşı olumlu tutum geliştirdiğini belirtmiştir. 8 öğrenci ise aldıkları eğitimin derse karşı olumlu tutum geliştirmediğini belirttiği saptanmıştır.

İki sınıf düzeyinde de okul dışında din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin büyük çoğunluğu aldıkları eğitimin derse karşı olumlu tutum geliştirdiğine katkı sağladığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Yine okul dışında din eğitimi alan öğrencilere yönelik olan *"Okul dışında aldığının dini eğitim ile okulda öğrendiğiniz dini bilgiler örtüşüyor mu?"* sorusuna verilen cevapların istatistiklerine aşağıdaki tablolarda değerlendireceğiz.

Tablo-54: 5. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Aldıkları Dini Eğitim İle Okulda Aldıkları Din Eğitiminin Örtüşmesi Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
22/[B] (A-B)= Okul Dışında Aldığınız Dini Eğitim İle Okulda Öğrendiğiniz Dini Bilgiler Örtüşüyor Mu?	22-[A]= Evet	Kız	Erkek	43
		29	14	
	22-[B]= Hayır	Kız	Erkek	19
		8	11	

Yukarıda okul dışında din eğitimi aldığını belirten 62 5. sınıf öğrencisinin *"Okul dışında aldığının dini eğitim ile okulda öğrendiğiniz dini bilgiler örtüşüyor mu?"* sorusuna verdikleri cevapların sonuçları verilmiştir. Buna göre 43 öğrenci her iki bilginin de örtüştüğünü belirtirken, 19 öğrenci ise bu bilgilerin birbiriyle örtüşmediğini belirtmiştir.

Aşağıdaki tabloda aynı sorunun 8. sınıf öğrencilerine ait cevaplarının değerlendirmesi yapılmıştır.

Tablo-55: 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Aldıkları Dini Eğitim İle Okulda Aldıkları Din Eğitiminin Örtüşmesi Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
22/[B] (A-B)= Okul Dışında Aldığınız Dini Eğitim İle Okulda Öğrendiğiniz Dini Bilgiler Örtüşüyor Mu?	22-[A]= Evet	Kız	Erkek	37
		20	17	
	22-[B]= Ha-	Kız	Erkek	18

	yır	8	10	

Elde edilen verilere okul dışında din eğitimi aldığını belirten 55 8. sınıf öğrencisinin 37'si, okulda aldığı dini eğitim ile okul dışında aldığı dini eğitimin birbiriyle örtüştüğünü belirtmiştir. 18 öğrencinin ise her iki bilginin birbiriyle örtüşmediğini belirttiği tespit edilmiştir.

Her iki sınıf düzeyinde de öğrencilerin çoğunluğunun, her iki bilginin birbiriyle örtüştüğünü belirttikleri görülmüştür. Hayır seçeneğini işaretleyerek bu bilgilerin örtüşmediğini belirten öğrencilerin sayısının birbirine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hayır seçeneğini işaretleyen öğrencilerin kendileri için hangi bilgilerin daha mantıklı geldiği konusunda elde ettiğimiz verileri aşağıdaki tablolarda gösterelim.

Tablo-56: 5. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Aldığı Dini Eğitim ile Okulda Aldıkları Din Eğitimi Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
22/[C] (A-B)= Okul Dışında Aldığınız Dini Bilgiler İle Okulda Aldığınız Bilgiler Örtüşmüyor İse Hangisi Size Daha Mantıklı Geliyor?	22-[A]= Okulda Aldığım Din Eğitimi	KIZ	ERKEK	15
		7	8	
	22-[B]= Okul Dışında Aldığım Dini Bilgiler	Kız	Erkek	3
		1	2	

"Okul dışında aldığının dini eğitim ile okulda öğrendiğiniz dini bilgiler örtüşüyor mu?" sorusuna hayır cevabını veren 19 5. sınıf öğrencisinden 18'i *"Okul dışında aldığınız dini bilgiler ile okulda aldığınız bilgiler örtüşmüyor ise hangisi size daha mantıklı geliyor?"* sorusuna herhangi bir cevap verdiği tespit edilmiştir.

15 öğrenci okulda aldığı din eğitiminin kendisine daha mantıklı geldiğini belirtirken, 3 öğrencinin ise okul dışında aldığı dini bilgileri daha mantıklı bulduğunu belirttiği tespit edilmiştir.

"Okul dışında aldığının dini eğitim ile okulda öğrendiğiniz dini bilgiler örtüşüyor mu?" sorusuna hayır cevabını veren 18 8. sınıf öğrencisinin *"Okul dışında aldığınız dini bilgiler ile okulda aldığınız bilgiler örtüşmüyor ise hangisi size daha mantıklı geliyor?"* sorusuna verdiği yanıtlar aşağıdaki tabloda değerlendirilmiştir.

Tablo-57: 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Dışında Aldığı Dini Eğitim ile Okulda Aldıkları Din Eğitimi Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		
22/[C] (A-B)= Okul Dışında Aldığınız Dini Bilgiler İle Okulda Aldığınız Bilgiler Örtüşmüyor İse Hangisi Size Daha Mantıklı Geliyor?	22-[A]= Okulda Aldığım Din Eğitimi	Kız	Erkek	14
		5	9	
	22-[B]= Okul Dışında Aldığım Dini Bilgiler	Kız	Erkek	3
		2	1	

18 öğrenciden 17'sinin bu soruya herhangi bir cevap verdiği tespit edilmiştir. Buna göre 14 öğrenci okulda aldığı din eğitimini daha mantıklı olduğunu düşünürken, 3 öğrencinin ise okul dışında aldığı dini bilgilerin daha mantıklı olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Elde edilen sonuçlara göre iki sınıf düzeyinde de okulda alınan din eğitiminin daha çok tercih edildiği tespit edilmiştir.

Görüşme formunun son sorusunda farklı yaşlarda ve iki ayrı sınıf düzeyinde bulunan öğrencilere *"İleride Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni ol-*

mak ister misiniz?" sorusunu yönelterek bu konudaki görüşlerini değerlendirmek istedik. Aşağıdaki tablolarda öğrencilerin vermiş oldukları yanıtların istatistikleri verilmiştir.

Tablo- 58: 5. Sınıf Öğrencilerinin İleride DKAB Öğretmeni Olmayı İsteme Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
23/(A-B) İleride Din Kültürü Öğretmeni Olmak İster Misiniz?	23-[A]= Evet	Kız	Erkek	61
		34	27	
	23-[B]= Hayır	Kız	Erkek	39
		19	20	

10-11 yaş grubu öğrencilerinin %61'i bu soruya evet cevabını vererek, ileride DKAB öğretmeni olmak istediklerini belirtmişlerdir. %39'luk kısım ise hayır seçeneğini işaretleyerek, ileride DKAB öğretmeni olmak istemediklerini belirttikleri saptanmıştır. Evet yanıtını veren öğrencilerin, din ve ahlak öğretmenin güzel bir şey olması, din dersini sevdiğim ve bu derste başarılı olduğum için, derse karşı meraklı olduğum için, öğretmenimi sevdiğim ve onun gibi olmak istediğim için gibi düşünceleri neden olarak belirttikleri görülmüştür. Hayır seçeneğini işaretleyen öğrencilerin genelinin ise ileride başka meslek sahibi olmayı düşündüklerinden dolayı bu seçeneği tercih ettiklerini belirttikleri görülmüştür.

Ayrıca farklı meslek düşündüklerini belirterek hayır cevabını veren öğrencilerin, sosyoekonomik açıdan orta gelir düzeyinde olan okulda bulunan iki ayrı öğretmenin 22 öğrencisi olduğu tespit edilmiştir.

14-15 yaş grubu öğrencilerinin aynı soruya verdikleri cevapları aşağıdaki tabloda değerlendirelim.

Tablo-59: 8. Sınıf Öğrencilerinin İleride DKAB Öğretmeni Olmayı İsteme Konusundaki Görüşleri

Soru	**Seçenekler**	**Seçenek Seçimi**		**%**
23/(a-b) İleride Din Kültürü Öğretmeni olmak ister misiniz?	23-[a]= Evet	Kız	Erkek	29
		21	8	
	23-[b]= Hayır	Kız	Erkek	71
		30	41	

Elde edilen sonuçlara göre öğrencilere sorulan *"İleride Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olmak ister misiniz?"* sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu %71'lik oranla hayır seçeneğini işaretleyerek, ileride DKAB öğretmeni olmak istemediklerini belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin ağırlıkta olduğu %29'luk kısım ise ileride DKAB öğretmeni olmak istediklerini belirttikleri saptanmıştır. Öğrencilerin çoğunluğunun hayır seçeneğini işaretlediği bu soruya neden olarak hedeflerinde farklı meslekler olduğunu göstermişlerdir. Evet seçeneğini işaretleyen öğrenciler ise din dersine meraklı olmaları, din ve ahlakı gelecek nesillere anlatmak istediklerini neden olarak belirtmişlerdir. Sosyoekonomik açıdan düşük gelir düzeyine sahip okulda bulunan aynı öğretmenin 10 öğrencisinin evet seçeneğini bir arada en fazla tercih etmiş oldukları da saptanmıştır.

İki sınıf düzeyi arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna varılmıştır. 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun bu soruya evet cevabını verdiği görülürken, 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun hayır cevabını verdiği belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre yaş düzeyi arttıkça belirli bir meslek üzerinde yoğunlaşmanın arttığı söylenebilir. Öğrencilerin belirt-

tiği sebeplere de bakacak olursak 14-15 yaş grubu öğrencilerinin hedeflerinde başka meslekler olmasından dolayı hayır seçeneğine daha çok yöneldikleri ulaşılan sonuçlardandır.

B. Görüşme Formu Sonuçlarının Öğrencilerin DKAB Dersi Yazılı Sınavlarında Sergiledikleri Performanslarıyla Mukayesesi

Görüşme formunun uygulandığı 200 öğrencinin 9 ayrı DKAB ders öğretmenleriyle görüşme yaparak, görüşme formu sorularına verdikleri cevap ile yazılı sınavlarda sergiledikleri performansları arasında bir mukayese yapma imkânımızın olduğunu ve bunun yararlı olacağını düşünerek şunları kaydetmek isteriz. Her iki yaş grubunda bulunan öğrencilerin ders konularına karşı merak duyma istatistiklerini görüşme formu verilerimiz de yüksek oranlarla ortaya koymaktadır. Ancak bu merak duyma oranlarının 5. Sınıf öğrencilerin de daha fazla olduğunu sonuçlara dayanarak söyleyebiliriz. Yine görüşme formu sorularımızdan biri olan *"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde işlediğiniz konulardan hangisine daha çok ilgi duydunuz?"* sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplarla, yazılı kâğıtlarında sergiledikleri performanslarının karşılaştırmalarını yapmak çalışmamız açısından önem taşımaktadır.

5. sınıf müfredat konularından ilki olan *"Allah inancı ve evrende bir düzen vardır"* konusu en çok dikkat çeken ve en çok soru sorulan konulardan biri olduğu söylenilebilir. Henüz somut işlemler döneminin son evresinde bulunan 10-11 yaş grubu öğrencilerinin "Allah tasavvuru" konusundaki meraklarının fazla olduğu dikkat çeken tespitlerden biridir. Görüşme formu cevaplarına göre bu konu öğrencilerin %73'ü tarafından tercih edildiği belirlenmiştir. Öğrencilerin ilgi duyduğu bir konu olması hasebiyle yazılı kâğıtlarında bu konuyla ilgili sorular çoğu öğrenci tarafından doğru yanıtlanmaktadır.

Yazılı kâğıtlarında yanlış oranlarının en az olduğu konulardan biri de Hz. Muhammed'in aile hayatı ve örnek davranışlarıyla ilgili bulunan sorulardır. Ders esnasındayken de çok ilgi gören bu konu, görüşme formu sonuç-

larına göre de en fazla tercih edilen seçenek olmuştur. 10-11 yaş grubu öğrencilerinin ibadet konusunda dua, namaz ve oruç ibadetlerine daha ilgili oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yazılı sorularında özellikle oruç ibadetinin kavramları konusunda sıkıntı yaşamadıklarını belirtebiliriz.

Görüşme formu seçeneklerinden olan ders esnasında çok ilgi gören konulardan biri de *"Hz. İbrahim Kıssası"* dır. Bu konusuyla bağlantılı herhangi bir soru sorulduğunda öğrencilerin çoğunluğunun doğru cevap vermekte sıkıntı çektikleri belirlenmiştir. Yine anlatılırken tüm öğrencilerin dikkatle dinlediklerini saptadığımız bu konu, görüşme formu verilerinde de diğer konulara nazaran az tercih edildiği ulaşılan sonuçlardandır.

"Camiyi tanıyalım" konusuna erkek öğrencilerin daha çok ilgi gösterdikleri söylenebilir. Buna sebep olarak da erkek öğrencilerin camiye gitme ve caminin iç kısmını kız öğrencilere göre daha fazla tanıyabilme imkânlarının olduğundan kaynaklandığı belirtilebilir. Özellikle caminin iç kısmında bulunan mimari yapıların daha fazla karıştırıldığından, bu konuyla ilgili soruların yanlış yapılma oranının daha çok olduğu söylenebilir.

Araştırmamıza dayanarak *"Dua ve sureler"* konusunda durum sınıflara göre farklılık göstermektedir. Ezber yapmaya daha istekli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda, öğrenciler birbirlerinden etkilenerek, ezber yapmakta daha istekli olmakta ve ezber konusunda sıkıntı yaşanmamaktadır. Ayrıca ezber yaptığı dua ve sureler, herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulan öğrencilerin daha yüksek oranlarda ezber yaptıkları saptanmıştır. Yine ezber yapılacak dua ve surelerin önceden öğrencilerle beraber dinlenip, tekrar ettirilmesi de ezber yapma oranını arttırdığı belirlenmiştir. Yazılı kâğıtlarında ise yine durum sınıflara göre farklılık göstermektedir.

Yazılı kâğıtlarında en fazla yanlış yapılan konulardan biri de kandil geceleri konusudur. Bu konunun anlatılmadan önce öğrencilere hicri takvimin anlatılıp, onunla ilgili bilgi verilmesi bu konudaki yanlış cevapları azaltacağı ve konunun daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz. Ayrıca 10-11 yaş grubu öğrencilerin dini terimleri açıklanması istendiğinde zorlandıkları tespit

edilmiştir. Çoğu öğrencinin açıklaması verilen kavramın sözlük anlamını bulup, işaretlemekte sıkıntı çektiği yazılı kâğıtlarında sık karşılaşılan bir durum olduğu söylenebilir. Salih amel konusu günlük yaşamdan verilen örneklerle daha iyi öğrenildiğini, tevekkül kavramında ise bazı öğrencilerin sıkıntı yaşadığı belirtilebilir.

8. sınıf müfredatının ilk konularından olan kaza ve kader, insanın sorumluluğu, çabası, özgürlüğü ve iradesi konuları, sorgulama yönleri gelişmekte olan, 14-15 yaş grubu öğrencilerinin ilgi duydukları bir konu olmakla beraber en çok merak edilen ve soru sorulan konular olduğu söylenilebilir. Ancak görüşme formunda öğrencilerin bu konulara olan rağbetleri dersteki performanslarına nazaran daha az bulunmuştur. Yazılı kâğıtlarında bu konularla ilgili soruların genelde paragraflar şeklinde sorulduğu ve öğrencilerin çoğunluğunun doğru cevap verdiği görülmüştür. 8. sınıf öğrencilerinin herhangi bir konuya ait kavramlarla ilgili olan sorulara 5. sınıflara göre daha fazla doğru yanıt verdikleri de söylenilebilir. Hac, zekât ve kurban konularıyla ilgili olarak da sınav sorularında çoğu öğrencinin herhangi bir sıkıntı yaşamadığı da saptanmıştır. Özellikle hac konusu işlenirken, derste maket kullanarak uygulamalı etkinliklerin yapılmasının öğrencilerin bu konuya dair kalıcı öğrenmelere sahip olmasında yarar sağladığı da önemli tespitlerdendir.

Görüşme formu verilerinden yola çıktığımız zaman öğrencilerin ilgi duyduklarını belirterek, en fazla tercih ettikleri konu *"Hz. Muhammed'in hayatından örnek davranışlar"* konusu olmasının yanında, yazılı sorularında da en fazla doğru cevapların bu konuda verildiği saptanmıştır.

Kıssalar konusu her yaştaki öğrencinin dikkatini çeken bir konu olması dolayısıyla önem taşımaktadır. 8. sınıf müfredatında bulunan Hz. Yusuf Kıssası da ilgi görmekle beraber, yazılıda sorulan kıssayla ilgili sorulara da öğrencilerin tamamına yakınının doğru yanıtlar verdiği söylenilebilir.

Ergenlik dönemi içerisinde bulunan bu yaş grubu öğrencilerinin, ilgi ve meraklarının farklılaşması onların, farklı dinlere olan ilgilerini de içine al-

maktadır. Bu sebepten dolayı *"Günümüzde Yaşayan Dinler"* konusu da oldukça dikkatlerini çeken bir konu olduğundan, yazılıda sorulan sorulara da çoğu öğrenci doğru cevap vermektedir. Görüşme formu verilerine göre de öğrencilerin %50'sinden fazlası bu konuya karşı ilgi duyduğunu belirtmiştir. Konular günümüzle bağlantılı olarak farklılaştıkça, öğrencilerin de dikkatini çekmesi açısından da bir hayli etkili olmaktadır. Özellikle bu yaş grubundaki bazı öğrencilerin, yoğun bir anlam arayışı içinde olmaları, onları bir süreliğine farklı dinlere olan ilgilerinin yönelmesine sebebiyet verdiği de söylenilebilir. Bu öğrencilerin beklentilerini karşılayabilmek için biz öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Bu açıdan DKAB öğretmenlerinin donanımlı ve kendini geliştiren bir birey olma yönünde istekli olarak, öğrencilere daha çok katkı sağlayabilme yönünde ilerleyebilmelidir.

Öğrencilerin bir diğer merakla yaklaştıkları konu da *"Kötü alışkanlıklar"* konusudur. Görüşme formu verilerinde de öğrencilerin %60'ından fazlasının bu konuya olan ilgilerini belirttikleri görülmüştür. Ergenlik çağında bulunan öğrencilerin daha önce de belirttiğimiz üzere en önemli özellikleri merak duygusu ve bu duygunun farklı alanlara yönelmesi konusudur. Yine bu yaşta bulunan öğrencilerin arkadaş çevrelerinde kabul görme çabaları, kötü alışkanlıklar başlığı altında bulunan davranışlara yönelebilmelerine sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca kendilerinden yaşça büyüklere duyulan özenti, özellikle de erkek öğrencilerin yanlış davranışlar sergilemelerine neden olduğu görülmektedir. Yanlış alışkanlıklara daha çok eğilimli bulunulan bu yaşlardaki öğrencilerin ilgi gösterdiği bir konu olan kötü alışkanlıklar konusu yazılıda da en fazla doğru yanıtların verildiği sorular olduğu saptanmıştır.

8. sınıf müfredat konusunda bulunan Ayet-el Kürsü' nün ezberlenmesi öğrenciler tarafından zor olduğu belirtilse de, ezberleyen öğrencilerin çok sayıda olduğu ve yazılıda sorulan soruların öğrencilerin çoğunun doğru cevaplayabildikleri ulaşılan sonuçlardandır. Sure ve dualar konusunda 14-15 yaş grubu öğrencilerin 10-11 yaş grubuna göre daha az ilgi gösterdikleri

de tespit edilmiştir. Ancak görüşme formu verilerine baktığımız zaman, her iki sınıf düzeyinde de öğrencilerin sure ve dua öğretiminin derse karşı bakış açılarını olumlu yönde etkilediğini belirttikleri saptanmıştır. Yine aralarında %5'lik bir oranla 5. sınıfların dua ve sure öğretimi konusunda daha istekli oldukları belirtilebilir. Ayrıca sure ve dua konusunda bir diğer önemli nokta da surelerin sadece Arapça metinlerinin ezberletilmesi değil, anlamlarının da ezberletilmesi, okuduklarını anlamaları açısından gerekli görülmektedir.

C. Görüşme Formu Sonuçlarının Öğrencilerin DKAB Ders Etkinliklerindeki Performanslarıyla Mukayesesi

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, görüşme formunun uygulandığı öğrencilerin DKAB ders öğretmenleriyle görüşme imkânımızın olduğundan dolayı, öğrencilerin form sorularına verdikleri cevaplarını ders esnasında sergiledikleri performanslarıyla mukayese yapma imkânı da söz konusudur. İşte bunlara binaen şunları kaydetmekte yarar görüyoruz.

Görüşme formunun ilk sorusuna verilen cevaplara göre; *"DKAB dersini seviyorum"* seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranlarının her iki sınıf düzeyinde de birbirine yakın olduğu görülmüştür. Araştırmamıza dayanarak da öğrencilerin ilgilerinin farklı sınıf ortamlarına göre değişebildiği söylenilebilir. Ayrıca yaş oranının artmasıyla da derse olan ilginin bir nebze de olsa azaldığı kanaatindeyiz. Özellikle de görüşme formu çalışmasını farklı sosyoekonomik çevrelerde uyguladığımızdan, aradaki farkın ortaya çıkması da kaçınılmaz olmaktadır. Sosyoekonomik açıdan gelir düzeyi yüksek olan ve ailelerin yükseköğrenim görme oranlarının da fazla olduğu okulda, yaş oranı arttıkça derse olan bağlılığın, yüksek not kaygısından kaynaklandığı saptanmıştır. Yine 8. sınıf öğrencilerinin bir üst kademeye geçebilmelerinde önem arz eden sınavda DKAB dersine ait soruların bulunması dersin konulara karşı ilgi duyulmasında önemli bir etken olduğu söylenilebilir.

Ders konularına karşı merakın oluşmasında etkili olan pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlardan biri olan yaş faktörü, görüşme formu verilerimizin ışığında ortaya konulmuştur. Buna göre; 5. sınıf öğrencilerimizin çalış-

mamızı uyguladığımız okullardaki tespitlerimize dayanarak, ders konularına karşı 8. sınıflara göre daha meraklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca en çok da ahlak başlığı altında bulunan konulara her iki sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin ilgi duyduğunu belirtmek isteriz. Her yaştan öğrencinin ders içerisinde yer verilen ve bu dersin vazgeçilmezi olan ahlak konusunda soruların sürekli merak konusu olmaya devam ettiğini kaydetmek isteriz.

Öğrencilerin, dersten beklentilerinin değişmesinde de yaş faktörünün etkili olduğu çıkarımında bulunulabilir. Bu sebepten dolayı, 10-11 yaş grubu öğrencilerinin dersten beklentilerinin, 14-15 yaş grubu öğrencilerine göre daha az olduğunu belirtmek yerinde olur. Yaş düzeyi arttıkça merak ve ilgi alanlarının farklılaşmasından dolayı ilk ergenlik döneminde bulunan bu öğrenciler açısından dersin etkileyici olabilmesi için içeriğinin çok yönlü zenginleştirici olması gerekmektedir. 5. sınıf öğrencilerini dersin işlenişinin daha mutlu ettiğini görüşme formu verilerine dayanarak söylenilebilir. Yine özellikle de yaş düzeyi arttıkça erkek öğrencilerin dersten beklentilerinin daha fazla olduğunun ve bu beklentilerin karşılanamaması durumunda derse olan dikkatlerinin ve ilgilerinin de azaldığının altını çizmek isteriz.

Yine öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirme konusunda yaş ve cinsiyet durumuna göre farklılık gösterdiği tespitlerimize dayanarak söylenilebilir. Dersle ilgili ödev yapma konusunda 10-11 yaş grubundakilerin, 14-15 yaş grubundakilere nazaran daha etkin olduklarını belirtmek yerinde olur. Sorumluluklarını yerine getirme konusunda öğrencilerin yaş düzeylerinin artmasıyla sorumluluk bilincinin azaldığı kanaatindeyiz. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre verilen ödevlerin yapılması hususunda daha özenli ve dikkatli davrandıkları söylenilebilir. Görüşme formu verileri de ödev yapma konusunda 5. sınıf öğrencilerinin daha istekli olduğu görüşümüzü destekler nitelikte sonuç verdiği görülmüştür.

Öğretmenin her zaman aktif, öğrencinin ise pasif olduğu veya sürekli aynı düzende işlenen bir ders, zamanla sıkıcı hale gelmekten kendini kurtaramayacaktır. Görüşme formu sorularımızın içinde bulunan ve öğrencilerin

dersin işlenirken, dersten sıkılma oranlarının ve sebeplerinin ortaya çıkarılması amacıyla sorduğumuz sorunun değerlendirmesi DKAB dersi için oldukça önemli sonuçlar doğurmaktadır. Görüşme formu verilerinde yaş ve sınıf düzeyindeki farklılıklar olmakla beraber, 5. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine nazaran daha az dersten sıkıldıkları zamanlar olduğunu belirttikleri görülmüştür. Derse farklılıklar katarak ve çok yönlü olarak işlemek elbette ki öğrencinin ilgisini çekmede oldukça önemlidir. Tabi bu farklılıkların etkili olarak sınıf ortamına taşınabilmesi için de sınıf ortamının gürültüden arındırılmış, iyi bir sınıf yönetimiyle gerçekleşebileceği tartışılmaz bir gerçektir. Görüşme formu verilerine de dayanarak, iki sınıf düzeyinde de dersten sıkıldığı zamanlar olduğunu belirten öğrencilerin, en çok sınıf ortamının gürültülü olduğu sebebini belirttikleri saptanmıştır. Yine daha önce de bahsettiğimiz üzere, 8. sınıf öğrencilerinin yaş düzeyinin artmasına bağlı olarak, ilgi ve meraklarının değişmesinden dolayı dersin monoton geçmesinden ve ders kitaplarını sürekli okumakta olduklarından, dersten sıkıldıklarını belirttikleri görülmektedir. Dersin etkili ve verimli geçebilmesi için, öğrencilerin dikkatlerini derse verebilmeleri önemlidir. Etkili bir sınıf yönetiminin olduğu ve öğrencilerin derse aktif olarak katıldığı bir ders ortamında dikkatlerin daha az oranlarda dağılabileceğini, bu sebeple dersten sıkılma oranlarının da en aza indirebileceğimizi belirtmek isteriz.

Yaptığımız görüşme formu verilerine dayanarak da öğretmenlerin öğrencileri değerlendirmek için kullandığı yazılı, proje ödevi gibi ölçekler öğrencileri zorlamadığı takdirde, onları memnun ettiği söylenilebilir. Ayrıca öğrencinin derse karşı düşük not kaygısının olmaması derse olan ilgisini de olumlu yönde etkilediği ulaşılan sonuçlardandır. Görüşme formunu uyguladığımız okullarda bulunan öğretmenlerin, öğrencilerinin de kendilerinin değerlendirilmelerinden memnun oldukları görülmektedir.

Öğrencinin dersi sevmesi ve derse karşı ilgi duymasına neden olan etkenlerin başında öğretmen gelmektedir. Görüşme formunda, ilk sorumuzda yer verdiğimiz değerlendirmemizde, öğrencilerin dersi seviyorum seçeneği-

ne sebep olarak en çok öğretmen seçeneğinin işaretlediğini belirtmiştik. Yine bir diğer soruda öğretmenin kendileriyle olan iletişimin derse karşı olumlu tutum geliştirmede etkisi olduğunu belirten öğrencilerimiz bu konuya ayrıca önem verilmesi gerektiği düşüncemize katkı sağlamaktadırlar. Bu sonuçlara dayanarak, öğretmenin, öğrencilerle olan iletişiminin derse karşı olumlu tutum geliştirmesinde önemli etkileye sahip olduğunu ve bir öğretmenin her şeyi değiştirebilme gücüne sahip olduğunu belirtmek isteriz.

Öğrencilerde derse karşı olan ilgi ve merakın oluşmasında derste kullanılan farklı yöntemlerin de büyük etkileri bulunmaktadır. Tekdüzelikten arındırılmış, zengin bir ders içeriğinin, ulaşabildiği öğrenci sayısını da arttırdığı tartışılmaz bir gerçektir. Ders içeriğinin zenginleştirilmesinin yaş düzeyinin artmasıyla doğru orantılı olduğu kanaatindeyiz. Farklı içerik ve yöntemin kullanıldığı ders ortamlarını, özellikle yaş düzeyi artan öğrencilerin tercih ettiği söylenilebilir. Görüşme formu verilerinin sonuçlarıyla da bu tespitlerimiz örtüşmüş görünmektedir. Yine farklı yöntemlerin kullanılmasının yanı sıra materyal yönünden zenginleştiren ders, öğrencilerin olumlu düşüncelere sahip olmalarına katkı sağladığı görüşünü taşımaktayız. Materyallerin geliştirilmesinde de teknolojiden büyük oranda yararlanılmaktadır. Teknoloji kullanımının sağladığı yararlar ve kolaylıkların yanında, yerinde kullanılmaması veya sürekli kullanılmasından doğan zararları ve zorluklarının olduğu da görünen bir gerçektir. Araştırmamızı gerçekleştirdiğimiz okulların 2'sinde akıllı tahta bulunmasından dolayı teknolojiyi ders esnasında daha iyi kullanabildikleri söylenilebilir. Akıllı tahta kullanımı, materyal yönünden zengin bir dersin işlenebilmesini de kolaylaştıran bir teknoloji olmasının yanı sıra, fazla ve yerinde kullanılmaması durumunda, öğrencinin, dersten sıkılması sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Akıllı tahtası bulunmayan okulumuzda bulunan öğrencilerimizin, ders içinde farklı araç gereç kullanılmasına daha meraklı oldukları görülürken, bu teknolojiye sahip okullarda bulunan öğrencilerin az önce bahsettiğimiz üzere, bu teknolojinin fazla kullanımından dolayı, öğrencilerin farklı araç gereç kullanımını diğer öğrencilere nazaran çok talep etmedikleri saptanmıştır.

Derse olan tutumu incelemek amacıyla sorduğumuz sorulardan olan ders başlamadan önce ve sonra DKAB dersi konularıyla alakalı araştırma yapma sorusuna verilen cevaplarla tespitlerimizin örtüştüğünü söylemek isteriz. Daha önce de belirttiğimiz üzere, 10-11 yaş grubu öğrencilerinin derse karşı sorumluluk duygularının daha fazla olmasından dolayı, ödev noktasında, ders öncesi ve sonrası araştırma yapmada daha istekli oldukları belirtilebilir. Yine 14-15 yaş grubu öğrencilerinin ödev yapma konusunda olduğu gibi, ders öncesi ve sonrası hazırlık noktasında da 5. sınıf öğrencilerinin gerisinde kaldığı saptanmıştır. Ayrıca ders öncesi ve sonrasında konularla ilgili araştırma yapmanın, öğrencinin ödevlendirilmesiyle, konularla ilgili araştırma yapmaya yönlendirilmesiyle bağlantılı olduğu da belirtilebilir. Buna göre konu öncesinde öğrencilere ödevlendirme çalışması yapılması, öğrencilerin ders işlendiği sırada konuya daha ilgili olduklarını ve bu yöntemin, öğrenmelerin oluşmasında da öğrencilere olumlu katkılar sunduğu ulaşılan sonuçlardandır.

Öğrencilerin derse karşı ilgilerinin göstergelerinden biri de dersle bağlantılı farklı kitaplar okuma konusundaki yaklaşımlarıdır. Görüşme formu verilerine göre; 5. Sınıf öğrencilerinde, dersle ilgili kitap okumaya duyulan ilginin daha fazla olduğu görülmüştür. Genel anlamda öğrencilerin kitap okuma konusunda eksiklikleri olduğuna da değinmeden geçmek istemeyiz. Yaş düzeyinin artmasıyla kitap okuma oranlarının daha da düştüğünü, ancak ödevlendirme yapıldığı zamanlarda öğrenciler, kendilerini zorunlu hissettikleri için okuma yaptıklarını üzülerek belirtmek isteriz. Sadece DKAB dersiyle bağlantılı kitaplara ilginin az olmasından ziyade, genel anlamda kitap okuma alışkanlığının kazandırılması için, el birliğiyle ayrıca çalışmalar yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Derse olan merak ve ilgi arttıkça, öğrencilerde dersle bağlantılı olan seçmeli ders seçme oranlarının da arttığı düşüncesindeyiz. Ayrıca seçmeli ders konusunda, bir sınıfta bulunan öğrencilerin çoğunluğunun seçtiği dersi tüm sınıfa vermek yerine, her öğrencinin seçtiği dersleri ayrı sınıflarda al-

masının hem öğrenci hem de öğretmen açısından oldukça yararlı olduğu kanaatindeyiz. Dersi isteyerek alan öğrencinin dersten yararlanma imkânının daha fazla olmasından dolayı, boşuna zaman kaybedilmemiş olması açısından büyük önem taşımaktadır.

DKAB dersinin öğrenciler açısından yararlarından biri de, derse günlük hayatta karşılaşılan problemlere çözüm üretici bir ders olma açısından bakılmasıdır. Ders sırasında ya da dersten sonra öğrencilerin günlük hayatta akıllarına takılan dini soruları DKAB öğretmenleriyle paylaşmalarından da bu çıkarım yapılabilir. Görüşme formu verileri de öğrencilerin yaş farkı gözetmeksizin büyük çoğunluğunun, DKAB dersinde öğrendikleri bilgilerin günlük hayatta işe yaradığını belirtmeleri tespitlerimizle örtüşmektedir. Yine çoğu öğrencinin derste öğrenilen ahlak konularına karşı duyarlı davrandıkları ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmeye çalıştıkları da saptanmıştır.

Ders materyallerinden olan ders kitabının konuları işleyiş biçimleri öğrencilerin derse olan bakış açılarını olumlu etkilemektedir. Özellikle 5. sınıf öğrencilerinin ders kitabını derste kullanma meraklarının daha fazla olduğu söylenilebilir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, ders kitaplarının içeriklerinin yenilenmesi ve zenginleştirilmesiyle, ders kitabına olan ilginin, geçen yıllara nazaran, her iki sınıf düzeyinde de artış gösterdiği saptanmıştır.

— SONUÇ ve ÖNERİLER —

Tutum kavramı eğitim için oldukça önemli bir kavramdır. Aynı zamanda konumuzun da kilit noktasını oluşturmaktadır. Çocuğun okula karşı, öğretmene karşı, derse karşı olan tutumu çocuğun ilerideki başarısı için oldukça önem arz etmektedir. Yine öğrencinin öğretmene karşı olan tutumu onun derse ve ders konularına karşı olan ilgisini belirlemektedir. Nitekim yapmış olduğumuz görüşme formu çalışmasında da öğrencilerin derse ve tabii ki ders konularına olan ilgilerinin en önemli sebeplerinden birinin öğretmen olduğu sonucuna varmış bulunmaktayız. O halde bir Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenin yapması gereken en önemli görevlerden bir tanesi kendisini öğrencilerine sevdirmesidir. Görüşme formu verilerinden ulaşılan sonuçlara göre de öğretmenin öğrenciyle olan iletişimi onun derse olan tutumunu olumlu yönde etkilemektedir. Bu durumun yaş farkına göre değiştiği de görüşme formu verilerinde görülmektedir. Yaş farkı arttıkça dersi sevme nedeni olarak öğretmenin yanında aile, sınıf ortamı gibi değişkenlerin de etkili olduğu sonuçlara dayanılarak söylenebilir. Çocuğun ailesinde iyi bir din eğitimi almış olması ve ailede din eğitimine önem verilmesi de çocuğun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine olan olumlu tutumunun en büyük kaynağını oluşturmaktadır. Derste öğrenilen bilgilerin aile bireyleriyle paylaşılma oranlarının küçük yaşlarda daha fazla olduğu da veriler ışığında ortaya konulmaktadır.

Çocukların derse ve konulara olan ilgileri de farklılıklar arz etmektedir. Çocuk eğitimi söz konusu ise çocuğun gelişim özelliklerinin iyi bilinip, ona göre eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Aynı gelişim döneminde bulunuyorlar diye çocuklardan aynı gelişimsel özellikleri beklemek doğru değildir.

Din eğitimi için de geçerli olan bu önemli noktalar dikkate alınmak durumundadır. Çalışmamızı gerçekleştirdiğimiz, son çocukluk döneminin son basamağıyla, ilk ergenlik dönemi içerisinde bulunan öğrencilerimizin, her açıdan değişimler geçirdiklerini söylemek mümkündür. Değişim ve ilerleme sürecinin içerisinde bulunan kritik yaş grubundaki öğrencilerimizin, dini gelişim düzeylerinin de farklılık gösterdiğini belirtebiliriz. Dini gelişim gösteren öğrencilerde, yaş faktörünün de artmasıyla, zihinlerinde din ile ilgili kavramların daha da belirginleştiğini ve açıklanabilir hale geldiğini söylenebilir. Küçük yaş grubu öğrencilerin yazılı kâğıtlarındaki tespitlerimize dayanarak da dini kavramlar konusunda büyük yaş grubu öğrencilere nazaran daha zayıf olduğu belirtilebilir. Görüşme formu verilerine göre de ders konularına duyulan merakın yüksek oranla evet seçeneğinin işaretlenmesinin yanında yaş farkının artmasıyla ders konularına karşı duyulan merakın azaldığı görülmektedir. Yaş düzeyinin artmasıyla değişen bir diğer durum da öğrencilerin dersten beklentileri olduğu söylenebilir. Verilere dayanarak öğrencilerin yaşlarının artmasıyla beklentilerinin arttığı ve dersten sıkılma oranlarının da artarak farklılaştığı kanısına varılabilir. Yaş faktörünün derse karşı olan sorumlulukların yerine getirilme noktasında da devreye girdiği görülmektedir. Yaş düzeyi arttıkça öğrencilerin ödev yapma konusunda daha esnek davrandıkları da belirtilebilir.

Çocukların din eğitimine karşı olan tutumlarını etkileyen diğer sebeplere bakacak olursak; bunlar arasında cinsiyet, çevre, arkadaş, okul, sınıf ortamı gibi durumları sayabiliriz. Yaptığımız görüşme formu çalışmasının değerlendirme kısmında da yaş düzeyinin farklı olmasına ve cinsiyet farklılıklarına göre öğrencilerin derse ve konulara karşı olan ilgi ve tutumlarının farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin dersten beklentilerinin farklı olmasının da yaş faktörüyle bağlantılı olduğunu görüşme formu verilerimiz ortaya koymaktadır. Nitekim öğretmenin derste farklı araç gereç kullanımının derse olan olumlu etkisi ilk ergenlik dönemi içerisinde bulunan öğrencilerimiz açısından daha büyük önem taşıdığı görülmektedir. Yine öğretmenin farklı yöntemler kullanarak ders işlemesi de her iki yaş grubu

öğrencileri için önem taşımakla beraber büyük yaş grubu öğrencilerimizin daha çok tercih ettiği bir durum olduğu görüşme formu verilerimiz ışığında ortaya konulmuştur.

Öğrencilerin, günlük hayatta karşılaştıkları pek çok sorunlarda dinden yardım almak istemeleri dikkat çekmektedir. Ulaştığımız görüşme formu sonuçlarına göre de her iki yaş düzeyinde bulunan öğrencilerin büyük çoğunluğunun DKAB dersinde öğrendiklerinin günlük hayatta işe yaradığını ve bu dersin kendi davranışları üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu belirttikleri görülmüştür. O halde unutulmaması gereken önemli bir konu, günlük hayatla bağlantılı olan ve günlük hayattan örnek verilen öğrenmelerin, öğrencinin daha çok ilgisini çektiği ve bu konular üzerinde kalıcı öğrenmelere sahip olunduğudur.

Araştırma sonuçları göz önünde bulundurularak geliştirilen öneriler aşağıdadır;

Öğrencilerin DKAB dersine olumlu bakış açısı geliştirmelerinde en önemli etken olan öğretmenler, öğrencilerle iyi iletişim kurabilmeli ve öğrencilere sevgiyle yaklaşabilmelidir. Ders içinde yapılan etkinlik ve uygulamalarda baskı ve zorlamalardan uzak durulmalıdır.

DKAB dersi anlatılırken öğrencilerin dersten sıkılmamaları için farklı yöntem, teknik ve materyal kullanarak öğrencilerin derse olan ilgileri arttırılmalıdır. Ayrıca gelişen teknolojiye ayak uydurabilmek için öğretmenlerimizin kendilerini güncellemeleri gerekmektedir.

Ders içinde ahlak konusuna yer verip, günlük yaşamdan örneklerle bağdaştırılarak, ahlak kurallarının uygulamaya konulmasına yardımcı olunmalıdır. DKAB dersi içerisinde değerler eğitimine de yer verilmelidir.

Dua ve sure öğretimi yapılırken ezberler bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Dua ve surelerin arapça metinlerinin yanında anlamları da öğretilmelidir.

Öğretmen, öğrencilerinin bulunduğu çevrenin özelliklerini iyi bilmeli, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir.

Günlük hayatla bağlantı kurulan ve günlük hayattan örnek verilen öğrenmelerin kalıcılığı arttığından, öğretmenlerin bu doğrultuda derslerini planlamaları gerekmektedir.

Öğrencilerin ders öncesinde derse hazır gelmeleri için ödevlendirme yaparak, konuya olan ilgileri arttırılmalıdır. Dersten sonra da konuların pekiştirilmesi amacıyla öğrencilere ödevlendirmeler yapılmalıdır.

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkların geliştirilmesi amacıyla da DKAB dersiyle bağlantılı kitapların okutulup, ders içinde öğrencilerle beraber kitabın değerlendirmesi yapılmalıdır.

Seçmeli ders konusunda, bir sınıfta bulunan öğrencilerin çoğunluğunun seçtiği dersi tüm sınıfa vermek yerine, her öğrencinin seçtiği dersleri ayrı sınıflarda alması hem öğrenci hem de öğretmen açısından yararlı olacaktır.

– KAYNAKÇA –

Akyürek, Süleyman, *İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi: Kuramsal Çerçeve (Din Eğitimi)*, 1.Baskı, Grafiker Yayınları, 2012.

Altaş, Nurullah ve İsmail Arıcı, *Din Eğitimi (Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci*), 6. Basım, Ensar Neşriyat, 2016.

Altıntaş, Ramazan, Aile ve Okulda İnanç Eğitimi, Mehir Dergisi, İlkbahar 1999, ss. 55-59.

Armaner, Neda, Okullarımızda Din Öğretimi Üzerine, A.Ü.İ.F.D. , Cilt: VII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1960, ss. 115-117.

Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar, Toplum Hayatımızda Dinin Yeri ve Din Eğitiminin Önemi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2. Sayı, Sivas, 1998, ss. 45-49.

Ay, M. Emin, *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi(II)*, 2. Basım, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, ss. 362-374.

------------, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*, 35. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

Aybey, Salih, 6-14 Yaş Arası Çocuğun Dini Gelişim Dönemi Özelliklerinin Bilinmesinin Din Eğitimi Açısından Önemi, Electronic Turkish Studies, Ankara, 2016, , [ss. 69-84].

Aydın, M. Şevki, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*, 3. Baskı, Ensar Neşriyat, 2016.

-----------, *Açık Toplumda Din Eğitimi (Yeni Paradigma İhtiyacı)*, 1. Basım, Nobel Yayın, 2011.

Aydın, M. Zeki, Ailede Ahlak Eğitimi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: VII, Sayı: 2, Aralık 2003, Sivas, ss. 126-158.

-----------, *Din Eğitimi (Dünyada Din Eğitim ve Öğretimi)*, 1. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

Bahadır, Abdülkerim, Çocukta Dini İlgi ve Düşüncenin Gelişmesi ve Allah İnancının Öğretilmesinde Metodlar, Mehir Dergisi, 1999, ss. 60-61.

Bayraklı, Bayraktar, *Mukayeseli Eğitim* Felsefesi *Sistemleri*, 2. Baskı, İstanbul, 2002.

Bayraktar, Faruk, İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, MÜİFV Yayınları, İstanbul, 2008.

Bilgili, F. Menderes, *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2005.

Buhari, Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahih,* Cenaiz, 80, Dâru Tavki'n-Necât, I-X, Beyrut, h. 1422, c:2.

Dodurgalı, Abdurrahman, *Ailede Din Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

Erden, Münire ve Nurettin Fidan, *Eğitime Giriş*, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998.

Fidan, Nurettin, Okulda Öğrenme ve Öğretme, 3. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2012.

Genç, M. Fatih, Öğretmenler Gözüyle İDKAB Dersinde Değerler Eğitimi, 1. Basım, Etüt Yayınları, Eylül, Samsun, 2013.

Güney, S., Tutumlar ve Önyargı, Davranış Bilimlerine Giriş, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000.

Hökelekli, Hayati, Din Psikolojisi, AÖF. Yayın No:1085, Eskişehir.

------------, *Çocuk*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt:8, 1993.

İnceoğlu, Metin, Tutum Algı İletişim, 6. Baskı, Siyasal Kitapevi Yayınları, Eylül, 2011, Ankara.

-----------, *Tutum Algı İletişim*, Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2010.

Karakaş, Vehbi, *Nasıl Bir Din Eğitimi*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2014.

Kavas, Erkan, Demografik Değişkenlere Göre Dini Tutum, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:38, Eylül-Ekim 2013, ss. 1-20.

Kızılabdullah, Yıldız, *Kavramsal Çerçeve: Eğitim, Öğretim ve Din (Din Eğitimi)*, Grafiker Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2012.

Koç, Mustafa, *Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri,* Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:17, 2004.

Komisyon, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, M. E. B. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010.

Köylü, Mustafa ve Bayramali Nazıroğlu, *Din Eğitimi (İlköğretimde Din Eğitimi)*, 6. Basım, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2016.

Köylü, Mustafa, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi,* A.Ü.İ.F.D, Sayı:11, 2004, ss. 138-154.

------------, Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi, 7. Basım, Nobel Yayıncılık, Eylül, 2017.

Müslim, Ebu'l-Hasan Müslim b. Haccac el-Kuşeyri en-Nisaburi, *el-Câmiu's-Sahih*, Kader, 22, Daru İhyai't- Turasi'l-Arabi, I-V, Beyrut, Ts., c:4.

Okumuşlar, Muhiddin ve Fatih Genç, *Din eğitimi (Din Eğitiminin Bilimselleşmesi),* 1. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

Okumuşlar, Muhiddin, Sosyalleşme Sürecinde Din Eğitimi, Yediveren Kitap, Aralık, 2013.

Özbek, Abdullah, *Ailede Dini Sorumluluk Eğitimi* (*Aile ve Eğitim Tartışmalı İlmi Toplantı*), İstanbul, 2010, ss. 320-339.

Özdemir, Şuayip, *Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü*, Din Eğitimi Araştırma Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, 2002.

Senemoğlu, Nuray, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, 21. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2012.

Şentürk, Habil, *Din Psikolojisi*, Esra Yayınları, Konya, 1997.

Şimşek, Eyüp, Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, 2004, ss. 207-220.

Tosun, Cemal, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2010.

Yavuz, Kerim, Çocuğun Dünyası ve Gelişme, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul,1998.

Zengin, Mahmut, *Öğrencilerin DKAB Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt:11, Sayı 25, 2013, ss. 271-303.

Zengin, Zeki Salih, *Din Eğitimi (Başlangıçtan Cumhuriyet Dönemine Din Eğitimi),* 6. Basım, Ensar Neşriyat, 2016.